

ДРАМСКА БАШТИНА

Култ
насл
Срби

Драгомир Брзак
и Стеван Сремац

ЖИВКОВА СЛАВА

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 13, књига 4

ISBN 978-86-80629-57-5

Издавач
Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције
Олџа Марковић

Приредио
Сјџаниша Војиновић

Сарадник
Миланка Андријашевић

Коректор
Олџа Марковић

Ликовно решење
Ново Чоџурић

Припрема за штампу
Свејџозар Сјџанкић

Штампа:
Алфаграф, Петроварадин, Релковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: септембра 2011.

ИВКОВА СЛАВА

Слика из нишкога живота у пет
чинова с певањем

По приповетци написали
Драгомир Брзак и Стеван Сремац

Музика од Мокрањца

26. 11. 1900.

Београд 2011.

M. 10.913

Ивова Слава

Иван из никогос живота у петачинава
с неванса

По приповесту наивана

Врзак и Среда

Музика од Мокраца

28. XI. 1900. 1.

Прва страница рукописа драме *Ивова слава*

ИВКОВА СЛАВА

Слика из нишкога живота у пет чинова
с певањем

По приповетци написали
Драгомир Брзак и Стеван Сремац

Музика од Мокрањца

26. 11. 1900.

ЛИЦА

ИВКО МИЈАЛКОВИЋ, јорганџија
МИКАЛ НИКОЛИЋ КАЛЧА
ЈОВАН ПОПОВИЋ СМУК
МИТА ЈОВАНОВИЋ КУРЈАК

“ђувеч–кардаши”

КЕВА, Ивкова жена

СИКА ТАНИНА, Бућмеџијева удовица

МАРИЈОЛА–ЈОЛА, њена ћерка

ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНСКОГ СУДА

ГОСПОДИН МИРКО, пензионер
 СТЕФКА, жена му
 СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА
 ЖЕНА СТАРАТЕЉСКОГ СУДИЈЕ
 ТРИФУН, лиферант
 СОЈКА, жена му
 МИЛАН РОЗЕНЦВАЈГ–РУЖИЋ, физикус
 НАТАЛИЈА, жена му
 КУЗМАН, пензионовани Казначеј
 ЖЕНА КУЗМАНОВА
 СВЕТОЛИК, практикант
 НЕКО
 МИГАНЧЕ, чираче
 ЈЕДАН ЦИГАНИН
 АВА, стара ченгија, касахранилац младих ченгија
 ЗУЛМА – АНТИЦА
 КАРА–БИБЕР
 АЈША

} ченгије

Гости, гошће, грађани, деца, пандури;
 Цигани свирачи и Циганке ченгије (чочеци).

Време: друга половина XIX века у Нишу.

ПРВИ ЧИН

“Слава”

Соба у Ивковој кући. Около мундерлуци и сѝолице. У средини велики сѝо, на коме је кољиво, славски колач и занайѝска свећа. На сѝолу дуван, жижице и ѝрибор за ѝушење. О зидовима неколико слика; икона св. Ђорђа и кандило, слике Краља Милана и Краљице Наѝалије и ѝринца Александра и слика Јована Рисѝића. У дну вратиа с једне, са сѝране лево и десно оѝеѝ вратиа кроз која се улази у друђе собе. У дну до вратиа оѝеѝ сѝо, на њему ѝослужавници са слаѝким и водом, вином и колачима иѝд.

ПРВА ПОЈАВА

Ивко, Кева, Маријола, Госѝодин Мирко и Сѝефка, Сѝаратиљски судија и жена му, Трифун Лиферанѝ, Сојка жена му и синчић, Тијосав, Пера веѝеринар и жена му, Милан физикус и Наѝалија, Кузман ѝензионер, Свеѝолик ѝракиѝканић, Казначеј и Неко.

Ивко и Кева сѝоје. Маријола ради око доњеѝ сѝола. С времена на време ѝослужује ѝосѝе; новодошавше кољивом, а оне, који ѝодуже седе, вином колачима и кавом. За каву ѝолази на вратиа у дну собе. Час ѝа одлази за ѝослужавником и у собе десно и лево да их ѝамо ѝослужи. И Кева и Ивко обилазе ѝо каиѝо ѝосѝе у оним друђим собама из којих излазе ѝосѝи ѝраиѝајући се, или улазе нови, који су дошли кроз средња вратиа, кад виде да нема месѝа у средњој соби.

Кад се диђне завеса сви се смеју.

ИВКО

Па саг ич ли не пијеш, тутун, ич ли не чуриш, господин Мирко?!
Боже Господи, свашто на овај свет!

МИРКО

Ама баш никако. А пушио сам ти, к'о што мало час рек'о, мој газда Ивко, те још како сам пушио! Пушио сам па ка' исти Турчин! И мучно да је у моје време било човека, који би такав тиријађија био, ка' ја некад. Само у дувану да не оскудјевам, за то сам се старао. А сад, вала, могу по мени баш слободно да га и не саде. А пушио сам равно четрест и пет година; од петнаесте моје године до пре седам, сад ми је шесет и седам – на Огњену Марију узеху шесет и осму, а моја бака шесет и прву, а Бисенија ће на Малу Госпојину ...

СТЕФКА

(Прекида ља)

Та шта си опет окупио ту, мари ко за твоје године!

МИРКО

Право велиш! Научио сам, брате, све с цифрама, па и не питам, је л' ком по вољи. Хе, хе! Велиш моје године. А кам среће да су моје; него нису моје! Моје су само ове што су ми још остале, а оне, што кажеш да су моје, биле би код мене, ал' су отишле, прошле ... Ка' што вам реко', шесет осма.

Гђа КАЗНАЧЕЈКА

(Уиада му у реч)

Та шта говорите! Шесет осма! А ја вам не би дала ни ...

Г. МИРКО

(Брзо)

Аја, не гледајте ви госпоја на мене! Ако сам ја оваких овако изгледам, ипак сам шесет и седам Месница доживео! ... Е, ама у моје време није се знало за беле кафе и крофне, милипроте и добош торте, ни за супе и сосове! Наго, госпоја–брате, качамак и проју... па купус ужичком лонцу замљаном, та како се који дан више подрева

(Засукује рукаве и показује рукама како пресе замљан лонац с куљусом и меће га ојей уз вајру)

а он све бољи, ја како! Па, госпоја–brate, проје добар комад, ев’ волики; та “проја баје купуса нестаје!” – Ја како!... Али ја вам још не знам шта је то зубобоља, нити ми је и један зуб бламиран!

Сви се смеју.

КАЗНАЧЕЈ

(Смеје се)

Ха, ха, ха! Оно ми се допада, како оно рекосте: “Проја баје, купуса нестаје”. Е, е, господин Мирко!

(Смеје се и брише очи)

Г. МИРКО

(Смеје се)

Ја како! Тако вам је то код мене. – Али да вам причам даље. Гле, чим дође овај монопол, а ја реко’ у себи: Е, баш више, Мирко, да га не жалиш! А мој пријатељ Марко Казначеј – умро је као Казначеј друге класе, Бог да му душу прости. –

НЕКО

(Прекида га и чуди се)

Та није могуће!

Г. МИРКО

Шта није могуће?

НЕКО

Та да је господин Марко умр’о... лане сам га видео!

МИРКО

Ама кога то brate?

НЕКО

Па Марка Казначеја!... И, после, он није, рек’о би, тако стар, дааа...

Г. МИРКО

(Прекида за љуџиџио)

Ама шта ви! ... Зар је један Марко Казначеј! И после, ко зна, ког ви Казначеја мислите! Умро је, брате слатки, како да није умро; оставио је удовицу, госпоја. Настасију, ено још и данас жена носи црно... а троје деце

НЕКО

Ах, имате право ... Пардон! Онај је био Марко помоћник, помоћник казначејства, респективе благајне, и нема деце, тај што га ја мислим био још млад човек.

Г. МИРКО

(Љуџиџио)

Не мислите ви, брате, ништа! – Ама где сам стао? А, ја!... А покојни Марко, тај што је оставио удовицу с троје деце, чуо то што сам казао, па каже: – “Ко, зар ти да оставиш дуван!? Ајде батали! Ко ме ти то! Зар ти? Ама зар ти?!” – Ама зар ја да не могу да оставим дуван? – “Е, па видећемо!” вели он. – Е, баш и видећемо, вала! велим ја. Ја мој грош не дадо’ више, вала, за тај дуван!

НЕКО

(Одушевљено)

Ово је све то интересантије!

(Весело)

Знам већ све. Опкладили сте се, је л’ те? Зар не?

Г. МИРКО

(Гледа за џуџиџио и вади велику џлаву сџарачку мараму и џрџаво брише нос)

КАЗНАЧЕЈ

(Полако Ивку на сџрану)

Ама кој ти је ово, газда Ивко?

(Показује на Некоџ)

ИВКО

(Полаѓано Казначеју)

А кој ће да га знаје, господине. Кажите ми, на да ти кажем.

НЕКО

(Мирку)

Па онда?

Г. МИРКО

(Љујџијо)

“Па онда?” Па онда, кад знате све то боље него ја сам, који сам све то доживео, онда ајде причајте ви. Извол’те само, причајте! Та де, причајте ви!

НЕКО

Молим, молим!...

Г. МИРКО

(Прекине ља љујџијо)

Молим и ја вас! Извол’те само причајте шта је даље било а ја вас нећу прекидати. Ка’ ви мене што прекидате. Ја како!

СТЕФКА

(Умирује ља)

Та Мирко!

Г. МИРКО

(Љујџијо)

А, та мени је доста само мало ... Кад се наљутим, цаба ти онда и разговора и приповедања.

НЕКО

(Окреће се њрвومه до себе и љовори лаѓано, на сѣрану)

Сви су вам старци такви! Бадава, остарина и омладина никад се не сложи!

МИРКО

(Усѝаје, Сѝефки)
Ајд', дижи се!

СТЕФКА

(Усѝаје и љледа љојреко Некољ)

ИВКО

(Присѝуѝа им)
Што, море, зар ће искочите?!

КЕВА

Па теста не једосте, гурабије не узедосте – а веће искачате!! Јолче, ела донеси гурабије!

Г. МИРКО

А, хвала, хвала!

КЕВА

Па причекајте берем једно кафе. Јоло керко, ајде поскоро једно кафе!

СТЕФКА

Благодаримо, послужени смо са свим. А морамо и да се штедимо, јер имамо да правимо још неке физите.

МАРИЈОЛА

(Доноси кафу)
Извол'те кафе! Што, зар ће да врнем кафе?

СТЕФКА

(Милује је љо образу)
Фала, фала Јолче! Нећу моћи, рано, спавати, ако још једну попијем.

Улазе нови љосѝи. Од љосѝију који су седели усѝају неки и љолазе.

МАРИЈОЛА

(Обрће се)
Кој неје пија кафу?

НЕКО

Ајд' баш да вам ослободим дражесне ручице терета.
(Узима обе кафе и њије)

Мирко и Сџефка њолазе.

КЕВА

Па, ела'те, изволевајте јутре барем на патерицу; патерица се вика женски светац.

Г. МИРКО

Хоћемо ли већ једном?

СТЕФКА

Е, та збогом.

ИВКО

Зар баш одосте?

Г. Мирко, Сџефка и још неколико ѓосџију излазе. Ивко их ѡраџи до враџи.

ПОЈАВА ДРУГА

Пређашњи без ѓ. Мирка и Сџефке.

НЕКО

(Враћа шоље Маријоли)

Мој наклон, госпођице! Ах, верујте, јемац ми је Бог, ово је било слађе од оног божанског нектара што га богови пише на Олимпу!
Част ми!

МАРИЈОЛА

(Гледа ља зачуђено)

Па добија са част!

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

(Ивку који се враћа)

А ко вам је оно, газда Ивко?

(Показује на Некоџ)

ИВКО

(Гледа Некоџ) Овај човек? А кој га знаје. Требаше да је неки познаник, ама ете сабрави га саг у овуј галаму. Требе да је неки кротак и убав човек, ама га не знајем...

Мала ѡауза.

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

Е, мора ти се, газда Ивко признати, да имаш, вала, красни дан за славу! Леп дан, није фајде!

Маријола нејресѡано ѡослужује нове ѓосѡе кољивом а сѡаре вином, колачима и кафом, Ивко дуваном и жижицама.

ВИШЕ ГОСТИЈУ

(У ѓлас)

Ја, доиста, особито, особито диван дан!

НЕКО

А, на Ђурђев дан је обично леп дан! Гора озелени, оживи цвр-кутом и песмом веселих тичица; ливаде и пропланци се уресе шарним миомирисним цвећем а небо почешће шареном дугом. Заиста имао је народ тај највећи живи песник – право кад је у песни рекао: “Ђурђев–данак хајдучки састанак”. Да, да, Ђурђев–дан је увек леп!

ВИШЕ ГОСТИЈУ

Јест, увек је леп.

КЕВА

(Маријоли)

Јоло, послужи!

Маријола служи. Мала њауза.

ТРИФУН ЛИФЕРАНТ

Море па и није увек. Каквих сам ти ја све Ђурђев–данова запамтио, Боже мој, па једна несрећа, један којавет, просто: да Бог сачува! Памтим ја лепо, као да је јуче било, беше то молим те, пре... пре... пре, помозите ми рећи... пре двадесет и две, или, Бога ми, биће и свих двадесет и три године, почео сам већ по мало да заборавам, хе, остарило се то, ал' знам добро, да сам био још калфа – памтим лепо каква је несрећа напољу била, да смо морали опет унети вуруну у собу и ложити баш на овај исти данашњи дан. Те су године, сећам се добро, многи ћурићи цркавали.

Сви се чуде и чује се: “Јадни сиротићу ћурићу!”

Гђа НАТАЛИЈА

(Клима главом)

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

Та немојте даље, кад ето, што фала Богу сви памтимо, преклане знате како је било на данашњи дан. Просто да човек лепо не изађе из своје рођене куће. Те не знам ветар, те киша, те нешто као на форму снега; блато па човеку формално дошла, што кажу, душа мокра.

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

Па и то што рекосте, преклане, ето како је преклане било. Није вајде, побожан човек наш Ивко, па му и светац помаже!

(Смеје се)

Сви се смеју.

ИВКО

(Смеје се)

Хе, хе, хе, истин' тако је.

НЕКО

Али јутрос још као да је изгледало да неће бити тако лепо. Ја сам, Бог ми је сведок, жив премро. Не знам сам јесте л' ви приметили.

ИВКО

(Гледа га и мери од главе до њише)

А ви је ли сте пријатељу добили кафу?

НЕКО

А, јесам, јесам ... благодарим, љубим руку.

ИВКО

Ништа, само си, знаш питајем... Знаш, може да се заб'рави.. па си отиде човек без кафу. Знаш слава је... а мнозина човеди...

КЕВА

Лелее! И мен' ми беше некој време стра'! Кад си би пред легање, а Ивко си изишеја беше на двор у шес' по турки па кад се вртуја а он рече: Кево море, оће, рече, да ни се батише слава. ће врне, рече, ниша, натуштило се леле, рече, отутке оди Прокупачко! А мен' ми па стаде нешто жал, па викам: да не да Господ за сутра сал, а после, викам, ако ће, што марим!

НЕКО

Ах, то је дивно! И тако ви сте се бојали, а нисте имали за што. Ха, ха! Е, тако вам је то! Не зна човек некад унапред; време је па се за час промени.

ИВКО

(Гледа га њојреко)

Може, може...

НЕКО.

А ето мој комшија кад је лане славио Митровдан, па до пет ујутру не може бити лепше. Мајски дан формално, фактички летњи дан, а око шест тек се наједаред смрче, па закупи најпре ветар, а после киша и снег и просто једна несрећа То беше гросан а уједно и диван тренутак! Сценарија величанствена. Достојна сликарске кичице!

ИВКО

(Љуџићу)

Јоло, ела на господина једно кафе и ракију сас кичицу.
(Показује на Некоџ)

НЕКО

Ах, какав буран дан! Сећам се лепо кад духну ветар, па ми диже шешир с главе, а ја ха да ухватим шешир а ветар ми поврну кишобран, фини свилени, кошта двадесет четири франака... оде сав бестрага. Ах, то је било трагично, управо трагикомично; да, да, са свим трагикомично! Ха, ха!

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

Право кажете, не зна човек никад како ће да буде, па зато баш и кажем малочас мом пријатељу Ивку, да је срећан с даном...
(Ивку)

Ааа, овај, шта, Бога ти, оно тедо' рећи... а, да, колико оно имаше ти соба.

ИВКО.

Па, слава Богу, како за нас једни простаци туди, доста, стига! Ете ова овден, и она там и она там трећа, и једно сопче, мутавак и билер!

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

А то је твоја сопствена кућа, је ли домаћине?

ИВКО

Наша господине! Од татка ми остаде.

ЖЕНА СТАРАТЕЉСКОГ СУДИЈЕ

Благо вама, кад сте тако лепо имате своју кућу, па се не морате сваки час сељакати. То ће ме сељакање и саранити пре времена; а ми се сваки час премештамо “по потреби службе”.

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

Две сеобе једне паљевине! Ето то ти је!

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

(Уздахнувши)

Да да, паљевина и то не осигурана код Фонсијере. Имате право.

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

(Кеви)

Па јесте ли и од јутрос, као ово после подне, имали гостију, Госпоја?

КЕВА

Па исполај на Господа, беше ги доста, сијасвет, и од јутроске и па саг к ноћи. И у овуј и у онуј собу беше ги пуно како семке у лубеницу.

Гђа НАТАЛИЈА

На, могу си представим себи!

ТРИФУН ЛИФЕРАНТ

Живи људи па се обилазе. Још да нема ових слава, не би се, Бога ми, кажем ја, знало ни да смо комшије. Бога ми ти кажем.

Из друге собе излазе госпѝи. Милан Физикус и Наталија дижу и прашијају.

МИЛАН ФИЗИКУС

Клањам се. Збогом, клањам се.

(Клања се на све сџиране)

Па, изволте и код нас...

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

Истина! А коју славу славите?

МИЛАН ФИЗИКУС

Па узела ја и моја госпоја, јесте, да славимо трећи дан Духова, јесте. Дакле ми смо тако слободни, да се надаме...

(Прашџа се)

ВИШЕ ГЛАСОВА

Благодаримо. Бићемо тако слободни.

ИВКО

Што, што! Ама зар саг па и ти господине доктуре? Ете, такој си је то! Дор се један дигне и иска да си отидне, виде и онија па други, па се дизају па се квари друство.

(Заусџавља их, неки одлазе)

МИЛАН ФИЗИКУС

Благодариме...

НАТАЛИЈА

Мораме...

Прашџа се и одлази с Наџалијом.

ТРЕЃА ПОЈАВА

Пређашњи без Милана Физикуса и Наџалије.

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

Море што каже господин доктор, баш се и мора. Ето ми смо морали данас, на примјер, на једанаест места физите да правимо.

И они нама већ што кажу и Бог зна како, сваке нам године долазе и посјећују нас; а што кажу, више пута и преко године, а ми какви смо, тек сваке друге...

ИВКО

Море, па и треће... –

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

(Прекида га)

Па што рекосте и треће. Ја се верујте, – морам признати, да је до мене кривице – ја се верујте и неби сетила, ал' мој Пера на то страшно пази. Он то зна. Има све славе у нотесу записане па увек зна кад ко слави. Он о томе води рачуна, а већ по мени каква сам ја, Бог зна кад би им и да л' би им отишла! Док ја у њихову кућу једанпут дотле они код мене десет пута. Баш ономад сретнем се с госпоја *начелниковицом*, па лепо видим, баш љута жена на мене! Пребацује ми: “Не, не, немојте ништа да ми говорите, знам да умете слатко да говорите... Нећу да вас чујем, да вас чујем нећу!” Каже она, а видим баш жао жени. Често ме жао, срамота ме, мислиће још жена да се ваљ'да гордим! А није Бога ми, него ми така нараф! Па тек *помислим* у себи: Боже Цајо, докле ћеш ти бити таква! Још да нема оне наше женске подружине, ти се неби ни видела и састала никад са светом. А ја сам тамо дјеловођа и концепте правим и уопште што кажу руководим подружином а госпоја *начелковица* је председница... Једнако дајем оставку а оне неће да ми уваже; кажу да нема ко да ме замени!

Женске се значајно злџедају и ѓуркају.

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

(Диге се)

Ајде већ, Цајо!

ИВКО

(Заусџавља га, Пера ојейи седа)

Море, јоште једна кафа ће да може.

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

А, благодарим! То би ми била деветнаеста од јутрос.

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

Не мари вам тај за кућевне кафе; увек се због тога свађам с њиме. “Не умеш ти никако да ми испечеш кафу ка’ у кафани, секира ме. знате, он, као да се кафа пече а не кува! Ја кад скувам себи у лонче, онда бар знам да пијем кафу! Ја хоћу у лонче, а он у цезву.

НЕКО

По моме немеродавном мишљењу то је само навика, милостива! Само једна навика! Није, на прилику да кажете, да је у гостиони, или кафани, нешто боље но у властитој кући, у породици својој, крај своје красне женице и миле дечице... Рекох вам: само једна навика!

Гђа ВЕТРИНАРКА

(Љуџиџиџо)

О молим, молим... Извинићете за тај израз ... али мој супруг није навикао у кафани, нити је он, сачувај Боже, кафански човек, него тако

НЕКО

(Прекида је)

Ах, госпо! Нисам мислио да ће се моје речи тако разумети. Ја само хтедох рећи, хтедох навестити, да човек који има тако благо у дому свом, – тај човек, неће у загушљивом диму гостионе...–

Гђа ВЕТЕРИНАРКА

(Усџаје љуџиџиџо)

Ах, знам, знам већ. Тако мисле сви бећари који немају ни поњатија о прифатном животу. Ајд’мо Перо!

Пера усџаје и ѿражи шешир, једва нађе шешир на коме је Неко седео, љуџиџо.

ПЕРА

Два сата седите ту, на мом шеширу – а не знате да седите! Срамота! Пфуј!

НЕКО

(Извињава се)

О молим, по хиљаду пута молим... Опростите, ако...

ИВКО

(Прилази брзо и смеје се)

Прошће како и коље!

(Пера и Цаја)

Ће да дође и ваша слава, па ће ве питам, ел' ће ви мило бидне, кад се растурује друштво.

ПЕРА

Е, то му је сада!

(Показује џлавом на Некоџ)

Е, па збогом!

ИВКО

И баш ће искочите!

(Исџраћа их)

Цаја се оџраиџа с Кевом и осџалима, ѿролази ѿред Некоџ и ѿрезриво џа ѿџледи.

ПЕРА ВЕТЕРИНАР

(На враџима, ѿказује на Некоџ, Ивку)

Ко ти је, Бога ти тај ту?

ИВКО

(Љуџиџо)

А кој га знаје! Море, виде ли, што ће ми растури сво друштво.

Пера и Цаја одлазе.

Ивко се враћа и љеда љуџици Некоџ.

У џоме се чује велика џраја најољу. Циџани засвираше неки мари и џоче бубањ да луџа. Чују се џласови: "Свириџе бре циџанска сорџа! Куде је домаџин? Амо домаџине! Домаџин има ли џа џуј? Неје сваки дан Ђурџев дан!" Граја, свирка и џесма.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Преџашињи без Пера Веџеринара и Цаје. Улазе Курџак, Смуk и Калча.

Сви леџо обучени а Калча раскошно. Сви улазе џод асџраџанским шубарама. Калча црн салонски каџуџи, џреко џеџа џребачен на лево раме врскаџуџи, исџод црноџ каџуџиа исечен џрслук а исџод џрслука, леџња џамуклиџа од најџфиниџе свилене џиџајке, џреко џоџа дуџ сребрн ланац раскошно наџиџен; на ноџама џешње џанџалоне оџворене боје, џлиџке лаковане циџеле џреко свилених чараџа. На рукама џрсџење, у руци дуџа муџиџикла од џилибара и срме, рад наших куџунџија – Накривили шлџаџе асџраџанске шубаре и заџрљени улазе. За џима Циџани свирају џурски мари "Расџанак". Зурлаш се највише чује. Иза Циџана, као крадом улазе још неколико џосџиџу, здраве се с домаџином или домаџицом и одмах седају.

ИВКО

(Прилази оној џроџици, весело)

Хе, хе! Добро те се и саг сетисте и наканисте!

(Љуби се с џима)

КУРЈАК

Е, па ти, фала Богу, знаеш нас! Ми се тешко накаџујемо у куџу.

СМУК

Али кад му већ дођемо, онда нас, вала, шале не отера. Знаш како оно причају за медведа: Откинули му једно, док су га извукли на крушку а после и уво и реп док су га скинули с крушке. Ето то ти је, вала, исто и с нама.

Сви се смеју.

КАЛЧА

Твоја кућа, и наша кућа; тој си је наше знање! У пол дан, у пол ноћ, и кад си милујемо, ће улезнемо; и кад си па милујемо ми ће таг излезнемо!

ИВКО

(Смеје се весело и задовољно)

Познавемо се де. Побратим побратиме да не знава, бива ли, а? Ела те, де седите си малко!

КАЛЧА

Е, е, такво ти зборење милујем. Кардашко асли зборење! А, саг, побратиме, сретна слава и Ђурђов-ден! Малко ће се поседимо.

Ойеј се сви љубе и седају.

ТРИФУН ЛИФЕРАНТ

(Својој жени)

Е, па, Сојка, ја мислим да ће му већ бидне време, да се крећемо...

ИВКО

(Весело)

Ама куд искате па саг ви?! Лошо ли је зар код нама?

ТРИФУН

Ама баш зато и да идемо, велим ја; јер кад ти је најслађе, веле наши стари, а ти онда прекини!

КАЛЧА

А зашто на да батишете друство? Зар ми дор дођосмо, а ви па да искачете?

ТРИФУН

(Усїаје са женом)

Јок, јок! Мора се. Свуда прођи ал' дома дођи, кажу наши стари. А и ноћ је већ. Збогом и у здрављу.

ИВКО

(Праїи их)

Ама да остасте јоште малко. Јоште се неје баш стамнило.

ТРИФУН

Не могу, газда Ивко, и због овога мога малога не могу. Халаво је брате, халаво не знам на кога кад у мојој вамилији ни један није тако јешан, мањ' ако није на твоју вамилију Сојка. Па се бојим брате слатки, оће да буде ноћас тутњаве. Хајд Сојка, хајд Тијосаве!

Изази Трифун, Сојка и Тијосав са колачима у обема рукама и у махрами која му виси љреко руке.

ПЕТА ПОЈАВА

Пређашињи без Лиферанїа Трифуна Сојке и Тијосава.

МАРИЈОЛА

(Изази најоље и уноси у собу занайске свеће и меће их на сїо у средини)

ИВКО

(Обраћа се оној љројици задовољно)

Ама зар сами дођосте?

НЕКО.

Да, да, врло умесна примедба од господина домаћина. А где су вам госпође?

КАЛЧА

(Мери ља од љаве до љеје, љусџи два љри љусџа дима, ља окређе љлаву)

Слуге несмо, госпоје немамо; а ако да питајете за наше жене и домаћице, оне ене ги одоше си дом!

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА

(Ивку, љоказује на ону љројцу)

А који 'но беху ови?

ИВКО

(Полако)

Друштво... све пријатељи; побратими се викамо и много убаво, господијо, живујемо. – Онај онден тој си је Мита, викамо га Курјак, онај па до њег' што си седи тој си је Јован Смук; а онај па трећи што је, ако да запиташ и најмалецно детенце по малу, ће да зна да ти каже за Калчу, тој си је Калча. Ако си слушаја кад год за Калчу, ете тој си је тај Калча. Микал Николић–Калча. Све људи од ред; еснаф– човеци што се каже.

За љо време Маријола љослужује с кољивом.

СТАРАТЕЉСКИ СУДИЈА.

Чини ми се да их знам мало; можда извиђења.

Курјак. Смук и Калча љодигну се мало и љоздрављају до љичући се кайа, судију.

ИВКО

Не знаваш ги, господине, несу чиновници како тебе; еснаф човеци како ја што сам. А убаво си живујемо: како сол и леб!

КЕВА

Како Божић и Бадњи дан. Ич не може господине један без другог; како да су родљаци! Сви и у чаршију и у све мале зову ги “Ђувеч–кардаши”.

КУЗМАН ПЕНЗИОНЕР

(Калча ошјеџнушо као кад човек не зна како и шша да ошшочне)
Пааа... овај... како... шта оно тедо’ реће, па како, како, Калча?
Ааа, а идеш ли ти Калча још у лов?

КАЛЧА

(Љубазно)

Па знаш, господине, како ће да ти речем – идем си... по неки пут. Од време си научи, па што да прајим! Ударим на лојзе, па отутке се спуштим с пушку, теке ради адет, како ловција.

КУЗМАН

Ааа, овај ... а, јел’ богата околина, има л’ дивљачи?

КАЛЧА

Па има, има, господине. Може да се намери од Прокупачко, а и одовутке, оди Суву Планину, има ги доста сијасвет. Ама, знаш како је, господине, за свако иска време да му је. Има време за зајци, има за срндаки, има за шочики што га ви из Шумадију што се викате патке дивије, а ми га па викамо шотчки. – За свашто има си време, па и за идење у лов. Има господине, има, за све има. Теке не може се, занајат је, а ја сам си еснаф–човек а дућан да си оставим салте на чираци, бива ли?

КУЗМАН

Разуме се.

Маријола их служи вином; они наздрављају, куцају се и њију.

КАЛЧА

(Насијавља)

Зашто кад се иде, бива ли да ем испусти пазар у дућан, ем да се с празан јанцик врене човек дом, па ем штета, ем резилак. Да се резили салте, па како онај Миле Сојтарија што правеше, бива ли и ја Калча, такој да чиним?!

КУЗМАН

Миле Сојтарија! ... А, шта ради тај Миле Сојтарија?

КАЛЧА

Миле Сојтарија? Питујеш ме, господине што си прави?! Миле Сојтарија кад се намери такој нешто те бидне башли да улови што, а он, хеј, хеј, оди Стамбол–капију ће да улегне у град, па ће таг кроз средрину од чаршију да си иде дом, салте да га види свет. Обесија два зајца па си спазира кроз чаршију како павун кроз градину и вика на свакога “живо здраво” и на там’ и на овам’ по сокак на човеци. А кад му неки па рекне: “Аферим, Миле! Море, ти ги доста потепа!” а он веће нема, не знаје што да праји, па и не гледа на човеци, веће збори: “Море! Јоште шестину ги утепа, ама премисли се, што ми требају, кој ће све да поруча на дом?! Па га раздадо’ на чивчије; а задржа си за мен’ салте овија два што ги видим!” – А кад ич не улови, леле мајке, таг да видиш што чини!... Таг не улега, жена, на Стамбол–капију, веће од овуј страну, оди Гробљиште! Туј код Тутуновићев подрум причека си дор не падне т’мина, па топрв таг ће да улегне на Жожину–капију, а обесија надолке жално мустаћи како Турчин кад се враћаше од Карадаг, па си јутре ћути, жена! А кад га јутре питују човеци: “А бија ли си, јучерке, у лов, Миле?” а он си збори: ” Па салте искочи до Келе Кулу, па се премисли, те се врну, не беја ништо зар ћефли за ловење!” Или ће да рекне: ”Малко теферич си правешем, салте да си испразним пушку, зашто не смем у варош, ће ме казне”. Ете, тој чини Миле Сојтарија, а ја ти несам такав човек.

(Пали циџару коју је љравио за време љовора)

ИВКО

(Циџанима)

Цигане, бре, ајте искачајте, а после ће па да улегнете.

Циџани излазе. Чује се њосле од времена на време музика сѝоља. Бирају разне мелодије, махом сѝаросрбијанске и маћедонске.

КАЛЧА

(Ивку)

Побратиме, остави ги. С мен' и дођоше!

ИВКО.

Прати ги сал за тој да ги чираци послуже у мутвак.

КАЛЧА

(Одобривољен)

Е, е, тако може.

КУЗМАН

(Калчи)

А, дакле велиш може доста да се налови?

КАЛЧА

Море тол'ко ги има, та сас голе руке да ги фаџаш, господине. А код мен' добро око, добре пушке, а човек сам оди тај замајат – та кад се дигнем сас онога мојега Чапу...

КУЗМАН

С киме рече?

КАЛЧА

Мојега Чапу не знајеш? Загар мој, мој Чапа, господине!

(Поносиѝо)

Та што је пустиште, до Стамбол га веће нема, тол'ко је за лов! А и мајка гу беше пустиште, ама под план!

КУЗМАН

Како, брате, како! А, где га набави, кумим те Богом, кад је такав?

КАЛЧА

Даде ми га Ибиш Арнавут с кога се убаво живувасмо у турцко време. Дobar човек и убав човек беше, ама салте што волеше, господине много да лаже; ама турцки да лаже! Кад казује кол'ко је уловија – па оно, оно господине, требе да нема ич зајци од Ниш на дори до Стамбол, толко ги је он сам потепаја! Па кад си отоше Турци, и Србија заступи, а он ми рече: "Калчо, море, Кузун Калчо! Наше турцко, рече, беше овден веће! К'смет! Бог рекаја да се такој напраји и бидне, а цар и краљ наредише се. Теб' те, рече, Калчо, тегли твоја вера, а мен' па моја; ти си па саг Краљски а ја царски! И ја ће, рече, да идем, да си па биднем **султански** човек, какој сам, рече, од време бија, ама наш достлак и наше друство не можем да заб'равим, рече! А ти си човек ловџија; знавам те, рече, убаво како и себ' дек' си тиријађија на лов. Узни си, рече, овога мојега Чапу на пешкеш. Ама да ти је аманат од мен', да га пазиш, рече, како брата ти. Па каде, рече, видиш Чапу, а ти да ме се сетиш, вика Ибиш. Толко!" И ја си узедо' Чапу и Бог да поможе од тада.

КУЗМАН

Ама како, како, како 'но рече! Ама зар баш тако ваљано псето.

КАЛЧА

Како мислиш! Море, саг при овај ђеф да ти кажем једну багателу, а убаво си знајем да неће да ми вер'ваше, а од реч до реч је истина (*Њодиже чашу с вином*) овога ми, ете, причеста! А све си тој беше заради мојега Чапу! Да чујеш, господине!

НЕКО

(*Радознало*)

О молим! Сав сам се у ухо претворио. Дакле молим, јако ћете нас све овде обавезати, ако ...

КАЛЧА

(Мери ѓа и одмахне руком)

Јолче, мори, ела, донеси три кафе за господина!

(Окрене се Кузману)

Седим си ја једанпут по ручак у мој дућан, па си радим. Како еснаф—човек сас моји момци и чираци, а там на сокак врне ћиша, Боже Господи, врне, па иска да потопи све, дор теке си улезе један човек офицер, а лице му се не видеше, салте црни мустаћи, зашто беше намакнуја онуја шињелску капуљачу на главу, на салте очи и малко мустаћи што се виде...—

НЕКО

(Усхићено)

Дивота! Заплет већ почиње!

КАЛЧА

(Ойеи се обрне и ѓледа ѓа)

Уђе си у дућан па се обрну на куде мен' па си запита: “Је л' је ово дућан на Калчу дугмецију?” – “Тој си је! рече ми чираче!” – “А Калча дугмеција има ли га туј?” питајује си па онај човек. Ја си устадо', те се преклони те рече: Ако искате Калчу, ја сам Калча кујунција, а дугмеција Калча нема га; такав Калча нема га у овуј малу! – “Е, па лепо, вика он, Калчу кујунцију искам да зборим сас њега.” – Што ти треба Калча? запита' га па ја. – “Пратише ме, рече, из двор до тебке. Иска краљ јутре рано у самнување да искочи у лов, па му неко рече за твуета Чапу, да је антика щето, па сам саг дошеја да ми даш Чапу на послуг, па и опет ће ти га па вратимо, рече он. Поздравија ти се Краљ, рече да му дадеш твојег Чапу, а ја сам краљски, рече, маршал.” – Поћута си ја мало време. Што да прајим, мајке, саг, мислим се ја у мој памет! Тол'ке чес' ама бива ли. Чапа без мен! ... те си реко': Фала, господине, и мен' ми је много мило за овај чес! За краљско здравље ће погинем, ама Чапу да пуштим без мен' – не бива. Не бива, неје ред, господине! Сас мен се је научија, па ће ме осрамоти а себ' образи-

ли, па како ће после да искочим помеђу свет од резилк!? А ако је, викам, и ја да си идем сас мојега Чапу – тагај, викам, бива! Такој, молим те, да се поздравиш од мен’! Зашто без мен’ неће Чапа да једе, а ни да пије! Јоште мало зборисмо, и човек си искочи из дућан ми: Да запста, рече, па ће се па врне. – Дор си он отиде, а Сотир кубеџија – до мој дућан што је – брго па к мен’ у дућан па вика: “А знаш ли, рече, море, Калчо, кој ти беше саг у дућан?!” – “Офицер, маршал, викам кој ће да будне!” – Ба, рече он, тој беше Краљ, убаво га, рече, познадо!”

НЕКО

(Усхићено)

Краљ! Класично! Диван материјал за позоришни један комад.

КАЛЧА

Лелеее! викам, еј, Калчо, главу да строшиш, што ће саг да пра-
јиш! Краљ!

Маријола ђослужује вином, колачима и кавом, Ивко дуваном.

СВЕТОЛИК

(Практикант ђовори на сѳрану своме друђу до собе)

Ето, дође тако неко, па ...

(Сѳрашљиво ђледа око себе, на сѳрану)

Ама, није, брате, па свака ствар за разговор! Није, брате слатки, није! Не волим ја то! Равно шеснаест година ће се навршити сад скоро на Константина и Јелену како служим као пуноплатежни практикант беспорочно и беспрекорно... никад ни кажњен ни опоменут... сваког дана очекујем указ! Па зар сада да слушам овакве разговоре! Моје је правило увек било, да тако што из-бегавам. Не волим после да сведочим!

(Усѳаје, ђласно)

Е, домаћине... ја одох!

(Љуѳишћо ђледа Калчу. За себе)

Таман посла! Зар да сву моју будућност метнем на коцку ради једног оваког!

Ивко ља зауставља. Свештолик одлази.

ШЕСТА ПОЈАВА

Пређашњи без Свештолика.

НЕКО

(Калчи)

Ах, шта то чух од вас! Па то је славан пас! Уникум! Уникум, кажем вам!

КАЛЧА

(Гледа ља неко време ља се окреће друћима)

Антика–пас, што ти зборим! А од сој беше; мајка му беше кучка на онога Белога Мемета ако си слушаја, господине, за њег'. Ибиш–ага га много волеше – тога мојега Чапу – побоље од пиштољ. Туфек љу, рече, нађем ласно. Ђу одем, ете, до туфегцију, па љу му, вика Ибиш, рекнем: да ми начиниш туфек за кеф, а за паре ич те не питам, ама Чапа, ете, један ако искочи у наш век!...” Од сорту је; сој је, што се вика.

НЕКО

Уникум! Уникум!

КАЛЧА

(Гледа Некоџ зачуђено)

Како викаш?

НЕКО

Рекох, да вам је од помоћи, десна рука, помаже вам у лову... он је, тако рећи, ваше друго ја ...

КАЛЧА

(Орекида га одушевљено)

Море, уживај си сал!... Оном лани у зимњо време беше, кад си идо' једанпут у лов сас тога мојега Чапу, за кога ти саг казујем – туј што беја' батли, мани се! Туј видо' убаво што рече Ибиш, да Чапа пара вреди! Без њег', без Чапу, наше ништо да не бидне, ама сас њег, берићат верс'н! Бог да помогне!

НЕКО

(Чуди се)

Ах ви немате појма како сте ме веома заинтересовали!

КАЛЧА

(Одушевљено)

Бога ми ти казујем! А тол'ко ги утепа зајци да ги не мога све сам да понесем, веће си узедо' под ћирију једно могоаре из лојзе па га натовати сас потепани зајци. А беше ги толка мнозина, да се салте по онија његови големи уши познаваше дек је могоаре а неје коњ, тол'ко ги сијасвет зајци потепа тагај! Леле, што се намучи таг! Пече звезда одозгорке како у лето; зној липти, Бож'ке, липти, та да поцрцамо и могоаре и ја, душу си предавамо оди одење и врућину. Ја си стадо' узабра си гројзе у једно лојзе – дадо си на пудара бешлак па си узабра малко гројзе у једно лојзе – зобљем си гројзе па се мислим у мој памет. Па ми стаде жал нешто за оноја могоаре што ће да липсује оди онај голем товар зајци и врућину, а летно време знајеш како је! А премислим се па у памет и тој: Што ће ми, викам, тол'ко. Касапин несам да продавам а сам да си поручам тол'ко месиште... Кој ће да поруча тол'ко месиште! Та се присети' убаво. Да си гоним могоаре кроз чаршију – не тедо', веће га докара до крајне куће, па си зареди по куће с могоаре како епитроп с дискос. Па у овуј кућу зајца, у онуј срндака, у ону па шотку – раздадо си све по пријатељи и по сиротињске куће па напраји севап и на пријатељи и на могоаре. Па си таг накитим и себ' и могоаре сас кукурек и љубичице – а пролет беше, беар притиснуја и гору и поље – узјану могоаре па си, кад се ст'мнило,

улего' у град. Све си раздадо' а мен' ми сал остаде три срндака за три побратима а зајац и јаребице камењарке за мен'! Та си напраји један један таратор за кеф од зелене краставице, па се убаво наруча, а сва мала мирише на мршу оди уловено месиште.

ИВКО

(Љуџиџиџио хукну и мане руком, за себе)
Аман!... Бог да чува!

КАЛЧА

Ете такав ти је, господине, мој Чапа, ако искаш истину да ти кажем!

(Ивку)

Ивко, море, има ли га туј Митанче Чираче, да си поскокне за час до кућу ми, па да доведе мојега Чапу ... искају господа да се познаду сас њега!

ИВКО

Аман, побратиме!

НЕКО

О молим, молим; што би га трудили изкомодирали.

СВИ ГОСТИ

Нека, нека! Хвала. Други пут. Има времена...

КАЛЧА

Саг... ваше знање!... Како милујете... Теке викам...

СВИ

Не, не... други, други пут...

КУЗМАН

(Својој жени, на сџрану)

Е, не могу да слушама кад неко лаже, е, па уби ме, ама не могу! Јеси л' га само чула, Бога ти! Па бар да оће да удеси да се може веровати, него... тако... Ка' да је сав свет луд, па не зна ништа.

Отишао у зиму, а вратио се у лето; ловио зечеве а после дели срне и јаребице! Ала тај одвагује! Е, што то неки људи воле да слажу, то је чудо! Па бар да гледају да удесе, него... преседе ми и слава!

(Гласно)

Е, па, жено, хоћемо ли?

(Усџаје и он и њеџова жена)

Е, па домаћине, збогом и у здрављу!

За њо време Маријола служи вином, ѓосџи се куцају.

Кузман оџраџи се са свима и одлази са женом. Ивко и Кева џраџе их до враџи. И сви осџали ѓосџи одлазе само осџају Калча, Курјак и Смук и Неко који се неџио живо разџовара са Курјаком.

СЕДМА ПОЈАВА

Ивко, Кева, Маријола, Калча, Курјак, Смук и Неко.

КАЛЧА

(Кад изађоше ѓосџи, он, одахнув, ѓовори на сџрану)

Исполај на Господа кад си искочише јабанџије, те си остасмо ми што смо нашинџи берем ће се кротко разџоварамо.

(Оџази Некоџ)

Ама па си један остаде! Кој си је овај човек?

ИВКО

(Враћа се)

Па ја ве и не пита е–ли сте за раџију.

КАЛЧА

(Смеје се)

И за раџију смо и за вино смо, ама оно неје за нас.

ИВКО

Је л' ћете шљивку е–ли нашу анасонџијску?

(Кеви)

Кево, мори, еле донеси раџије малко.

СМУК.

Како “мало” црни и жалосни побратиме, кад нас знаш, фала Богу,
да смо муштерије.

*Кева их служи ракијом, ови се куцају и њију. Маријола расѝрема
онај сѝо у средини собе, узима њањуре и осѝало њосуђе с онога
сѝола у дну и намешѝа их на сѝо у средини.*

КАЛЧА

(Ивку)

Побратиме, море, глуво ће па бидне без Цигани... Како код мрт-
вака да смо... Ела, викам ги по мутвак!

ИВКО

Саг, побратиме, саг, саг!
(Излази на средња враѝа)

НЕКО

(Весело)

Ах, то је дивна идеја!

КАЛЧА

Ти да си ћутиш како кавурин у турчки меѝлис.

ОСМА ПОЈАВА

Пређашњи, Сика и Цигани.

*Сика улази и њоздравља се са свима, Калча је љледа и увија бркове.
Курјак се намешѝа кршиом.*

СИКА

Ја си дођо’ да си водим Јолче дом.

КЕВА

Мори седи си туј ... Погле што збори! Има си време и за тој.

Сика седа. Улази Ивко са Циџанима.

КАЛЧА

(Циџанима)

Ела–те овамке гурбенска сорто! Свирите бре! “Господар ми седи на сандалије, Господар ми пије, љута рађија!”

ЈЕДАН ЦИГАНИН

(Прилази ближе, осџали осџају у њозадини)

Што искаш бата Калчо.

КАЛЧА

(Љуџиџо)

Какав “бата” њопек–сене! Ко ме “бата”? Зар и на Цигани њу ли сам “бата”?!

(Скочи да џа удари, Циџанин скочи далеко у сџрану)

ЈЕДАН ЦИГАНИН

(Поџравља се)

Чорбаџи–Калча!... Што заповеђујете?

КАЛЧА

(Умирен)

Е, е, такој те искам! Спрам теб ње сам берем чорбаџија. Да ми свирите саг мој жалос’... Искам такој жално да ми свирите, па да ви све плаче кемане од жалос’ големи, како Циганин кад га остави Циганка па зареди да си оди по туђи човеци! Разбираш ли? Да ми свирите: “Зашто Сике зашто под чадар да идеш?”

(Сика се љуџи и усџаје да иде а Кева је задржава с џрдном муком. Најзад је мало умири. Шаџу)

Тој да свирите, тој си је мој жалос’!

(Накриви шубару и џледа у Сику)

Циџани свирају, Калча маше џлавом и џије.

За њо време Кева, Маријола и Сика излазе најоље и уносе њечење, лебац и осџало и намешијају на средњи сџо. Уносе флаше с вином. Маријола намешија сџолице око сџола. Неко њомаже, женске ѓа ѓледају.

КЕВА

(Кад је све намешињено било)

Саг изволевајте!

Сви се намешијају око сџола.

Ивко и Кева нуде ѓосџе да једу и њију а и сами једу.

НЕКО

(Узима чинију и нуди Маријолу, Сику и Кеву)

Ах, пардон! Какво некавалерство! На даме смо и заборавили! Допустите да ја поправим погрешку... да будем гарде–мосје... да вам будем слуга ваш.

Женске окрећу ѓлаву на сџрану и смеју се.

КАЛЧА

(Неком)

Та бре несу ово задушнице на гробљиште... А оне си имају руке... Пушти ги нек си ручају што си и кол'ко милују. А ако си слуга, а ти ајде одавден, па ће како један слуга сас Цигани да ручаш!... Хо, мајке, што је брљиво!

(Узима чашу и окреће се Ивку)

Сретна ти слава, побратиме! Толко! Несам учевњак да си много зборим ама у твоје здравје ћу много да пијем!

(Сви се куцају и њију, Цињани свирају њуш)

Ајде, свирите!

ЦИГАНИ

(Свирају и њевају с ѓосџима)

Дадоше ме, нане, за терзиче

Нећем га њега!

Мила нане, бре!
Нећем га њега!

У терзиче, нане, танка нона
Танка вечера,
Мила, нане, бре!
Танка вечера!

Додоше ме, нане, за сароша
Оћем га њега!
Мила нане, бре!
Оћем га њега!

КАЛЧА

(Одушевљено)

А-хаааа! Ова песма моме и за терзије па и за бућменције да се поје, истин'ли зборим, Сике?

Сика се љуџи, Кева је умирује.

ЦИГАНИ

(Свирају и њевају даље)

У сароша, нане пуна чаша
Уста медена!
Мила, нане, бре!
Уста медена!

Сву ноћ пије, нане, вазда љуби
Уста медена,
Мила, нане, бре,
Оћем га њега!

КАЛЧА

Чули, море Сике.
(Пева)

Сву ноћ пије, нане, ваздан љуби
 Уста медена;
 Мила нане, бре!
 Оћем га њега.

У наше време, Сике, не појеше се таја песма, да се, демек, научиш из њума за кога да пођеш.

Љући се и Сика и Курјак. Кева умирује Сику, Ивко и Неко Курјака. Једва их умире.

НЕКО

Болансовена поезија! Да, да! Добро рече песник: Што не можеш друкче рећи... – Песма збори!

КАЛЧА

(Неком)
 Остави то!
 (Сики)

Сико, мори! Је ли јоште можеш онако убаво да појеш. Како у наше време што појеше онуј песму: "Славеј пиле не пој рано!"

СИКА

Та што па да не удем!

КАЛЧА

(Нежно)
 Па ела да ми запојеш.

СИКА

Ајде па ти!... Неје те ни стам! Жена удовица, при голему керку, бива ли да поје!... Неје адет!

КАЛЧА

Мори, какав адет! "Адет" вика! Србија слободија, а стари адет беше!
 (Одмахне руком)

СИКА

Беше си наше, Калчо, а адет си па онај остаде.

КАЛЧА

(Молећи)

Ајде си пој онуј старовремску: ”У башчу сам ружа, докле немам мужа!...” Је л’ си гу чуја кад год кад поје, а Курјак?

СИКА (и)

Море, крши си врат, келешу ниједан, што ме па задеваш ваздан дан! Несрећо! Неје те ни срам при овој дете! Како да појем при мужије... туђи човеци... ја, жена удовица! Памет си бери, мори!

КАЛЧА

Ама прошло си је оној старовремско, не л’ ти викам! Погле гу сал што збори! Како селска. Дека срамује се.

СИКА

(Љуџиџиџо)

Ти да си ћутиш!

КАЛЧА

(Смеје се, џочи и џије, зајим накриви шубару, навали се на сџолицу и ужива)

КУРЈАК

(Пева)

Славеј пиле, мори, славеј пиле,
Мори, не пој рано!
Ој, Недељо, мори, дилберо!

Не буди ми, мори, не буди ми
Мори господара!

Ој, Недељо, мори, дилберо!
Сама сам га, мори, сама сам га

Мори, успавала!
Ој, Недељо, мори, дилберо!

Сама ћу га, мори, сама ћу га,
Мори, пробудити!
Ој, Недељо, мори, дилберо!

КАЛЧА

(Уздихе и љеда у Сикy)
Сике, мори, Сике, душман'ке моја, знајеш ли оно наше старо!?
Још се ја не измени, Сике! Јоште сам си ја на онај стар мерак! ...
За ништо ме, ете, Сике, на овај свет неје тол'ко жал како за теб'...
Сике, тамничарке! Ееее! Толко гледање наше! Толко се гледамо
па се не узедомо!

СИКА

Кој те гледаја, несрећо ловџиска.

Сви се смеју.

КАЛЧА

Ама сам ти, ете, болан Сике! како ранен срндак у Пасјачу сам
болан! Погоди ме, ете, јоште онда сас твоје очи. Како сас “срма
зрно” па и саг сам јоште не за живење ни па за мрење!

(Тресе љавом и лућа се у ђруди)

Ела запој ни онуј старовремску.

(Пева)

За што, Сике, зашто под чадар да идеш?

– Ако, дадо, ако, Миранај ме зове!

(Баца каиу и хваћа се за косу)

Ех, да знајеш, пиле мори Васке, каква је жалба за младос'!

СИКА

(Скаче љућинио и хваћа се за љаву)

Туго, тугоо! У зем да пропаднем ода срам.

(Викне бесно)

Маријола! Ајде дом да си идемо!

Сви скачу заусӣављају их.

КЕВА

Остани Сике, остани де! Калчу не знаваш!

СИКА

(Љӯӣӣӣо)

Јок, јок! Живот немам од њег'! Па зар ли туј сас њег да останем!

Поскоро, Јоло!

(Полази вра̄ӣма љӯӣӣӣо)

КЕВА

(Ивку)

Испрати ги Ивко до дом.

Сика и Маријола о̄ира̄ӣају се са свима и полазе. Сика брише сузе. Кева их испраћа до вра̄ӣа а Ивко одлази с њима. Цигани свирају марш а после не̄ӣӣо̄ ӣӣхо да не сме̄ӣа дијало̄у.

ДЕВЕТА ПОЈАВА

Пређашњи без Ивка, Сике и Маријоле.

КЕВА

(Врӣӣ ѓлавом, Калчи)

Ех, Калчо, Калчо. Отиде си жена плачејећи!

КАЛЧА

Ама љутење ич нема! Ја си не зборешем у песму за њума, веће за другу Сиду. Једна ли је зар Сика у Ниш!? Ја си појем за Сиду онуј Миралајску ... А викају гу и Сика Аскерлијска!... Заради које се на Бит-пазару потепаше и с ножеви исекоше наше башчованџије и

аскери турчки, ако пантите! За ту Сику искочи та песма, а јок са Сику ову Бучмеџијску...

НЕКО

Класично.

(Смеје се)

Но, то ми се допада! Нешто прчањем а нешто певањем – еле, ви, части ми моје, доста њих отерасте...

КАЛЧА

(Гледа ља)

Ама теб те не мога да отерам ни сас причање ни сас појење, – теб ће отерам сас бијење...

НЕКО

Па и госпојица Маријола оде! Ох, па и она! “Куд погледам, свуд је тама, нема са ме светлила” – вели песник.

КАЛЧА

(Гледајући на вратица на која је отишла Сика)

И отиде се жена! Што је намфор.

(Пауза)

Таква си, али таква беше и како девојка!

(Уздихе)

А да гу беше други табијат, ће да ми она буде жена, зашто си ја беја помомак од онога Тана бућмеџију њојнога човека. Ђаше она жена да ми бидне, тол’ко гу беја бегендисаја када беја момак и мерак на њу, па ако што ме мајка гу мрзеше! А што ме та мрзеше мајка гу, мани се! Теке по неки пут кад буде у оној време, а ја се врнем из лов а онија се па врћу из Бању, па се нађемо на пут. А ова Сика си седи при мајку у кола, па у шамију до очи, па гу потфатија један румен од бањање, та станула румена како те-товска јабука, па три дана да гу гледаш! А ја си – дор ги видим, – накривим фесче па си запојем сас овој моје пусто грло:

Из Бању иде, избањало се
 Избањало се, нађиздило се,
 Нађиздило се, нађитило се.

Па си фрлим један туфек за кеф. А мајка на овуја исту Сиду дор ме види, та стане у образ како крпа, колко ме мрзеше! – па вика с кола: ”Ја га, што је џимпир! Неје те ни срам – вика ми мен’ – трговачки син!” – А ја се не чиним, како да ич не разбирам, па гу ја па зборим: А ви за што, викам, слушате, што си не идете мирно по пут, како путници! За што слушате! Што је то на теб’ ти криво Каро, Кара гу се зваше мајка. Зар демек салте ваше Сиче искаче за бањање та да на њу таја песма прилега и разбија се?! А по царски пут ја си могу за мој кеф да појем што си милујем, викам ја. – Несрећа, вика гу мајка, ловциска! А ја се запојем па си пустим глас ама скелециски.

(Пева)

Не гони коња, мори момче,
 Не гони коња, липцал под тебе,
 Како и ја морој Сике, ете, за тебе!

Овија последњи речови нема ги у песму. Ја сам па сам из мој памет дуздисаја. Па си фрлим јоште један туфек за кеф. – “Девојче да ли неси т’кнуја, кареме њојне мајке, зашто ће на големо да искочи, несрећо ловциска!” – Хо, мајке, што је па тебе ти то криво, зборим си па ја, кој гу дира?! Појем си, ете, за мој кеф! Што зар теб’ ли ће да појем, Каро? Ја си идем по мој пут, у царско здравље, а ти па иди си по твој пут, ама човешки салте, карање нема! Зар сте, викам, хануме, та да не смеје човек кристијанин да си погледне у вас! Која сте вера, бре!?! ... Е, душу гу изедо, ете, на мајку гу! А Сика си сал седи и ћути; опуштила трепке па си ћути; кратка како ћурђовско јагњенце.

НЕКО

Извесно никад ни речи нисте чули из њених бајних усана... Ни гласка јој нисте чули! Она је нема била према вама, вазда је само немо ћутала... Ах, разумем вас, разумем бедни човече...

КАЛЧА

(Све више одушевљен)

Море, што “ћутала”! Зборила је море, па ем зборила, ем појала!... Море што имаше таг грло! Оно веће ништо полепо и послатко не тејаше да бидне на овај свет, веће кад ће Сика да запоји. Кад си запоји у лојзе сас оно њојно грло:

Ракито, мори Ракито
Ракито тенка Селвија,
Тури ми вино да пијем,
Да пијем да се јопијем
На скути да ти преспијем,
На грло да ти летувам
Ф назува да ти зимувам!

НЕКО

(Са себе)

Право је казао песник:

Где је бола, где је јада,
Песма блажи.
Где се клоне, где се пада
Песма снажи.
Где су људи добре ћуди
Песма с’ ори.

КАЛЧА

Кад запоје од Горишу, хеј–хеј там дор до Виник се чујеше! Тој беше грло, а не како саг у овије фрајлици! Ама какво појење! Па не појеше како саг сас пућеш и из ноту, веће из памет, како петал што поје! А кад се врне из лојзе, а ми гу па задевамо: Што рече, Сике, у песму: “На скути да ти преспијем, на груди да ти летувам.”. Леле, па малко ли је! А она се санким љути, бајаћим криво гу, па си обрне шију на другу страну а нас нарањује лошо!

Сви се смеју.

КУРЈАК

А ви што дирате и задевате девојку кад чесно и поштено иде својим путем.

КАЛЧА

Бре, бре, Курјак, па неће јагњетину! Да неће и ти да се посветиш како твој имењак? О, што ми то па саг нака'зива!

КУРЈАК

А требала је још и горе да вас изрезали!

КАЛЧА

Ама саг ете, видели, – неће да поје! Намћор бе и напред, у оној време, па си намћор постаде. А ја си салте гледам керку гу, оно Јолче, па ми долази и саг у мој памет мило за мајку гу. Ама алие таква беше и Сика у овеј године. А појеше како славеј пиле, ама саг неће, намћор је ... Виде ли како си отиде, што је намћор!

КУРЈАК

(Љуџиџио)

Е, није него да ти пева ту!

КАЛЧА

(Изнанађено)

Бре, бре, погле га што си збори па овај... А за што па да не поје?!

КУРЈАК

(Још љуће)

А зашто да пева?

КАЛЧА

Да поје, ете за кеф нам' за кеф, а теб'ти на инат. Заради друство да поје, неје заради неко рђавство... Што је данас? Да ли је слава на нашега Ивка, ели је панаија на домаћина, та да смо жални па да не смеје да поје?! Да поје и она и па јоште и керка гу!

КУРЈАК

(Пакосно)

Јесте, 'оће да ти певају! Ваљда су ти оне “Лазарице” са села па да стану пред кућу па да певају: ”Овде нама кажу младо нежењено, младо нежењено, Калчу челебију!”... Будало једна!

КАЛЧА

(Криви шубару и суче брке)

Па прилега побоље за мен', зар несам челебија!? Челебија сам, ете, а не како теб'. Челебија сам и саг, а јоште од време тај сам си! У турцко време газшем Мораву студену до пупак, та доносива из Србију српски буквари и књиге за чољу сас Таска оног Благојиног и Бата Колу Рашиног и Божидарца онога. Е, што ће ми чиниш! Куд си па ти бија таг несрећо Курјачка никаква? Па, ете, и ловција сам и бињедија сам, и шалција сам и тирijiађија сам и појем убаво и мераклија сам и ашик сам побољи оди теб', несрећо Курјачка! Што да ми не поје! Бата је ово, море, бата!

(Луја се њоносијо у греди)

КУРЈАК

(Подсмешљиво)

А, и јеси мустра!

КАЛЧА

Од теб' сам побољи! Што бре, а и ти си ма зар па неки човек! ... Тол'ке године, бре брате, остаде удовац, па не мога да се ожениш! Неје те ни срам. Седиш си сам у кућу како калуђер у Хилендарски метох! Несрећо Курјачка!... Не можеш да се ожениш, неће те ни једна! Која ће па за будалу да си пође! Једна беше па се превари, па се удаде за теб' па и она си оде! А другу веће неће да натераш, тој ти ја казујем... А моја Зона, моја домаћица знајеш што ми збори: ”Ја ће те, Мито, вика чувам до смрт; ја ће, рече, после теб' да умрем!...” Човек сам, бре, ете видиш ли, па неће жена да бега од мен' како од теб' твоја што си побеже под Горицу! Курјачка кућа и Курјачка жена има ли у свет?!

Смеју се.

КУРЈАК

Е, вала, не знам ођу л' се оженили, ал' баш ми је, вала, ђеф што не хтеде да ти пева! И јеси мустра за певање!

КАЛЧА

Ама што је тебе ти то па криво?!

КУРЈАК

Е, па криво ми је, па шта!

КАЛЧА

(Одмахује руком)

Иха–а–а–а! За тој па да ми је!

КУРЈАК

(Пакосно)

Е, баш ми је ђеф, што је отишла, а неје хтела, да ти отпева. Е, то ми се допада!

КАЛЧА

Па не тејаше да поје зашто си ти туј бија! Жена си зар збори: ”пред кога ће да појем?!” па си отиде!

Смеју се, куцају и њију. Цигани удешавају некакву њесму.

ДЕСЕТА ПОЈАВА

Пређашњи. Ивко.

КАЛЧА

(Весело)

А, еве га и побратим!

(Пакосно)

Ја веће ћа да рекнем на друство да те не чекамо веће; помислисмо дек си остаја у комписку кућу.

ИВКО

Ех, и ти си па човек за друство. Опусте ми кућа заради теб'.

КАЛЧА

А па ми ће ти гу убаво населимо.

ИВКО

(Кеви)

Ајде, Кево, дизај се, па прилегни малко. Треба и јутре за патерицу да си азурлија!

КЕВА

(Усџаје)

Ај со здравје! Лака ви ноћ.

(Смеје се)

Ајде ви ће берем први да сте на патерицу јутрос.

(Одлази)

СВИ

(Сем Ивка)

Да да Господ.

ИВКО

Да не да Господ и Свети Ђорђије.

КАЛЧА

Први ће да смо! Такој си праве онија што су прави и асли кардаши и пријатељи. У домаћинско здравје!

Куцају се и џију. Цигани свирају џиуи.

КУРЈАК

(Пева)

Сву ноћ ја лего' не заспа', гиго!

Од мога јада голема!

Слушајућ песме и коло, гиво!
 У колу моја ђевојка
 Све песме испева, гиво!
 У свакој мене спомиње:
 Јоване, прво гледање, гиво!
 За мало ли се гледасмо,
 За мало за три године!

КАЛЧА

(У највећем одушевљењу)
 Море, какве три године, шеснаест па ће да има и осамнаес' године...
(Удара га шубаром)

ИВКО

(Усћаје)
 Е, побратими, вакат је да си идете дом, ће ви се домаћице забрину,
 а и ја сам си балдисаја.

КАЛЧА

(Увређен)
 Ти си иди на спавање, кокошко; а за нас ич бригу да не береш.
(осћалима)
 Је л је тако, друство?

СВИ

Тако је.

ИВКО

Ама викам и јутрос је дан, иска да се одморите и прилегнете малко... А бива ли да си сами гости без домаћина остану!?

КУРЈАК

А кад није лепо, а ти седи!

КАЛЧА

(Ивку)

Ајде, фаћај пут.

ИВКО

(На сѝрану)

Ће да искочим. Па кад си одем, зар ће се и они растуре по куће, си.

(Гласно)

Е, ај' сас здравје!

(Полази)

КАЛЧА

(Виче)

Уа–а–а! А, по њега!

(Баца се шубаром за њим)

И Курјак и Смук бацају се шубарама за њим и вичу: “Уаааа!” Циџани свирају љуш и вичу: “Зоо–ор–орѝ!” Највећа ѓраја и ларма! Ивко се крсѝи и ѝолази на лева враѝа. Неко кукуриче.

Завеса ѝада.

ДРУГИ ЧИН

“Патарица”

Зора. Соба исџа као у њрвом чину. Најољу с времена на време чују се њетџи. На сџолоу свеђе већ дођоревају. Чџџав ваиар. На џаџосу разбацано и џоразбијано,

ПРВА ПОЈАВА

Калча, Курјак, Смук и Неко седе за сџолом, џију, џевају и цакају. Циџани свирају.

ИВКО

(Извирује кроз лева враџа и крсџи се)

Ама још ли су зар туј?!

(Уздџше)

О, Свети Ђорђије, што ћеш па ти резилак да напрајиш сас мене!
Ђе стџза свет на патаришу, на мој срам у свет неће га бидне!

(Вајка се)

Лелеее, јоште пију а ич несу пијани!

(Улази џолако и сџарџљиво у собу, џаси свеђе и седа џужно на једну сџолицу, оџази Некоџ, крсџи се оџетџ кад њеџа види)

Кад џа ови оџазе џоздрављају џа веселим узвицима.

КАЛЧА

(Виче)

А диже ли се од спијење, кокошко!... Ела де кукурекни малко како петал да не разбудиш, курјаку се нешто спије!

ИВКО

(Ђалосно и молећи)

Море, џуди, идите си дом. Оће да ми дођу гости на патаришу, па бива ли да ве јучерашње затекну туј? Бива ли, а, бре, брате?

КАЛЧА

(Окреће се осџалима)

“Бива ли?” питује си куче ниједно. Жал га да почасти друство си. Што је човек јагурида! “Бива ли!” Бива побратиме, а за што па да не бива?! Слава је, а на славу свашто бива.

КУРЈАК, СМУК и НЕКО

Тако је! Слажемо се!

ИВКО

(Вајка се и маие ѓлавом)

Ех, што да прајим, научи ме ти свети Ђорђије јучерашњи и ти света Патерице данашња!

КУРЈАК

Море јадна ти слава и жалосна патарица, – ама ми не добисмо вечеру.

ИВКО

(Зачуђено)

Како не добисте! Не ли вечерасмо?

КУРЈАК

(Осџалима)

Сећа л’ се ко браћо, да л’ смо вечерали? Ја се не сећам.

СМУК

Ама и ја се не сећам... а нисмо ни наздрављали.

НЕКО

(На сџрани)

Ах, ја се једини сећам да јесмо; и на потоњем часу бедног жића свог сећаћу се те вечере, ту је и она, и она је ту била! “Само она, она једна, она моја бле зна!”

КУРЈАК

Оћемо л' да останемо код нашег доброг побратима Ивка на вечеру? Ко је за то нек дигне руку.

КАЛЧА, СМУК, КУРЈАК и НЕКО

(Вичу и дигну обе руке)

Усваја се!

ИВКО

(У највећем чуду замуцкује)

Па ја ... викам ... вечерасмо, вечерасмо ете сас Сику и Маријолу.

НЕКО

(За се)

Ах, не спомињите ми само то име, тај звук! "Мађионички звуче, коме се заман опирем! Ах, Есмералдо!"

КУРЈАК

Шта велиш?! Оно су они вечерали, а не ми. Ми смо само мезетисали. Је л' тако?

КАЛЧА

Тако је. Оној си беше салте мезенце!

СМУК

Уз вино брате слатки, а како ти мислиш! Зар 'нако без мезета да пијемо ка' Швабе!?! Да вечерамо, ја како брате, разуме се! 'Оћемо л'?

НЕКО

Има ли довољан број госпoде предговорника да потпомoгну овај предлог? ... Који су за нек устану, који против, нек седе.

Сви усџају.

ИВКО

(Скочи са сѝолице и ѓледа Некоѓ љуѝиѝио)

Ама кој ви је овај човек?

НЕКО

(Одушевљено)

Ааа! Дивота! Примљено акламацијом. Сви су за па и сам домаћин! Дивно домаћине. И он устао! То ми се допада.

*(Тајка Ивка љо рамену)**Сви седају осим Ивка.*

ИВКО

(Љуѝиѝио Неком)

Ама кој ти рече да сам за то устаја?!

(Виче)

Кој си па ти?

КАЛЧА

(Зайоведнички)

Ти да си седиш; туј да седиш! Чу ли, море!

(Ивко седа)

Срамота, бре, резил`к! Што мислиш?! Мислим зар да си ми немамо на дом си вечеру веће остасмо да те оглобимо? Како бре мислиш?! Јаз`к, болан од еснаф–човека сас еснаф–човеци такво зборење! И теб ти је слава, несрећо селска! Зверу!

ИВКО

(Увређен)

Ама кад ће станем веће и ја Нишлија!? Јоште дед ми бре, дође из село у град, татко ми и ја туј родени – јоште ми несмо Нишлије...

КАЛЧА

Ти носи Нишлија, Србин ... ти си Латинин.

ИВКО

(Бла̄зо)

Ама чек', де! Нема карање! Ич неје било! Ако искате вечеру, е, па убаво ће се намери вечера! Хо, мајке!

КУРЈАК

(Подсмешљиво)

Ће се намери за наша браћа! Ја како.

Смеју се сви.

ИВКО

(Жалосно маше ѓлавом)

О, Света Богородице, и ти па Свети Ђурђије, како ће па ово да бидне!

КАЛЧА

(Доброћудно)

Па убаво ће бидне.

ИВКО

Ама домаћице ми гу, ете, нема; спава си.

КАЛЧА

Па ће гу пробудимо! Зар и тој па да ми је нека мука.

НЕКО

(Скочи са сѝолице, свечано)

А, то никако! Рекох вам, то никако не допуштам.

КАЛЧА

(Гледа ѓа)

Ама кој на тебе ти збори и питује те!

НЕКО

Рекох и то порекох! ... Пре бу да погинем крај госпе поштене, не допустити да...

ИВКО

(Гледа Неко̄ зачуђено)

Бре! Бре!

НЕКО

Јесте, господо, тако је! Тако ми моје части...

ИВКО

(Прекида ља љуӣӣӣо)

Море, каква част, гуланферу ниједан, и ти ће па некога да частиш!!

НЕКО

Не рад препирати се и даље с вама,

(Исӣрси се ѿносӣӣо)

велим вам само ово.

(Сви ус̄ӣану и блену у ње̄га зачуђено и ѿӣӣају се између себе очима: Ко је ово?)

Као средњовековни ритер што је на штиту свом носио написано гесло своје, за које је готов био свакога тренутка умрети тако је и моје гесло ово: "Госпоја, свака без разлике госпоја – светиња је за мене!" И само преко мене мртва, моћи ћете до њена кревета доћи.

(Силно)

Крај њена кревета, крај њени ногу, погинућу а то нећу допустити ... Ја – не дам госпођу!

ИВКО

(Крајње зачуђен)

Госпођу? Коју госпођу, какву госпођу!... Зашто госпођу? Коју госпођу, бре?

НЕКО

Ону госпођу, нашу госпођу, што ју сад грли благи јутарњи санак...

Жену, што је сада тамо у кревету!

(Показује на собу)

ИВКО

(Који је час седао час усџајао, скочи са сџолице као оџарен)
Море, да оставиш ти кревет и домаћицу, тол'ко си зборим ја.

НЕКО

Рекох вам, и потоњи пут велим: Не дам ја госпођу, ту жену не дам!

ИВКО

(Скаче на њ)

Коју жену, келешу ниједан! Тили си гу њоји муж, та ти да гу не даваш!!

Сви џолеџе Ивку и задржавају џа, и вичу: “Баџали, Ивко”.

ИВКО

(Бесно, оџима се)

Море, што да баталим. Како да баталим! Ама видосте ли га, што си збори, куче за домаћицу ми?! Он да дава и не дава моју Кеву!?

КАЛЧА

(Умирује џа)

Е, па де, ти берем буди паметан човек!... Пијан човек, зар па он знаје што збори! Он си је саг како стока; је л' тако, побратиме? Пијан човек, што си знаје он, он си је како могаре, без памет и па без ред.

ИВКО

Ама па кој ви је тај?

КАЛЧА

Из наше је друство, де!

НЕКО

(Увређен)

Ее, пардон... ако је тако, ако сам коме на терету, то јест, ако га женирам и инкомодирам – ја могу и да се удаљим, да идем...

ИВКО

Да си идеш, господине, ће ти бидне убавачко! Тол'ко ти казујем,
зашто. –

КАЛЧА

(Прекида ља и исїречи се исїред њеџа, иреїећи)
А за што па да иде?

НЕКО

А, не не, извин'те... ја сам се, бојим се, мало више задржао... А
имам и посла...

Сви осим Ивка вичу: "Јок, јок!"

КАЛЧА

(Неком)

Туј да си седиш сас нас! Море, а да л' му кој знава име? С кога,
бре, дође ти?

(Окреће се остїалима)

Познаваш ли га Курјак? Не познаваш! А ти, Смук? Ни ти га не
познаваш!... Па ни ја га не познавам, а ни домаћин га не познава.

(Замисли се, мала љауза)

Како, бре, дође ти, кад те тако не познава?

(Остїалима)

'Оће ли да га напудимо из друство?

НЕКО

Па молим вас лепо, дозволите ми само једну малу примедбу... на
славу се и не зове.

КАЛЧА

Море, истин' збори.

НЕКО

А српско гостопримство је у свету чувено, историци о њему пи-
шу... Па... ја дош'о... А сами сте мало час видели, да сам хтео да
идем, кад видех да је домаћину криво што му тражите вечеру.

КАЛЧА

(Изненађено)

Што, и Ивко те тера?

НЕКО

Па да, није му право, што...

КАЛЧА

(Прекида ља)

Е, кад те Ивко тера, таг ће да останеш; туј сас нас ће останеш, па да си видило кога Ивко иска да испуди са славу. Резил'к од Ив-ка!.... Да оде човек!....

ИВКО

Нек си иде. Да се више не видимо да да Господ!

НЕКО

(За се)

“А мн, Марија Д’Останж, – ми ћемо се опет видети!” Ах, Мари-јоло! “Твоје ме косе по пољу носе, Твоје ме пе перје на чардак пење!”

(Ко бајаћи брани се, љласно)

Ах, не не, морам да идем.

КАЛЧА

(Јоџунасџо)

Ама ти не ће са идеш!

(Набија му шешир на љлаву)

Туј ће си седиш сас нас! “Имаш послу”! Е, и овој си је посал, ем’ кулук!

НЕКО

Морам!

КАЛЧА

(Одлучно)

Е, нећеш, дете!

(Окрене се осталима)

Да му собучемо путине, а таг бос нек си иде, ако може! Ако ли?

НЕКО

(Одлучно)

Уступам сили, и остајем на вашу одговорност.

КАЛЧА

(Весело)

Е, такој те искам! Седи си, побратиме! Куче мори, ела да пинемо, а од саг ће смо си побратими, ја с теб' како и с овија!

(Куца се с Неким, њију и љубе се, Цигани свирају њиуи)

Оће ли да га признавамо за побратима? Да га узнемо у наше друство! Ако ли?

КУРЈАК и СМУК

(Усџају и вичу)

Да га примимо! Сретно виђење побратиме!

Сви сем Ивка куцају се и њију, окрећу данце од чаше у вис; љубе се. Цигани свирају њиуи и вичу. "Може, не може!" Ивко, се окреће од њих и крсџи се.

НЕКО

Добро, нисам се ни већој власти противио!

Мала њауза. На њољу њевају њеџли.

КАЛЧА

(Трџне се)

А што би с вечеру.

(Окреће се Курјаку)

Ајде по скоро ашчија дизај се та гу спремај. Чу ли!

(Показује на њоље и њева)

Петли, море, ој, поју на самнување,

Дизај се, море, дизај ђузел ашчија!

Море, видосте ли бруку кристијанску! Веће и петли запјеше а ми јоште не добисмо вечеру!

Ойеј се куцају и љубе с Неким.

ИВКО

(Гледа их, њакосно)

А, таман! Зар се веће и познасте! Е, па на здравје ви било!

КАЛЧА

(Неком)

Ти си туј седи; ми те не давамо! Од данас за теб' ће погинемо, таквија смо човеци ми! Искам да видим, што ти саг може онај куче латинско да чини!

(Показује на Ивка и окреће му се)

А, бре, што рече за вечеру?

ИВКО

(Жалосно)

Ама, ене ви мутвак, па си прајите што милујете. Има там и мяса и леба и свашто. Сал тол'ко ве молим, да искочите берем у овој друго собиште,

(Показује лево)

ако веће друкче не бива. За што ће ми скоре стизају гости на патерицу, па бива ли, да виде овуј циганску малу?! Да гу пометем малко. Ја ће си дочекујем гости там у онуј собу,

(Њоказује на десно)

а ви там тражите што си милујете, теке ве молим, образ да ми неорезилите!

КАЛЧА

(Добродушно)

Е, ашколс'н за такво зборење! Ти да дадеш вечеру, а ми си да идемо у оној собиште. Уговор без марке... Пристаје ли друство.

СВИ

Пристајемо!

КАЛЧА

Е ми си знамо наш дужнос' а ти да не заборавиш свој дружнос'. Ми се наредимо веће. Курјак ће да бидне ашчија, Смук подрумар а ја и побратим,

(показује на Некоџ)

ће смо “званице”, демек који су иззовани!

Одлазе сви лево у собу сем Ивка. Смук покупио чаше и флаше с вином. Ивко их испраћа веселим лицем. Цигани удешавају ћеманеића и полазе за њима. Ивко се нагло окрене и љутишио избацује једноџ по једноџ Циганина најпоље кроз средња вратица.

ДРУГА ПОЈАВА

Ивко (сам).

ИВКО

(Оћреса њешеве од кайуџа, љутишио хода по соби и одмахује рукама)

О, Господи Боже, фала ти кад си сал отоше, Не отоше си истина, дом си, ама стига и за овол'ко! Полако, де! Ах, саг си је колај работа, сал кад он овден у овуј собу нема...

(Хода и брише чело)

Добро те Калча не виде кад исиуди Цигани... а и с Цигани би се побратија сал мен' ми за инат ... толко је куче!! Море, да неје слава, па ако, што мари, нек си седе. Мало ли сам пут ја правија цумбус по њиове куће! Ама, саг, слава је, па не бива!

(Прилази левим вратицама и љислушкује)

Умирише се, ћуте си, зар ги је сан уфатија, па си спију; ели срам, па сп ћуте! Ако нек спију!

(Таре задовољно руке)

ТРЕЋА ПОЈАВА

Ивко и Кева.

КЕВА

А куде су ти кардаши?

ИВКО

(Маше на Кеву руком и њихо љовори)

Ете там ги, спију си зар, па да ги не разбудиш. Док си спију, леб си не искају!

КЕВА

(Окреће се њо соби)

Леле, како Черџези да су на конак били!

ИВКО

(Слеже раменима)

Е, тој ти је саг! Помети малко, а саг ће и Сика с Маријолу да дође.

КЕВА

(Расјрема)

Тугооо! Што направише! Како да је сву ноћ бијење било! Ама требаше да пратим. Митанче чираче то домаћице ги, да си виде какви су ги мужи! Па оне да ми помогну и измет чине, а не удовица...

ИВКО

Ех, не знавају они своји мужи!

(Ошвара врајиа и њрозоре и вејри собу)

Што ће чиниш! Кардаши смо, ете! И ја си у њин дом идем.

КЕВА

Ама ти неси такав човек, ти си кротак човек!

ИВКО

(Диже чаршав са сѝола и ѝпресе ља)

Истин' да ти кажем. Кева, било си је свашта, ама на петерицу ги берем несам џумбус правија!

КЕВА

Ах, Бели–Мемет ви треба, а јок ова слободија, па а акшам, а ви чивију на порту па без фенер да не мрднете ни на порту!

ИВКО

Е, де, де! Људи смо, сол ручамо!

КЕВА

А оће ли да искоче скоре?

ИВКО

А кој знаје!... Црква неје да брго искачају... Слава је...

Улазе Сика и Маријола.

ПОЈАВА ЧЕТВРТА

Ивко, Кева, Сика и Маријола.

Сика ѝрилази ѝа се рукује с Кевом и Ивком а Маријола их љуби у руке.

СИКА

А ми дођосмо, комшике. Јолче ми се диже јоште у друге петле, у т'мину јоште, па ме вика: “Нано, мори, “оће ли се, рече, дизамо; ће долазе, рече, гости на патерицу а нас, рече, неће да бидне! “Какво идење ти па спомињеш дете, реко' гу па ја, јоште је т'мина, месечина на небо; Каракол је јоште викам, по сокак. – А она се обрну на другу страну па си ћути, зар шњевала нешто за славу! *(Љуби је и љади јој косу)*

ЈОЛА

(Се сѝиди)

Нано мори, де, и ти па...

СИКА

А саг дођосмо ако има хизмет да ти чинимо!

КЕВА

Како па да нема, комшике! Виде ли ово чудо!

СИКА

Доцна си зар отоше!

КЕВА

Ја, туј су јоште!

(Смеје се)

Ене га там... спију си!...

СИКА

(Смеје се)

Туго! Зар не искочише дом јоште! Еј, црна Зоне и Като; при живи мужи ви станусте удовице.

(Узнемирено)

Да си знадо', па да не дођосмо, Јолче.

ИВКО

(Умирује је)

Не бој се, де! Оно збореше човеци. Како пијани, а данас после спијење, ће ги бидне зар срам за овакво зборење, а може да су већ и заб'равили...

СИКА

(Мало увређена)

Ама ја, комшијо, несам заб'равила.

КЕВА

Ама, де, де, саг па и ти! Па неје лошо мислија Калча... Калча, знајем фала богу, как'в је Калча! Искаше сал да запојеш једну песму, па лошо ли је?...

СИКА

(Уздахне, сејно)

Беше му и тој, комшике! А саг прође све, све је прецавтело! Жално ми стаде у душу, како у јесен шума кад замре и заћути си булбул с'појење! Умре ми човек, умре и песма у мен'! А докле беше Тане мој жив, све је цавтело и појало око мен', па и ја си цавтешем и појешем, а саг венем и ћутим! Саг цавти керка ми, моје Јолче.

(Љуби је)

Саг је њојн земан, њојно време заступи! Теке њу да дадем за некога доброга...

КЕВА

(Ђаволасџо)

А после, комшике?

СИКА

Како после... Како мислиш?

КЕВА

Па кад си удамо ово наше Јолче.

(Љуби је)

СИКА

(Уздише)

Хе, комшике. Да оће Господ да си дава, сал то да доживијем, њу да видим удадену у добру и убаву кућу, па и ја ће си после проминем век!

КЕВА

Мори, топрв таг ће да знајеш што живиш. И теб' ти неће лошо бидне.

СИКА

За њума ме сал брига. А мен' ми се знаје моје удовичко...

КЕВА

(Ђаволасџо)

Хе хе, "Камила си једно мисли, а камилар па друго"... Та и с теб си је исто!

СИКА

Не разбирам те, компике... Несмо мутавције... Збори си српски!

КЕВА

(Смеје се)

Ама јучерке, к ноћи, кад си по вечеру искочисте, а Ивко ве допратија беше до дома си, много се скараше Калча и онај Мита Јовановић онај што га друштво вика Курјак да прошћаваш. Па ја си саг прибирам ништо...

СИКА

Што се па скараше? Заради кога се скараше!

КЕВА

Па заради теб', што те Калча гонија да појеш. Па Курјаку стану нашто жал, па се скараја с Калчу бранејећи, ете, теб'...

СИКА

Та па што ти треба тој зборење саг...

КЕВА

Па ја си саг прибирам ништо у мој памет... Ти си жена удовица, а он си је човек удовац.

(Баволасїо)

Неје без ништо онолко зборење и скарување зареди теб' с Калчу,
ја се поплаши мори, да не искочи и нико тепање...

СИКА

(Прекида је, увређено)

Доста комшике!

КЕВА

(Доброћудно)

Две ми очи, истин' ти зборам, Сике! Жив ми човек!

СИКА

(Увређено)

Не води гаирет сас сиротињу, жива ти ја, Кева!

КЕВА

Бога ми ти кажем! Их, каква си брљива! Живи, огањ да ме изгоре,
ете, ако те л'жем!

СИКА

(Одобровољена)

Верујем де; ама доста је било зборење, ете, знајеш...

(Осврће се њлашљиво, ѓледа Маријоли)

При керку такво зборење, не бива ... неје ред!...

КЕВА

(Осврће се)

Де, де... дете се замајало у посал, па си и не слуша наше зборење.

(Прилази јој брлиже и наслања руку на раме)

Ели му манишеш ништо?... Неје зар убав, кротак, од ред си неје
човек? Збори, мори!

СИКА

(Мало љућииио)
 Нећу да зборим!
(Окреће се по соби)
 Оће да треба јоште ништо?

КЕВА

(Смеје се доброћудно)
 Ће, бидне јоште малко хизмет!
(Показује на десно)
 Поскокни де у онуј собу иза види је л је дуздисано све.

СИКА

(Одлази десно)

За све време њихова разговора оне нејресџано раде по соби. Кева излеџи на средња враџа, остџавља најоље меџлу и враџа се унуџра. Присџуџа Мариџола и џледа шџа ова ради.

КЕВА

Готово ли је све, Јоло дете?
(Милује је по образу)

МАРИЈОЛА

Готово, нане. Деда–владика да ни саг дође, па не ће се постидимо!

КЕВА

(Смеје се, љуби Јолу)
 Е, саг може ако ће да долазе ... Божке, кој ће ни сефте да напраји!
Оџварају се полако враџа. Улазе најред Калча, за њим Курџак, Смук и Неко као да сад џрви џуџ долазе у кућу. Сви озбиљни и досџојансџивени, све на њима у најбољем реду. Неко се кришиом оџледа у џејном оџледалцеџу.

ПЕТА ПОЈАВА

Кева, Маријола, Калча, Курјак, Смук и Неко. За њим одмах Сика ња Ивко.

КЕВА

(Кад их уљледа, њпрџне се изнапађено; за себе)

Лелее! Овој су ни сефтедије! Ех, црно сефте ни напрајише!

КАЛЧА

(Досѡјансиѡвено)

А, вија подранисте како њиридије! А и ми се дигосмо сабајле! Е, па, домаћице, сретна ви патерица!

КУРЈАК

(Искашљује се, и ѡлако с ѡешкођом неком 'ѡочиње).

Такође... и од моје стране, то јест, примите топла честитања. Ка' једни, ређи, домађинови, и већ... овај... Бог зна како... пријатељи, ајд', велимо, да му и ми честитамо.

СМУК и НЕКО

Да, да, за то и дођосмо.

НЕКО

... Они као давнашњи а ја као скорашњи – истом од јучер – члан ове велецјењене дружине, и ја сам си узео себи слободу, да...

КАЛЧА

(Орекида ѓа)

А домађин изишеја, белким, да се проспацира, демек, малко на чис' ваздух... Е, ако, ако, тој си је, демек, здраво, за груди... проти јефтику...

(Поздрављају се и седају)

КЕВА

Изишеја је малко ... саг ће си туј да је.

КАЛЧА

Па, ће га причекамо... људи смо...

(Пауза)

Што рече побратим Митанча, да си жртвујемо малко време, демек, да честитамо патерицу нашем побратиму...

(Пауза)

Такав си је ред, јоште од време... а ми смо си човеци од ред...

Маријола их послужује и они узимају озбиљно послужење. Улази Сика с десна и одлази до доњега стола и седа на шарен сандук. Калча кад је виде муне Курјака, овај му љућихио окрене леђа а крадом глади бркове.

КЕВА

Фала ви за сећање!

НЕКО

Да, и ја делим мишљење мога поштованог предговорника. Пата-рица је готово као и слава. То вам је окриље онога Свеца, којегла слаavimo. Ах, то су дивни српски обичаји које ваља поштовати. Гуслар, хајдук и гостољубни домаћин свечар – то троје очуваше лепо српско име. Добро је рекао неко: “Где је Србин ту је и слава”; потписујем и додајем још: и где је слава ту ћу се и ја увек наћи до последњег даха мога. Славу треба поштовати, и ми је поштујемо, чему је доказ и ова данашња посета наша.

КЕВА

(За себе)

Лелеее, овај јучерашњи па си је туј!

КАЛЧА

(Озбиљно)

Што год има Кристијане, по сав свет да идеш, па неће да ги нађеш

да славе, сал што ми Срби што смо што, ете, слаavimo. А други Кристијане што су, ти не славе, па ако што су Кристијане како ми!... Од Кристијане салте ми Срби, с овој,
(Показује ѿри ѿрсиа)
што се крстимо...

Маријола уноси кафу и служи их, они узимају филцане, ѿију и ѿуне.

НЕКО

(Калчи)

А и ви наравно... разуме се... ах какво лудо питање... наравно да и ви славите...

КАЛЧА

Погле га, што збори! Их, што је брљиво!... Цинцарин ли сам, па да си немам славу... Славим, море, ем каквога свеца славим, – Светога Николу славим, ешек–сене!

НЕКО

А респект! Онда: Алабонер!

КАЛЧА

Што мислиш! Што је Ивчов Свети Ђурђије!... Ништо спрема Светога Николу. Читаја сам дамно у једну старинску чупаву дебелу књигу што писује за Светога Николу, па Свети Ђурђије чираче, бре, не може да му бидне!

СВИ

Тако је!

КАЛЧА

(Скида кају, ѿрекида ѿушење и осѿавља циѿару и кафу на сѿрану ѿа ѿрича)

Јоште малецно детенце, од литру–два меса, доклен беше Свети Никола, за кога ви казујем, не тејаше да сиса у среду и петак:

сиску да не вади и гураше гу сас руке и мрштеше се на мајку што иска да га преблажи! Не тејаше, демек, да блажи, ели што си вије зборите, да премрси среду и петак!

Сви се чуде.

СМУК и КУРЈАК

Хе, Бога ми, светац је, није шала!

КАЛЧА

(Насћавља)

... и јоште онда, море, па видеше убаво татко и мајка му, Теофан и Нона, што ће ги детенце напраји велики чес' и ће стане најголем светак у сав Кристијанлак! Е, па за тога и слави тол'ки свет, – половин' Србију и Србадију!

(Пали циџару и срче кафу)

И ти саг за Светога Ђорђија ће ми причаш!! Што је направија! Убија аждају, алу, голема зеленбаћа, сал то што се знаје за њег'... а за Светога Николу... иха! сијасвет чудеса да ви и не причам!

КУРЈАК

(Оребацује Калчи)

Е, е, ти па сад прећера... Да није Свети Ђурђије светац не би га славили...

КАЛЧА

Ама, ништо лошо си не зборим ни за Светога Ђорђија! Светак је и Свети Касијан ама га славе сваку четврту годину, на двадесет девети фебруар. Ама неје како свети Никола: испред њег си иди напред. Како гардисти двојица свеци Света Варварица па Свети Савица. Знајеш што се поје у чољу:

Варварица вари,
Свети Сава 'лади,
А Никола куса!

СМУК

Светац је светац!

КАЛЧА

(Одмахне руком)

Ех, спрема домаћина и светак. Има свеци чорбаџиски, има па свеци сиротиски, како Свети Касијан! Господ се зар постараја и за фукару па ги даде Светога Касијана што три године нема календер а четврту годину стиза и он!

Улази Ивко. Кад их види он се зајрејашћено ѿрѓне нарѿаѿ.

ИВКО

Ааа, ете, ви си већ дођосте!

КАЛЧА

Патерицу да ти честитамо. Знамо си чаршкиски ред, де!

ИВКО

(Усѿумара се)

Е, много ви фала, фала ви!

(Молећим ѿласом)

Ама, жива ви деца, и жив ви ја – искачајте саг у другу собу, да ве не затекну туј...

Маријола ѿслужи Некоѿ.

НЕКО

(Гледа за њом и кришом уздише и хваѿа се за срце)

Ах какве кобне гласе чух ја од домаћина, и то баш сад, кад су нам срце тако близу!

(За себе)

Ох како ми је, како,

Сам један знаде Бог

Кад она тихо, лако,

Крај срца прође мог!
 Цветак до цветка пао
 По плавом Каваду;
 Шалваре рујне као
 Сунце на западу...
 Ал' ман'се руха пуста,
 Њу гледај каква је:
 Та уста само, уста...
 Све друго престаје...

ИВКО

(Моли их)

Искачајте, тако ви Света Патерица била на помоћ и у дан и у ноћ!

КАЛЧА

(Љуџиџио виче)

Ти искачај, несрећо домаћинска! Од овакво, бре, друштво да се срамујеш!

(Баца љуџиџио филџан на џаџос)

ИВКО

(Уџреџаићено)

Ама, како рече! Кој да искача!?

КУРЈАК

(Пребацујући)

Дошла ти јуче господа, а ти се поасио, диг'о нос па мислиш, е нема већ! Не треба ми више ни тај Мита, ни тај Јован, ни тај Мича, велиш ти!... Срамота, болан!

СМУК

Зар је то дружељубивост!

ИВКО

(Тужно)

Море, кумим ве и молим. Како владику, искачајте већ! Шта је овој, бре брате!

КУРЈАК

(Одлучно)

Три дана је гостинско, то се зна, ка' да је црвеним словима у календару наштампано!... А, а, данас је тек други дан!

КАЛЧА

Чујеш ли, несрећо!... Топрв други дан, а теб' ти је већ много!

ИВКО

(У очајању).

О, Боже, Боже!

(Молећим гласом)

Е, неки! Нећу ве пудим дом! Останите си овден, ама идите у онуј собу...

КУРЈАК

Па да идемо кад си баш навалио, и кад смо ти овде на терету.

(Јейко друџима)

Знаш, долазе му господа председници, пуковници, касационици, владике, кунзули, адвокати, гадристи, казначеји, инцилири – па нећемо, није право, брате, да се ти стидиш ради нас!... Ми, овако, сиротински!

КАЛЧА

Такој си је, побратиме! Сиротињски, асли сиротински. Кад несмо господа од сој из село Банцарево како Ивко и татко му! Ели смо сложни?!

КУРЈАК, СМУК и НЕКО

Сви! Као један човек!

КАЛЧА

(Усџаје)

Е, пеки. Такве ве искам!

(Сви усџају. Калча љовори Неком)

Побратиме, еве ти ове паре, узни си арч.

(Вади џаре)

Искочи до фурунцију па си купи пењерлије, лепиње и ђевреке за мезел'к.

(Ивку, џоказује џаре)

Виде ли твоју срамоту и резилак домаћински! Виде ли, куче, како на твоју славу арчимо наше паре! Резил'к јаз'к, болан! И ти си човек домаћин, човек од ред, еснаф—човек!

ИВКО

(Пренеражен)

Како викаш!

КАЛЧА

Викам салте тој, да си па жив и здрав, а убавачак си домаћин! Јагуридо! И за вечеру се карасмо с тебе!! Жал те за једење и пијење! Што си не узедеш берем за славу онога Светога Касијана, на сваке, четврте зиме да ти дођемо. Па могаше и да уђариш... да ти се и заб'рави слава!... Кој ће човек три године па да панти за четврту!... Зар је за теб' слава Свети Ђорђе, аскер, коњаник, кавалерис' светак!... Краљевић Марко, море, славеше туј исту славу, па саг ти се нађе Ивко из Банцарево, да славиш исту славу!...

ИВКО

(Зајрејашћен)

Ама, Калчо!...

КАЛЧА

(Љуђићо)

Краљевић Марко, отиде си човек чак до Орид, да донесе рибе од

Орид, јегуље и пастрмке, кад му гости затражише. А ти што прајиш! ... Колко има рабациски сати од Прилеп до Орид; а колко код беб' од мутвак до подрум?! Рђо јоргациска банцаревска селска. Зверу!

(Ивко се хваћа за косу)

Зар твоја слава, а ми за наше паре де си купујемо мезел'к та да не поцрцамо од глад!

КУРЈАК и СМУК

Тако је!

КАЛЧА

Па мети си берем при нас и једно чираче сас један рабош та да си бележи и кол'ко вино пописмо – та и тој да ти платимо...

ИВКО

(У све већем чуду, крсти се)

А кој ви не даде да ручате! Не л' двапут вечерасте!?! И нели ви каза за мутвак!?

КАЛЧА

(Одмахује руком)

Ништо веће немамо с теб'!

(Даје њаре Неком)

Еве ти, побратиме, па си купи ништо да си придржимо души. И Цигани да доведеш и њи ће с наше паре да платимо!

Неко одлази на средња враћа у њролазу њоред Маријоле клања јој се. Маријола се смеје и њокрива шаком нос.

ИВКО

(У њроѡаићено)

За какве Цигане збориш! А куд су па на патерицу свирали Цигани! Ред ли је?

КАЛЧА

А ред ли је па и тој да гости арче и плаћају Цигани за домаћинско весеље?

ИВКО

(Хваћиа се за ѓлаву, седа, у очајању)

Памет ћу си изгубим!!

КАЛЧА

Да га изгубиш! Зар је па памет за такви човеци. Зверу банцаревски селски!

(Курјаку и Смуку)

Ај' си идемо!

(Сва ѓројица одлазе ѓоносићо, лево)

ШЕСТА ПОЈАВА

Ивко, Кева, Сика и Маријола.

ИВКО

(Хода ѓо соби и хуче)

О, Господи, како да сам на велики Петак блажија такоју се патим саг!

КЕВА

(Умирује ѓа)

Ајде и ти па! Па остави ги! Јоште малко ће си седу човеци, па ће се дизају и ће си дом на дућан да иду.

ИВКО

(Одмахује ѓлавом)

Мори, теке саг им стиза мерак за пијење. Не знавате ги, за то такој зборите, а ја ги убаво знајем!

КАЛЧА

(Пева из собе на лево)

Да знајеш, мори, пиле Васке,
Каква је жалба за младос'!

ИВКО

Ене, што ви реко' оточке! Чули што си поје. И тај ли ће се скоро диза!? И јоште су ем јексик – без Цигани, демек, па веће поју, а што ће праје кад гим Цигани стигну!?

КЕВА

О Бог да чува! О Света Петрице, помогни ни!

ИВКО

Ни Свети Ђорђије, ни сам Господ не помага више! Моје си домањинско беше веће!

СИКА

Црни Калча, он си је за све кабајет! Так'в си бејаше јоште, како аџамија, такав ће и умре! Виде ли како га слушају онија па други како чираци мајстора!

ИВКО

(Заједљиво)

Та што па да га слушају; он г'им је стареји, устабаша бекријски!... И када умре, у Горицу каде га однесу, у гробљиште ће, море, калабал'к да праји! Поган старац расте!

КЕВА

Саг... што ће прајимо! Душа ни знаје! Ама помага ли што. Да си бутимо и трпимо Патерица је, слава је!

ИВКО

Ама да неје слава, ласно би било!

Чује се куцање на вратиима. Ивко и Кева њрилазе вратиима. Улазе
госџи и честииџају: "Среџна ви џаџериџа!" Ивко, Кева и Сика џа
дочекују их с реч'ма "Извол'џе, извол'џе!" џоказују им десну
собу. Сви одлазе џамо сем Маријоле која сџрема око џослужења.

Из леве собе чује се ларма која џрекида Смукову џесму.

Неко улази с џуним рукама џеврека, симиџа и леџиња. За џим
Циџани. Он их уџура на лева вратиа одакле се чују узвиџи и ларма.
Омах за џим чује се удешавање џеманеџа.

СЕДМА ПОЈАВА

Маријола и Неко.

КУРЈАК

(Из леве собе џева. Праџи гџа џихо музика)

Мејанџи, море мејанџи, туго!
Донеси вино, раџија,
Да пијем да се јопијем, туго,
Дертови да заборавам!
Ако ме волеш, земај ме, туго,
Ако ли не па кажи ми!

МАРИЈОЛА

(Сџане џа слуша)

Леле поју; куд је било сабајле па појење! Леле, туго!

(Смеје се)

Сабајле песма! Како радници на железницу – сабајле пију и поју!

НЕКО

(Сџаје и гледа је дуго)

Ох, и ви се смејете!

МАРИЈОЛА

(Окрене се да види има ли још коџа, за се)

Коме си збори па овај?

НЕКО

Не смејте се, јер бар те ваше млађахне године треба да знају шта је песма. Да се сетите, госпођице, речи богоданог нам песника Змаја о томе, ко је и што је појезија.

А Бог рече:

Сиђи доле, ћери моја
Најмилија,
А кћи сиђе – то је била
Поезија!

Рекох вам: ко је, а сад да вам речем и шта је поезија, песма шта је:

Где утехе нема друге,
Песма стиже!
А где сумње све обара,
Песма диже!

МАРИЈОЛА

(Ошима се и хоће да иде с њослужењем у десну собу)

Пушти ме, што се мајеш, фантазијо!

НЕКО

(Заусџавља је)

Што не можеш друкче рећи
Песма збори

да да па и ја ћу песмом теби рећи што несмем онако, чуј ме
Дулсинео моја, чуј твоја Росинанта:

Песма ми`ри лепше него
Цвеће мајско,
А што песма чеду жели
То је рајско!

А то чедо – то си ти, о најлепша међу онима које икада очи моје видеше и душа моја жуђаше. Да, да, ти си то чедо које песма спомиње а које моја машта у дугим бесаним ноћима рађаше узалуд ватреној и чежњивој жељи мојој! О, девојко, санова мојих

гле! сада те на јави дочеках. Али све се бојим, да ли не сањам, да ли не сањам ја, ох Боже мој! Ох, је ли ово само леп сан?!

МАРИЈОЛА

(*Сћирашљиво окреће љаву по соби, љеда у лева и десна вратица*)
Неси спаваја целу ноћ, па саг не знајеш ел' си будан, ели спијеш и шњеваш.

(*Љуишићо*)

Мори, пуштиме, имам си послу! Ич те не разбирам што збориш!
Иди си!

НЕКО

(*У заносу*)

Ох, не, не, и по сто пута: не! Не терај ме од себе, јер овде је, једино овде је моје место.

(*Пада на једно колено*)

О владатељко срца мога! Ишти, заповедај робу твоме. Ишти што хоћеш!

Хоћеш живот, душо,

Аох, зоро бела,

Ја живота немам

Живот си однела!

МАРИЈОЛА

(*У највећем сћираху, осћивља послужење и хвати се за љаву*)

О, Бож'ке, збори си како мутавције! Настутија је безбели на ништо! Ете, ич га, не разбирам, две ми очи!

НЕКО

(*У највећем заносу насћивља*)

Хоћеш срце? – Немам

Није више моје

Утонуло давно

у те очи твоје!

МАРИЈОЛА

(Љуџиџио, узима џослужење)

Мори, дизај се, несрећо пеливанска. Неје те па срам! Карађозлијо никакав! Фантазијо!

НЕКО

(Једнако у заносу)

Ох, поновите још једном ту реч! Да, да, “фантазијо” – то је права реч! Јесте, ја фантазирам, лудо, очајно, фантазирам без наде. Фантазирам као Антоније што фантазираше за Клеопатром, као Отело за Дездемоном, Хајних за Агнијом, Фердинанд за Лујзом, Ромео за Јулијом! – Ох, Јулијо моја, реци, ох, реци, можеш ли ме љубити?

МАРИЈОЛА

(Плане)

Какво љубење, несрећо белосветска... Саг ћу да окнем бата Ивчу, несрећо једна!

НЕКО

(Пада на колена, шири руке, и џужно џовори)

Керистано, лепотице рајска,
Слико дивна раја небескога!
Не смам чисто да погледам у те,
Дивном блеску светог лица твога!
Ал’ врати се, о погледај, стани;
Мог живота већ се гасе дани!

(За џим усџаје, у џренуџку, мења џион, весело)

Не, не шта рекох! На страну с тугом; радост нек се усели у овај стан вечите туге

(Показује срце)

(Маријола брзо одлази с џослужењем десно. Неко је салеће а она се на враџима окрене и исџлази се на њ.

НЕКО

(Усїаје и зледа за Маријолом. – У шријумфу)

Постиг'о сам своје цели,
Надежда се мени бели,
А девојка шта да ради; –
Предаће се мојој влади!

(Пође ња засїане хваїа се за зруди. Сенїименїално)

Мируј, мируј, срце моје!
Не ударај тако јако
Разбит' можеш прса лако!

(Одлази лево, њоносїио)

Мала ѡауза. Из леве собе чују се Цигани и ѡесма.

ОСМА ПОЈАВА

Маријола и Сика мало ѡсле Курјак.

МАРИЈОЛА

(Улази с десна с ѡслужавником у рукама. Сїпрашљиво се осврће ѡ соби: ѡрилази доњем сїолу и осїавља ѡслужавник)

СИКА

(Улази с десна, одмах за Маријолом)

Јолче, дете, скокни де до мутвак, те метни си цезве за кафе!

МАРИЈОЛА

Идем, нане!
(Оде)

СИКА

А ја ћу си дотлен да си поспремим што треба.
(Брише кашичице, ѡуни чаше с водом и ређа их)

КУРЈАК

(Извирује кроз лева вратица, за се)

Пази Сике, па још сама, никад боље.

(Улази у собу, искашљује се и прилази Сики)

Добар дан, Сико!

СИКА

(Тргне се, уилашено)

Их, што ме уплаши! Кога искате овден!

КУРЈАК

Тебе вала!

СИКА

(Зачуђено)

Што ти требам па ја? Што ћеш овден?

КУРЈАК

Хм, овај ето... та ти ме питаш: “што ми требаш”? Па, вала, баш и да ти кажем: Досадило ми се, Сико, ово моје самовање. Самовање, чамовање! Та зар би ја и био овде, да нисам удовац! Из дешперата сам овде... од дерта, Сико!

СИКА

(У њослу, не зледа за)

А што ми се тој па тиче!

КУРЈАК

Па, вала, ако се удовица удовац, и удовца удовица не тиче – онда, вала, већ и не знам, ко се кога тиче!

СИКА

Остави такво зборење!

КУРЈАК

Ја, вала, велим, да ако ико на икога има право а и дужност – то ми удовци имамо на удовице. Ја сам човек мајстор, имам занат, златне руке, што кажу, кадер сам изранити не само себе и жену, него,
(*Суче брке*)

и још једно пола тестете, ако само Богу буде воља! Кад ко продаје кућу, прво је комшији нуди; а кад удовац хоће да се жени, ред је да се прво на удовицу обрати. Тако ми мајстори филозофирамо, а не ка' господа чиновници што раде; одра се улажући у удовички фонд, а кад се жени – и он тражи и узима девојчиће!

СИКА

(*Гони ља*)

Мори одлази кад ти казујем. Ће да ми се врне дете, па бивала да те туј при мен' нађе?!

КУРЈАК

Па бар детета ради. Док је не удаш требаће јој отац а кад је удаш требаће теби човек! Дела Сико, реци, душе ти шта мислиш... Ја мислим, да прилика нисам лоша... Слушај што ти говорим...
(*Посрне мало*)

СИКА

(*Љушћишо*)

Ти говориш! Ајде па ти!... Пија си сву ноћ, па саг вино збори из теб' (и).

КУРЈАК

Није, бога ми! Оно јес' је и то, није да није! Ама, знаш, право да ти кажем, кад сам онако... ка' сваки дан, а ја се сплетем, а кад овако, малко, ка' данас... а ја осећам у себи неку краброст! Па би мого и стикове и песмарице да пишем! А, вала, слободно ти кажем, тако сам при чистој совјести, да би, вала, могао сад и тестамент да пишем!

СИКА

(Моли ља)

Иди си у друштво!

КУРЈАК

Ама Сико, немој да си такав намђор, што рек'о Калча. Реци бар једну реч, неће ти за то отпасти језик... А ја могу баш и стрпити се... Куд сам толко чек'о, могу још неко време... На пример... ако те је нешто срамота одма'... а оно док Јолу твоју удамо!... А нисам пијан, бога ми; знам лепо све шта радим; а да не знам шта радим не би, ето, ни просио тебе, него би прву коју би видио. Видиш да бирам, аааа... овај... а пијан човек не, бира! Нисам, душе ми, пијан!

СИКА

(За себе)

Па и истин' је што га има реч: "Што си трезан мисли, то си пијан и збори".

(Гласно)

Иди си молим те, две ти очи!... Иди си, жива ти ја!

(Гура ља)

КУРЈАК

(Охрабрен, нежно)

Ама само једну реч ...

Чује се куцање на средњим вратиима.

СИКА

(Тргне се на куцање)

Леле! Ете ги долазе гости... Иди си... Јутре, јутре!

Курјак брзо побегне на лево. Улазе љосици. Ивко исцрчи с десна, дочекује љосице. Сика оде брзо на десно а Ивко уводи љосице у десну собу.

ДЕВЕТА ПОЈАВА

Маријола, Калча, Курјак, Срук и Неко.

МАРИЈОЛА

(Улази на средња вратица и носи кафу на њослужавнику)

Отиде си несрећа никаква! О, Боже, Боже!

(Смеје се)

Што је фантазија, мајка му стара!... Ама, убаво си збори; све из песмарицу, и сас стикови!

(Одлази десно)

Излазе с лева Калча, Курјак, Срук и Неко. За њима њовирују свирачи.

КАЛЧА

Овамке, побратими, да се наредимо како прилега на једни еснаф и од ред човеци, кад оно куче домаћинско неће за нас ништо да знаје. Пратија нам оно његово чираче па оно да нас послужује, како да смо неки аргати а да несмо његове “званице”. Не пушта нас из келију ону, како да смо апсеници; збутаја нас у оно сопче како коцкаре што полиција бута кад је потера за скитнице по квартави и мале! Срамује се од нас, куче селско банцаревско! У авлију да искочимо? Ако ли?

КУРЈАК, СРУК и НЕКО

За тобом и у ватру и у воду!

КАЛЧА

(Раздражан)

Ченгене, бе, овам’!

Ушрче Цигани у већем броју и дигну ужасну ларму.

ЦИГАНИ

(Сви вичу)

Што сакаш чорбади Калча. Заповедај сал!

ДЕСЕТА ПОЈАВА

Пређашњи, Ивко.

ИВКО

*(Улејти с лева на ларму циџанску и кад их смойри а он зайре-
йаићен сйаде)*

Што, што, што је па овој?!

КАЛЧА

(Зайоведнички)

Ченгене, сорто чађава гурбетска! Слушајте!

ЦИГАНИ

Слушамо, газда Калчо!

ИВКО

Газда!? А кој си је газда у овуј кућу?

КАЛЧА

Кад славе нема у овуј кућу, нема си ни домаћина... а нема га ни
газда!

(Циџанима)

Мен' да ме слушате, разбирате ли! Сал' мен'!... Ја сам ви саг
газда!

ЦИГАНИ

Оћемо, газда Калчо.

ИВКО

(Молећим ѓласом)

Море, тако ви жива деца, искачајте ми једанпут из кућу! Што је
овој, бре брате!

КАЛЧА

Па три дана се знаје гостинско, не л' ти рече отоичке побратим Курјак. Па кад си нас задржаја данас, а ти се стрпи јоште сутре, па ће се ми како људи убаво растуримо!

ИВКО

(Зачуђено)

Какво је тој зборење од теб' па, Калчо?! Како "јоште јутре"!... Море, саг се дизајте!... Не ве је ни срам од жену и децу си!

КАЛЧА

(Љуџићо)

Ивчо! У жену ич да ми недираш!

ИВКО

(Зачуђено)

Ама кој ти па саг дира у жену!?

КАЛЧА

Чујеш, побратиме, у жену ич да ми не дираш!... Она каква си је, таква си је – моја си је жена и домаћица! Сика, истин', неје, ама – жена ми је! Да гу не дираш, зашто ће свашто да бидне! А деца ми, имају си татка, па се ти ич не бој, дек ће гладна остану!... Друство, ај' ће си у авлију идемо!

ИВКО

Море, како у авлију?! Кој ће да ве послужије. Мен' ми душа знаје како ми је!

КУРЈАК

И не требаш нам, вала! Сами ћемо да се послужијемо ка и до сад што смо. Не треба нам ни шегрт твој!

НЕКО

О, нећете нас ни најмање довести у забуну. О можемо се ми послужити и без госпојице Маријоле! Хаахаа!

ИВКО

(Крсџи се)

Е саг опет па Маријолу. Јутрос домаћицу, а саг па Маријолу.

(Плане, Неком)

Ама кој си ти, бре!

Госџи џочињу извириваџи на десна враџа, акоји– су ушли на средња џа сџали.

ИВКО

(Калчи)

Калчо, море, кој ви је овај човек овден?

КАЛЧА

(Гледа Некоџ)

Истин' кој беше тај?... Кој га доведе?

НЕКО

Побратим се зовем побратиме! “Е па дотле а куда ћеш више?”

КУРЈАК

Па што сад питаш кад си га звао?

КАЛЧА

Званица је!

ИВКО

Каква “званица”! Кој га је зваја! Несам ни вас зваја – па ћу њег саг па да зовем!

КАЛЧА

(Полако Ивку)

Истин', Ивчо, а како му име беше?

ИВКО

(Увек љуџиџио)

Главу да скрши, откуд му па ја да знам име, кад га јучер топрв и видо'!

(Иронично)

С вас беше дошеја!

КАЛЧА

(Увређен)

Неје с нас дошеја – ама ће с нас да иде!

(Неком)

Чујеш, побратиме; седи си туј, па си уживај!

НЕКО

Ја уживам!

СМУК

Тако је, вала! Ми ћемо уживати, а – како су настала зла времена, да свој свога по судови ћера – и сами се послуживати. А тај Ивко нам, вала, и не треба! Ето, ја ћу да будем подрумар, Курјак ашчи-ја, а ти Калче и овај побратим, ви ћете да нам помажете!

КАЛЧА

Е, ашкол' с'м за тај реч, побратиме!... Ти да си идеш у подрум за вино.

(Ама оно с десну сџрану, ономањско је – Курјаку)

Ти у мутвак за мезелак

(Џиџанима)

а ви измећари да сте ни, изнесите килиме, сицадета, негени, кондири, филцани, наргиле – и папуче једне!

ЦИГАНИ

Да изнесемо газда!

ИВКО

Ама кој је газда у овуј кућу?

(Циџанима)

Кој, бре?

ЦИГАНИ

Газда Ивчо!

КАЛЧА

Што, што, бре?...

ЦИГАНИ

Чорбаци и газда Калча...

КАЛЧА

(Бесно)

Е зашто тага зборење!?

(Циџанима)

Знајеш ли, бре, да си имаш од време јоште бурунтију за два Ци-гана да ги могу да утепам без рабош како два зајца у шуму, па ич да ме не питује никој за тој!...

ЦИГАНИ

Знамо си, како да не знамо чорбацију, устабашију и маалебашију, газда Калчо!

ИВКО

(Љуџишио Калчи)

Па... је л' неће да искочите?

КАЛЧА

Нећемо.

ИВКО

(Гневно)

Море, у општину ћу ве тужим!

КАЛЧА

(Смеје се Ивку)

Ај' за пут! С решето ли се плаши мечка!? Хеее! побратиме, на тај траг зајац – нема га!

(Скида циџеле и навлачи љајуче)

Ништо ме убивају.

ИВКО

(Очајно)

Леле, мајке, што да прајим. Да се тужим неће ми ники верује ни ме па пожели! О, боже господи!

*(Одлази десно)**Сви се смеју.*

ЈЕДНАНАЕСТА ПОЈАВА

Пређашњи без Ивка.

КАЛЧА

(Зайоведнички)

Де, што ви отоичке каза'! На посал, ћопеци!

Смук и Курјак одлазе на средња враиша. Циџани се љовлаче лево у собу.

Калча њолази из собу, Неко ѓа задржава.

НЕКО

Побратиме, друже, брате, хоћу да те замолим за нешто.

КАЛЧА

Збори си, збори, таза побратиме!

НЕКО

(Одушевљено)

Ја љубим, побратиме! Љубим силно, страсно као сунце зору, као цвет росу, као тица слободу као славуј ружу – али, ах, ја љубим без наде...

КАЛЧА

(Прекорно)

А сал за тој да ти ни не збориш!... Љубење нема! Да волеш можеш, – ама да љубиш... еее... да гу љубиш, е, сал тој нема! Кад нама, ете, тај адет – нема га! А коју си бегенисаја, збори!

НЕКО

Не, не, несмем јој имена поменути, јер би ми се само ране позледиле... Докле ми не обећаш да ћеш ме помоћи... Учини ми се да сам на прагу среће био мало час, али сад видим да за ме не мари, а ја је толико силно милујем и љубим. –

Милост ми је к'о море без краја

К'о море без дна љубав; одвади,

Још више ће је бити, нема дна!

рекао је славни Шекспир.

КАЛЧА

(Гледа ѓа сумњиво)

Не познавам га... А ти саг шта искаш од мен'?

НЕКО

Ти ми једини можеш помоћи, ти побратиме... Реци хоћеш ли? Да се заузмеш за мене!

КАЛЧА

Па збори де.

НЕКО

Ја љубим ову госпојицу...

КАЛЧА

(Прекида ља)

А тај реч “љубење” да га неси прозборија више. Срамота је. На славу има једење, пијење, појење, играње и пуцање – и тепање може да исјочи – ама љубење, а, љубење нема! Какво љубење на славу?!

НЕКО

(Појравља се)

Ниси ме разумео, иобратиме! Ја волим госпојицу Маријолу!...

КАЛЧА

(Смеје се)

Ама зар наше Јолче?! Неси погрешија! Е, саг, те признавам за мераклију. Ама, зар Сикино Јолче си бегендпсуваја?

НЕКО

Јесте, њу, само њу, или њу или црну смрт! Другога избора нема, не знам га, нећу га, иобратиме!

КАЛЧА

Па, саг.... што искаш од мен’?

НЕКО

Да се заузмеш, да проговориш, да покренеш ону камениту стену.
Да ми будеш прводација...

КАЛЧА

Аа, тој сакаш, искаш наводација да сам ти код Сику... Е, тој може, чесно је, поштено је!... А зна ли још кој за тај твој љубов?... демек, мајка гу, Сика, ели домаћин Ивчо!...

НЕКО

Не, не, нико, нико не зна шта бесни у овим бедним и ломним грудима! Нико, побратиме
Само она, она једна,
Она моје боле зна!

КАЛЧА

(Гледа ља зачуђено)

Их, мајка му стара па Сикино Јолче си бегендисуваја.

(Задовољно њеска ља њо рамену)

Несрећо, побратимска, хе, хе, санћим не знаш што је добро! Саг ми јоште помило што те узедемо за побратима, имаш си мој табијат. Ја си гледашем Сику у моје време а ти Јолче саг у твоје време! Оћу, побратиме, да говорим ћу!

НЕКО

Смем ли веровати својим ушима... Је ли часна реч? Амо руку.

(Рукују се)

Хвала побратиме. Сад сам нашао прави циљ своме бедном животу, од данас...

КАЛЧА

(Орекида ља)

Доста де! Реко' ти, и тој ће бидне!... Их што си фантазија...

(Прилази лево врайима и виче)

Ајде, море! Што поспасте!

ГЛАС ЦИГАНА

(Изнућра)

Саг, Саг!

КАЛЧА

(Улази унутра)

ИВКО

(Излази, диже руке и погледа у небо)

О света Патерице и ти Свети Ђурђије, научите ме, што да пражим!!

(Пауза)

Ах, свети Ђурђије, и ти ли си па неки светац!... ти ми све овој направи, а саг си ћутиш!

КАЛЧА

(Се враћа с ђушком и редеником фишека пријасаним)

Ете, што направи куче домаћинско од мен'! За ради Кристијанлак ћу станем, ете, качак, комита, хајдутин ћу станем! Да си сал очувам Кристијанску и српску славу!

ИВКО

(Гледа га ђренеражено)

Море, идите си дом! Куд се спремите!

КАЛЧА

Под чадар, на двор ће излезнемо... Да се не срамујеш заради нас и наше друство! Там ће си, како кристијани, прославимо, ете, патерицу!

ИВКО

Море, за какав двор, какав чадар ти па збориш, Калчо! Идите си дом, оволко ве молим!

(Скида кају, меће је на земљу измиче се и меће руке на ђрса ђа се клања Калчи)

КАЛЧА

Ич нема веће да молиш.

ИВКО

Молим ве браћо и пријатељи и друство. Је л' сте кристијани и Срби, је л' сте Турци или Татари или Зејбеци, каква сте вера! Излегајте ми из кућу!

КАЛЧА

(Презриво)

И ти, бре, питујеш за веру. И ти ли имаш веру а славу си неће да држиш!?

ИВКО

Па много је, бре брате!

НЕКО

(Прилази му и шајне му на ухо)

Много је кад бију!

ИВКО

(Плане)

Ти да си ћутиш келешу ниједан!

(Полећи на Некоџ овај њобеџне у леву собу. Умири се, блажије)

Идите бре; зар ви се није досадило!

(Броји на њрсџе)

... Аман бре! Дођосте, седосте, писте, ручасте па и писте; вече-расте фруштуковасте и па писте; –спавасте, пуцасте, кокошке ми потепасте, компил'к узбудисте по кућу ми тараф тараф начи-нисте, резилак ми напрајисте. Па што јоште искате да прајите! Је ли сте кристијани, је ли душу имате! Е па несам си ни ја онај Хаџи–Михал та да потеглим тол'ки арч!... Идите си!

КАЛЧА

Јок!

(Прегледа њушку).

Иди си ти, ако ти је за идење.

ИВКО

(Плане)

Ама кој да иде, ја ли да идем!? Море ће да искочите, па све ће пиширевка да појете! Како невесте ће искочите, сал док си окнем комшил'к... па моји момци и моји чираци, таг ћу ве видим!

КАЛЧА

(Плане)

Кога да викнеш! Кога детенце?! Море крв ће да легне како код Келе–кулу у старо време. Ћу ве потепам сас пушку како зајци. Ће ти се разлети перје по авлију и по комшилак како од јаребицу камењарку!...

(Бесно)

Иди си, да те не гледам. Ако ми још једанпут рекнеш за идење мртвак си!

(Зайне љушку)

Погинуја си!

ИВКО

(Бега на сѝрану)

Да погинем, за што да погинем... ел на славу да погинем!

КАЛЧА

У књиге ће се море писује и чети по за нас: како је убија побратим побратима; како је погинуја домаћин један, ете, на славу!

ИВКО

Да погинем! Зашто да погинем?

КАЛЧА

(Насѝавља)

“Кој га је убија?” Ће питају човечи па за нас. – “Убија га је, ете Калча побратим!” ће рекну други. – “А за што га је убија?” – Убија га је дек се срамуваја од, “друство и неје држаја славу си!” –

“Ако, ако, ће рекну, посветила му се! Неје га Калча убија, слава његова га је убила!... Зар наши стари преди нас, – ће рекну они – пет стотин’ године, бре, пазише и држаше славу – ем у онај зулум очуваше гу – да се, демек, разазнајемо који смо од време Срби, а несмо ни тија Грци, ни Цинцари па ни Бугари – а он саг зар у ову слободију да гу батисује!/? Ако, ако! И требаше такој да му се напраји! ће рекну човеци. Неје Калча кабајет! Неје Калча убија побратима, убија је куче, никакву веру је убија Калча цврста вера!

ИВКО

(Очајно)

Што да чиним ком да си на давију идем.

Док је Калча последњи говор свој завршавао излазе Цигани најо-варени ћилимима, јасиуцима и сицадеишима. Оићварају се средња враића и улази Смук с грдним бокалом и Курјак с пичењем и неколико хлебова. Калча, Неко и Цигани весело их поздрављају. У то исто време оићварају се и враића с десне сићране и излазе госићи и праиће их Кева, Сика и Маријола, Ивко бежа међу њих и хваића Кеву за руку а Сике Маријолу. Сви зајрејашћени. Госићи се под-руљиво смеју и крсиће од чуда кад оиће овај вашар и полазе на средња враића.

ИВКО

Море у општину ћу ве тужим! У општину!

КАЛЧА

(Засићане на средњим враићима, Ивку)

Да запамтиш, Ивчо: “Кој ми је маслинку поручаја, тулум је пла-тија!”

*Излази са сићрашном виком и пуцњавом.**Завеса пада.*

ТРЕЋИ ЧИН

Тапија у Општини

Канцеларија лепо намештена. Са ситране стоо прећирџан харџијама. Око стоола две џри стоолице. Преко џуџа стоола канабе с фоџељом. По зидовима слике Краља Милана, Александра и Краљице Наџалије. Близу стоола сџаклен орман с књигама и харџијама. За време целоџа чина из џобочних соба улазе џисари и џреџледају акџа, доносе и односе акџа.

ПРВА ПОЈАВА

Председник сам.

ПРЕДСЕДНИК

(Седи за стоолом, џуџи и џреврђе неку харџију у руци. Чеџће џоџледа у харџију и смеје се)

Хаха! Потписан: “Јордан Цонић Кривокатски, односно Кривокатац или ти Кривокапче”. Па како је само накитио тужбу. Мора баш да је писао неки буцаклија – адвокат. А често га гледам. Знам који је. То је онај дефицитлија што се уби радећи да га влада одреди да прегледа општинске рачуне! Чисто слушам, опкладио би се да га познам, то је онај Јевђо Миђовић Мокрогорац, онај са оном ужасном фирмом над вратима са теразијама правде на џима, онај “зналац правнички”. Туџи се на Ивка Мијалковића Јорганџију. Ја познајем Ивка као једног доброг и поштеног и вредног мајстора који до сада ни за шта није одговарао пред судом. Он је прекјуче славио. И ја сам му био на слави. Кућа угледна, честита, домаџинска, права српска кућа, а и он био уз Кола Раџића један од најватренијих бораца за ослобођење, поуздан још из турскога времена. Долазили су му први џуди и најбоље фирме, да му славу

честитају. И сад га Кривокапче тужи! Знам и Кривокапца, то је један ужасан парничар, нога му нози не мисли добро; завадио би два ока у глави; једнако тражи неке накнаде за претрпљени страх, за повреду части повреду телесну!... Сваки дан га можеш видети где доња у предсобљу општинског или првостепеног суда или начелства! Дед да видим шта то пише...

(Чииа, мрмља неко време ња онда ѓласно)

... “Ја се од ово три дана налазим у ужасној личној несигурности а моја фамилија у најбеднијем стању као да нијесмо у другој престоници гордоме граду Нишу. Долепотписати са својом горереченом фамилијом не сме носа помолити из куће, јер нам је свима живот у опасности! Око нас фијучу куршуми као да је варош у опсади или као да су се вратили дани Шуматовачке битке. Неколико бекрија–људи којима ништа није свето, ни имање ни част мирних суседа – засели у авлији извеснога и земаљским властима добропознатога Ивка Мијалковића, јорганције, или боље рећи памуклијаша, па не само да пију и ларму и галаму праве нарушавајући дневну безбедност и ноћно спокојство и тишину околних мирних суседа, но још свакога часа пуцају из пушака бојевим метцима. Срећом до сада још није истина било људских жртава али перната живина пострадала је тотално, но ако још мало устрадаје ово несносно стање – не сумњам да ће и људских жртава бити. И што је најжалосније у свој овој ствари сам гореречит Ивко, домаћин вајни, све то гледа и сејири с наследницима заједно. Долепотписаном изгледа као да ми неки инат тера!... Јесмо ли ми у земљи слободној, са јевропејском културом, уставној земљи где је живот, част и имање уставом сваком грађанину загарантовано, или смо у Арнаутлуку, које да нам се каже, па да се селимо у свет са домаћег огњишта. Само скоро и хитна помоћ месне власти препречиће даље несреће и нас страха ослободити.

(Мрмља даље, за њим ѓласно)

Општинском суду понизан Јордан Цонић Кривокатски, односно Кривокатац или Кривокапче. Кубеција и први сусед, у име многих угрожених суседа!”

(Говори)

Хм, хм! Познавајући Кривокапца, ово ми изгледа да је мало претерано, али ипак морам иследити. Нећу да ми пребаци што.

(Оћеш чийи и љуши)

Улази њандур.

ДРУГА ПОЈАВА

Председник. Пандур а зајим Ивко.

ПАНДУР

Господин председниче! Ете га туј Ивко јорганџија, иска да улегне до теб'!... Сал, рече, на два реча. Зорт му је, рече, ништо!

ПРЕДСЕДНИК

А, он! Таман ко' што ваља.

(Смеје се, за се)

Ми о Курјаку, а Курјак па на врата.

(Пандуру)

Пусти га. Да видимо шта је и колико је у ствари! А ти си то?

Пандур изађе Ивко уђе.

ИВКО

(Мизерно изгледа, необријан још једнако у свечаном оделу)

Јесте, господине, ја сам си!

ПРЕДСЕДНИК

А ја баш сада ову твоју ствар гледам и разматрам.

ИВКО

(Чучне мало, развија шамију и вади из ње њајију – жују овешијалу харију – и меће је њонизно на сџо њред њпредседника)

Јесте ја сам си, господине председниче, добро те ме јоште мога' да познаш!

ПРЕДСЕДНИК

(Разгледа харџију)

Добро, па, шта ти је ово?

ИВКО

Ништо не знам, господине, чети си сам.

(Повуче се смерно зиду и њихо се искашљује)

ПРЕДСЕДНИК

(Зачуђено)

Тапија!!

(Гледа за зачуђено)

Добро, па шта ће ми сад она?!

ИВКО

(Танким ѓласом)

Ја си ништо не зборим, господине! Збори си ти! Човек си учевњак писмен, па сал тој да ми прочиташ: Ели тапија гласи на мен', и ели је тапија од моју кућу?! Сал тол'ко!

ПРЕДСЕДНИК

Јесте...

(Разгледа је сву)

На тебе гласи... Па шта онда?

ИВКО

(Јачим ѓласом)

Ела сам ја сајбија од моју кућу – ели су па сајбије стануле у сагашњу уставну државу онија безаконици там'!?

ПРЕДСЕДНИК

Ама па шта је то било?

ИВКО

(Букне, силним и јаким гласом)

Море виде ли ти, господин–придседниче, онија,

(Показује руком на ону сцѐрану гдѐ му је кућа)

што напрајише сас мен’ и моју кућу?! Па те молим, господине, да прочетиш у закон: е ли је предвидеја законодавац овакав случај и написаја ники параграф?

ПРЕДСЕДНИК

А шта је то било?

ИВКО

(Жалосно)

Лошо, господине... Живот немам... од зулум иобего’ до тебе!

ПРЕДСЕДНИК

А од кога то?

ИВКО

Море, срамујем се и да ти кажем: ама, ете, викам неће да ми верујеш! Од како се слава слави, такво нешто тешко да беше у свет, ете! Па си искочи до теб’ да те питујем, господин–придседниче, има ли га у овуј земљу закон за онија безаконици што су, ете, саг у моју кућу.

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)

Хехе! И то баш тебе да снађе, све тебе! А од којих то безаконика?

ИВКО

(Тужно)

Од онија несрећници, треска ги фаћала! – Ете, кунем како жена, толко не знам што прајим господине. Који су, питујеш? ... Онај Мита Јовановић и Јован Поповић и па онај Микал Николић Калча. Ете од тија безаконици.

ПРЕДСЕДНИК

Зар они? Па шта ти раде?

ИВКО

Зулум чине, господине. Ене ги куде заседоше у онуј моју пустињу, pista остала, јоште од њекња. Како дођоше на Ђурђевдан – ти ми дође пред ручак, а онија по ручак. – Како таг дођоше и седоше, веће се та вера и не диже од таг из моју кућу! Јуче ги моли' како владику и моли' ги и тера ги – ама ком си зборешем!? Прети ги да ћу ги у општину тужим, па ич не помага! Викају по–за мен' како по–за селско пцето “Уа, уа!”, а Калча и пушку избаци по мен'; да ме убије иска! Јучер идо' два пут данас трипут! Од јучер ујутро до данас – а веће је шест сата – ја си, господине, дом немам! Идем си по сокаци брљив, како мува зунзара по кућу... Код таште си ноћи' сас Кеву!... Данас је трећи дан, господине. Е, па много је, господине, много!

ПРЕДСЕДНИК

Много, Ивко!

ИВКО

Први дан Слава – е, бива, ред си је; други дан вика се Патерица – е пеки и тој ће си кабулим; – ама што праје па данас, трећи ден, бре брате – мајка му стара!?! Е, па несам си па ја битољско магаре, да потеглим тол'ки товар. Много, господине!...

ПРЕДСЕДНИК

Јесте много...

ИВКО

... Па викам да искочиш, господин приседниче, та да видиш сас твоје очи моју бруку и мој жалос'! Ене ги там седе си, па на сваки черек сата по једно ручање. Честе се, господине, како Цигани у богат дом кад си претекне после покладе.

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)
Хехехе!

ИВКО

(Смеје се усиљено)
Хехехе! Е, господине, господине теб ти је за смејање, а мен' ми па за плакање! Овој си је саг у моју кућу како војска у рат кад си промине кроз село! ... Оно једење, оно пијење, оно пуцање сас туфеци – ће видиш и чујеш и па неће' да верујеш. У зем' да пропаднем оди срам, што ће рекну па комшије!

ПРЕДСЕДНИК

Ама па они се већ и туже. Ево, Јордан подигао тужбу противу тебе – баш сад сам је читао – тужи се да нема мира од ларме у комшилуку... Ево, понизан Јордан Цонић Кривокапски.
(Показује му њужбу)

ИВКО

(Лейимице њрочиџа њужбу)
Ама зар тој куче кубецијско се баш нађе да се тужи!?

ПРЕДСЕДНИК

Јесте, он! ...

ИВКО

(Презриво)
Ама за њег' ме баш ич неје жал. Несрећа је господине, ваздан–дан је у авлију – па што ће да чини; веће саг узеја и сетија се па си сеје ладолеж уз плот, сал да сејири за моју несрећу – тол'ко му мило за овуј моју бруку!

ПРЕДСЕДНИК

Ааа, велиш брука по кући.

ИВКО

(Тужно)

Ене ги сијасвет око кућу ми како око панораму. Једни улазе други излазе, како кад је пуковска слава, ни ги знам ни ги познавам... Оно, господине, неје кућа, неје авлија веће – оној си прилега на узунцовски панајур, Бога ми ти казујем...

ПРЕДСЕДНИК

Па што мени говориш, што ниси њима казао? Ту, хвала Богу не мораш да се цифраш и да им држиш чест! Нисте туђи људи, него своји, познати... па да си им непоменуо, да си им казао: браћо, људи, ђаволи, сотоне, молим вас није хвала Богу сутра смак света, има још дана... да си им, ето, тако казао, отишли би људи лепо...

ИВКО

(Тужно)

Ама, казаја сам ги, господине, и молија сам ги, и што ги несам прајија – та ич не помага! Ем како сам ги молија, и оно куче Јордан Кривокапац туј при плот си беше, и све слушање да је срећа, да ми се нађе саг како сведок, ама сам баксуз, па ми се, ете натураја како тужиоц – па ич не помага!... Пијани људи, господине, па што да прајим?!

ПРЕДСЕДНИК

Ама ниси ти умео...

ИВКО

Искараше све, све се разбегало од кућу, и момци и чираци и домаћица и магаре ми, господине, побеже оди тирјанство чак у лојзе, и ја... Све побеже, господине, по малу и пород и по лојзе; а што си остаде тој погипе... и ја си побего' до теб', да ме како власт, ете, заштитиш што се каже... А она си па осташе па шенлуче како у душманску кућу... фрљају туфеци како зејбеци... Тепају кокошке ми како да искочише у лову чаир па да су тој шљуке

а несу домаће кокошке! И петла ми убише! А имашем петла,
(Поносићо, заборавивши на своју невољу)
 ете, за кеф! Та што имаше пусто грло, како телал у царску ордију;
 будија ми је момци и чираци сабајле на тевећерију, на дућан па и
 њег' ми убише ајдуци! Убила ги света Богородица и прекоју-
 черашња слава и па данашњи Свети Евенгелис' Марко!

ПРЕДСЕДНИК

Зар све поубијали!

ИВКО

Ете отиди си саг, па нема ич пиле за лек да ги тражиш!... А камилу да ми даваше човек за онога петла, не тејашем да га дам, а они га утепаше и поручаше! Беше челебија петал! Кад си спацира про-
 кај плот, па си накриви оно његово црвено шајкаче трче по њег
 комшиске кокошке како палиулке девојке по гардиста наред-
 ника, тол'ко беоше мерак на њег'! А беше батлија пешан, ком-
 шиске кокошке све у моју носе љуске, имашем толки пилички!
 Ђа и теб' да позовем један дан на теферич на ручак у лојзе. Све си
 побише и поручаше!

ПРЕДСЕДНИК

А зар баш толико много једу?

ИВКО

Млого господине! Да ти не дава Господ па да ги раниш ни да ги па
 појиш! За онога Курјака једно пиле на зуб, а једно јагње тешко да
 стиза; од једно јагње сал руно што оставља. Једе како ватра! А
 Смук онај па што пије – мани се! Он си сал држи оканик, па како
 стрина босиљак, не испуста га из руке!

ПРЕДСЕДНИК

Е, то им ништа не ваља.

ИВКО

Зулумчине, а ја што да прајим сам,

(*Очајно*)

сам, ете, помеђу онија ајдуци?! Што да чиним, ела научи ме ти! Ти си учија, демек, чкоље, човек са књижован, учевњак, разбираш се у параграфи и закони и протоколи деловодни, а ја сам си један човек прос'. Бива ли да се како домаћин тепам сас њи, сас гости, бре, брате!? Не бива! Пријатељи смо, кумови се викамо, побратими се зовемо, имамо шалу од време, па што да чиним?! А и стра' ме истин' да ти кажем – стра ме да не погинем за ништо, зашто пијани човеци знајеш куд г'им је таг' памет!

ПРЕДСЕДНИК

А, та ваљда неће дотле доћи?

ИВКО

Море, не знајеш ти, господине кол'ко сам ја бексуз а онија па кол'ко су луди! Онај па луди Калча засеја на сред авлију под чадар а ударија барјак пред чадар, а пушку си турија преко колено како онај Муса Ђесеџија у тврди Качаник у старо време – па ме стра' да не погинем. А лудо је господине, лудо, па сто оке лудо! Ће ме утепа како шотку. Да погинем ни за што, бре брате! Несам погинуја у рат од душмана ни у Београд о бомбардовање, та саг да погинем на Ђурђов–дан, од побратими у моју кућу, на моју славу – куде гу па нађо' да гу славим!... И жене ги долазиле и плакале и окале ги дом – па ништо! За мало па ги не утепаше – а жене и оне си побегоше!

ПРЕДСЕДНИК

А који рече де су?

ИВКО

Курјак, Смук и Калча.

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)

Хахаха! Све сигурне фирме! Е, добро су се сортирали. Е грешни Ивко, дакле они, та тројица.

ИВКО

Јесте сал па четворица!

ПРЕДСЕДНИК

Ама тројица ваљда?

ИВКО

Четворица, господине!

(Ойей љуииййо, йойравља јаку као да му је ѿесно око враѿа)

На тројицу знам име, а на онога четвртога кој ће да му зна, кум му несам бија. Четворица!

ПРЕДСЕДНИК

А који је тај четврти?

ИВКО

Ама, господине, ако га, ете, ти саг знаш, тај ће га и ја знам, – врат да скрши!... Кол’ко пита и пита – и не мога’ да му чујем за име. Питујем онија: кој ви беше, викам, тај? а они ми казују “наш побратим!” Питујем па њега: Кој си ти, бре? – “Ђихов побратим!” вика ми он. “И твој побратим!” викају па они. Побратимија се сас колеру а не сас мен’! Три дана како не искача из моју кућу, а ни га знавам ни познавам!

ПРЕДСЕДНИК

А одакле је знаш ли бар то?

ИВКО

Кој ће да знаје, господине! На славу знаш како је. Дође си човек из бели свет, улегне у кућу: “Сретна слава, домаћине, за много године и ми теб и ти па нам!” тол’ко си збори па си седне куде си

милује! А ти што да прајиш, јоште му лацкаш, а и не знаваш га, збориш си и ти: “Мило ми је, извол’те”, а ви зар га сал на славу знате и сетите се пријатеља! а ни га знаваш ни га познаваш!... Знаш што је адет, славија, фала Богу! Та тако си и ја саг с тога. Белосветски неки; испреко плот си зар дође овамке! Можда неће ни оди нашу веру да је, зашто се ич не разбира у наш адет! Четири пут га, бре брате покани с кафу, белким да се човек сети за дизање и он гу попи, и та се вера не присети та да си искочи из кућу, демек на другу коју славу, но си сал седи и жмије. “Ја си могу, вика он, млого кафе да пијем; кол’ко да ги печеш, вика ја ги све пијем, не ми ич шкоди!” Та си је веће батали да га каним... он си сам поручује, ене да си одеш па да га видиш – саг ги све по чефот поручује и пије!...

ПРЕДСЕДНИК

А знаш ли бар ко је, и шта је?

ИВКО

Па требе, мислим, да је неки гурбет од панораму, е–ли пеливан... на ту сорту прилега. Нека фантазија, господине. Ни га зва ни га па зауставља’ – па саг он стануја јоште позулумфар и по луд оди свија онија што су там!

ПРЕДСЕДНИК

Брука! Брука!

ИВКО

Море, топрв иска да чујеш за бруку! За онуја тројицу па ми и неје много жал ни па криво, зашто смо друство јоште од време... ех, и ја сам си толко пута џумбус правија и кефли бија у њихове куће! Ама за онога панорамцију и пеливана – е, господине, неће да ми верујеш, веће живот немам! Зашто веће други дан поче да си праји ешеклуци, а па онија будале пристадоше, па сас њег’ а ман’ ми за инат. Е туј ми душа господине!

(Показује на ѓрло)

А знаш ли, што иска јоште пеливан!?

ПРЕДСЕДНИК

А шта то тражи?

ИВКО

(Пакосно)

Бегендисаја, коцкарин, оно девојченце, оно Јолче бућмедијско... оно што ми послуживаше, ако пантиш, госте на славу, – па иска саг да се ожени сас њума. А онија па ешеци оће да су му наводације! ...Јоште други дан, јучерке тражише ми девојченце да ги послужује, а ја ги прати Митанче чираче, а они напудише чираче па искају, ете, Маријолу: “Пишин да напратиш, викају, оно Јолче да ни иоје иесму:

Рузмарине мој зелени, на мом срцу њресадени! зашто је, викају Сикина керка, па ће и она да си знаје убаво да иоје туја иесму, а, викају, неће да се срамује како мајка гу, зашто је учила чкољу!” – Што да радим – да пратим не смем; човеци су, сол ручају, мајке! Та ги прати Цигани неки, а они ги накараше а Калча јоште једнога истепа! – А они па тражише: “Прати ни, море, Ивко, оно Јолче, ће да гу удавамо!” О, Боже, викам, куд се тако удава и па жени! Немецки адет у нас нема га! Несмо та вера, викам. Каква је вера саг па тој заступила! викам ги па ја. Да пратиш, да пратиш, зашто смо и момче намерили!” викају они!... Пијани човеци мислим се па ја у мој прос’ памет, па и не знавају веће што зборе... А они се и наредише, море, веће! Како да ће од недељу велики иос’ да је! Смук кум, Калча стари сват, девер Милослав апатекарин а младожења ће је – панорамџија онај!

(Хода љуџиџио и меће каџу на главу)

ПРЕДСЕДНИК

Па окануше ли се?

ИВКО

Лок, море! Не окањује се та вера! – “Е, па да гу пратиш, вика онај панорамџија, да играмо, вика, берем фоте!” Па и онај будала

дрта, Калча онај, и он си пристаде уз њег – а ман’ ми за инат – па и он вика: “А фота, вика, много лепа ствар... ће се, вика, па љубиш за један дан сас девојачки кол’ко нећеш у сав свој век сас жену и три свастике!... “Прати ни и мајку гу Сику!” поручује ми Курјак а Калча па прифаћа: “И њума и њума да пратиш ... “Ће да падне и она, Сика, малко у бунар берем двеста аршина, а ја ће да гу сам – збори Калча па засукује мустаћи – вадим из бунар!” Ту се скараше Курјак и Калча; Курјак зар што је посмешен од Калчу те не даде такво зборење, те си и Калча малко посрами и заћута си... О, Боже, пијани човечи, што ће им чиниш!? А тој си је па онај пеливан научија Калчу за фоту, зашто откуд па Калча да знаје шта је фота. За што тој не беше у наш земан... тија немацки адети! – “Па ће се, вика Калча, бегендисују младенци; у сагашњи адет такој се, сас тија фицови и марифетлуци, вика, удаје и па жени саг... Срамување нема саг веће; саг му, вика, воспитање искача на пазар!”

ПРЕДСЕДНИК

(Радознало)

Па онда?

ИВКО

И саг остаде работа сал за тој, да ми домаћица искочи до мајку гу Сику, па да гу питује: Е ли гу је девојче за давање, демек, за удавање, и па девојченце да питује: е–ла бегендисује ли момка?

ПРЕДСЕДНИК

А чија је кућа и фамилија?

ИВКО

Из сиромашку си је кућу, господине. Има си кућу и лојзе у Горицу и па друго лојзе у Габровац – једно лојзе дванаесе а друго сал од седам дулума, две њиве, чаир и могоаре. Ама убаво и кротко девојченце си је!... Тој кад ми рече домаћица – мен’ ми се кућа обрну

ете! И не дадо' домаћици ми да си иде и наводацише код Сику.

(У крајњем очајању)

Ем га нисам никад ни видеја, ни познаваја, ни зваја, ем ме иска-
раше из кућу ми – па саг јоште иска ја да га оженим!!!

(Оштреса рукама)

Море моја брука у свет гу нема, у књиге ће се писује, Бога ми ти
кажем господине, моја брука. Курталисуј!

ПРЕДСЕДНИК

А чија беше?

ИВКО

(Збуњен)

Моја брука, господине!

ПРЕДСЕДНИК

(Несврљиво)

Ама не, не него девојче.

ИВКО

(Разведри се)

А, за Јолче бућмецијско питајуеш? Татко гу се зваше Тане, Тане
бућмеција. Напред беше бућмеција!... та...знајеш како је... Пропа-
де тај занајат, почеше људије ала франга да се носе, па и он
пропаде... а од таг што ће да праји, стаде си клисарин. Умреја је ће
да има више од шес' године ... Ама добар и кротак човек беше,
пазеше си кућу, с кокошке легаши с петли устајаше за ради тој га
и звамо “Тане Домаћица” ... Па си остадо по њега удовица, та
Сика. Кућа гу је туј близу до моју у други сокак Шефтели–сокак
што је... Па тој девојче искају, ете, саг да га даду за онога бело-
светскога. Много је мерак зборе си они, ете, на тој девојченце!

ПРЕДСЕДНИК

Е, та лепа девојка, па се сваком допада; а, очи су за гледање.

ИВКО

(Усхићено)

А девојченце истин' убаво. Кад ходи како павун, кад си збори како гугутка!

ПРЕДСЕДНИК

Хе, па дао му Бог очи, па зна човек шта ваља; заволео је, – па знаш како је...

ИВКО

Е, може, господине, истин' може тој да буде. Девојче лепо и кротко, како и мајка гу што беше... А и саг јоште, па је убава и цврста жена!

ПРЕДСЕДНИК

(Радознало)

Е, а лепа јој, велиш, била мајка!?

ИВКО

И саг, и саг, господине!

ПРЕДСЕДНИК

Ааа!... велиш... и као девојка је била лепа!

ИВКО

(Одушевљено, одмахује руком)

Што мислиш, море! Та исто беше једна лепотиња, кад беше девојченце у мој век – кад си ја беја момак за кеф – а, председниче, неће ми верујеш, до Стамбол гу, ете, не беше јоште једне потаква да се намери.

(Прилази све ближе столу председниковом и љовори све одушевљеније)

А што па имејаше грло, господине, па када запоје ону старо-временску нишлијску:

Зелен зекѝир, драго моје!
 Што ми, драги, не долазиш?
 Синоћ сам ти долазија
 Под твој пенџер постојаја,
 Везен јаглук изгубија.
 Ако си га драга, нашла,
 Опери га, пошљи ми га,
 По чирака на дућана!

Тој када запоје с оно њојно пусто грло.

(Меће кају на главу ња је накриви и одмахне руком)

веће ништо полепо не беше оди тој на свет! Ама како, ете, саг теб' што гледам, тако гу пантим у оној време у оно њојно мало алево либаде, па алис како цвет, како шарено лале кад процавти у пролет. Она си поје у лојзе там' па куде Агушов Кованл'к, а ми се па, што смо момци, скутамо у ендек, како лисице при кокошарник, па гу сербез слушамо! Мани се!

(Накриви кају на дружу сѝрану)

И саг јоште убаво поје, господине, ама се много срамује, знаш, удовица је... Ама ће да те позовем, ете, један пут да дођеш, па да гу слушаш, а она, дмѝк, да не знаје дек си ти туј!... Ех, оно појење ако неси чуја – па ти таг ништо неси чуја у век.

(Седа на сѝолицу, ѝребаци нођу ѝреко нође и скида кају)

ПРЕДСЕДНИК

То сад први пут чујем.

ИВКО

(Усѝане са сѝолице, меѝе оѝеѝ кају на главу и накриви је)

А требаше ја да гу узнем у оној време, ама се, ете, размину, та гу узе Танча, онај бућмеѝија. А ја па на Калчу си каскандисувашем, зашто и он си је млого бија мерак на Сику, а кој ти је чуја и знаја, таг па за Танчу бућмеѝију! А и мајка гу млого мрзеше Калчу – с очи да га не види – па за мен' беше бериѝатверсум!... Ама... ете... знаш како је у свет... Искочи Танча; ни ја ни па Калча, веће

Танча!

(Пауза, мало њојпресен)

Та када веће би “голем нишан” и наредише си работу – а татко гу, ете на Сику, дође си при мен’ да пазари један јорган, да га, максуз, вика, шијем за младенци за Сику, дѐмек, и за онога па Танчу.

(Мало њакосно и увређено)

Е, сал тој викам ја па на татка, неће да дочека твоја керка од мен’ да гу Ивко покрива сас алал, кад не могоаше – кеко требаше – другке да му бидне работа!... Она се удаде за Танчу, а ја си па таг за инат узедо овуј моју сагашњу домаћицу Кеву а Калча његову Зону... А имаше ги доста јоште, мнозина што беоше мерак на њума. Нека се иженише, други осташе јоште бећар, а двојица си Гане Шотка и Ване Миска фатише свет од голем дерт. Гане Шотка отиде си у манастир, а Ване Миска оде си у Србију, у цандари се од кара–севдах уписаја! Биде ли, господине, што несрећу напраји једна жена од тол’ки свет!

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)

Хахаха! Ама ти као да си пред конзисторијумом, тако си започео... Т се загуби, море, оде, оде далеко. Краће, брате, краће! Дакле, шта тражиш од мене?

ИВКО

(Појравља се, брзо скида кају узима ојейт онај сѝари мизеран изгледа)

Посмешија сам се, господине, дѐ! У овуј моју муку, ете, па не знавам ни што си зборим!

(Тужно)

Па, ете, господине, ја викам: је ли ово Турцко, Арнаутлук ли је, што је?! Изабрасмо те за приседника, дек си човек од ред... Зашто јоште и у Турцко слависмо – бесмо уврсти у веру и па у закон – на овој чудо и резил’к не беше. Па викам, да ми помогнеш, та да си не промењујем веру саг под мој старос’ и станем потурњак па бајрам да си држим – кад ми, ете, слава такој помага!

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)

Хехехе! Грешни Ивко!... Ето што ми рече, не ваља! Не ваља, не ваља! ...

ИВКО

(Понизно и њужно)

Ич не ваља, господине! За добро човек и не долази у општину веће за зло! А ја сам си грађанин и подајник, еснаф човек... плаћам сто и седамдесет и три динари и четрдесет пари порези и прирез на пол годину; у депутацију ако искају да идем, без мен не може да си промине, и увек си идем о свој арч... Војник сам, служија сам стајаћну војску за сву кеф, кад беја у Београд, и саг сам војник у пиротекничку чету: а њекња ми записаше и комору да давам!... Ако, господине, да давам, зашто смо Србије! Да давам и па јоште сал, ако је за државско, зашто сам, ете, и ја државски!... Па викам право ли је, да ми саг батисују кућу за ништо; за ништо, бре, брате! Па ако ти викам, не можеш, господине, а кој ће таг да може?! Ти за што си председник?! Прати...

ПРЕДСЕДНИК

Ништа се ти не брини, Ивко! Не може то тако остати. Ја ћу сам отићи да извидим.

ИВКО

(Охрабрен љовори љласом који једнако расіе на више)

Несам цимпир, несам коцкарин, гурбет несам господине.

(Луја се у љруди)

Човек сам од ред, еснаф—човек, и татко ми тај човек беше; пореска сам глава, и војник, и одборник, и за депутације, и за дочеци, и у одбор за тријумфалне капије – без мен’ не може да промине, како ни коло без Кокана!... Е, па бива ли од једног зајца девет коже да се одеру!... Па викам, да искочиш саг ти сам, господин председниче... Има ли у овуј земљу закон и па ред за онија безаконици! Да си отидем там’ до онуј моју пустињу – зар ће да ги

бидне срам од теб', па ће да си отидну и мен' ме курталисују!... Ете тој те молим!... Три Цинцарина преведо на нашу славу, и јоште петину и могашем и тешем да приведем – ама, ете, саг видиш како је! Саг дође време, да се и ја сам писујем у Цинцари! Помагај, господине председниче!

ПРЕДСЕДНИК

Као што ти реко', Ивко, не брини ти ништа! Доћи ћу ја сам главом тамо. Иди ти само кући, па се прави невешт, као да ниси код мене ни долазио. Ја ћу одмах за тобом с пандурима доћи.

ИВКО

Отиди си, господине па чудо да видиш! Искупише се деца ком-шиска и малска пред кућу, како да ће панораму да гледају. Не мога да ги напудим. – А, бре, деца! Што се збрате туј, ћопеци ниједни!? Мечка ли игра у авлију, ели шебек, реко' ги, п' се искуписте туј?! – “Неје мечка, зборе си па они, па се смеју, ама нешто јоште поубаво оди тој!” – Е, па што чекаше, бре, кад неће ништо да бидне?! – “Чекамо, зборе си, да се потепају!” – Ајде, главу да скршите, карам ги ја, тој неће да дочекате!” – “Па ће да дочекамо, зборе си, и јучерке тројицу избацисе на сокак!”... Сал то чу, па си фати пут!... Аман курталисуј! ... Па, викам, ели да ги испудиш из кућу, ели да ми даш пешестину пандури, да се иселим из онуј пустињу... Ће да станем, ете, гурбет по туђе куће, под старос, како чиновник...

ПРЕДСЕДНИК

(Доброћудно)

Де, сад!

(Смеје се)

Еј, грешни Ивко! И како то баш тебе да снађе!?

ИВКО

(Тужно)

Баксиз сам зар!

ПРЕДСЕДНИК

А... оно... знаш... ама и ти си ако се добро сећам,

(Смеје се)

по некад био права напаст... А сад леле и помагај!... Е, видиш, сад ти се враћа... А зар ниси шта по некад... признај, а?

ИВКО

(Мало збуњено)

Ама, ете... да си рекнем да неје, јес' је, господин–приседниче... Инћар нема, ете признавам!... Ама овакој да је било – неје, неје господине две ми очи! Неје... Оној си берем беше шала, ама овој веће без ред, господине, Аман!

ПРЕДСЕДНИК

(Усџаје и сџрема се да иде)

Ама то је већ свршена ствар, док ја само одем... ти не брини!

ИВКО

(Додаје му услужно најџре шешир а џосле џражи шџџај џа му џа услужно и радосно додаје)

Па тој си и ја викам, та за што си приседник!?

(Види у једном уџлу кишобран, и њеџа у забуни додаје џредседнику)

Ели искате да понесете и умрелу?

ПРЕДСЕДНИК

(Смеје се)

Хвала, та ето имам штап!

ИВКО

(У забуни)

Викам да не покиснете...

ПРЕДСЕДНИК

Па, ведро је...

ИВКО

(За себе)

Море, какав си па и ти... може ласно да поћиснеш! Теке...

ПРЕДСЕДНИК

(На вратиима)

Као што ти рекох... Ја одох најпри да свршим нешто на једном месту а после ћу доћи... А теби стоји до воље, или сад одмах да одеш, или да се задржиш у варош и неко време... Толико стоји, да ћеш за један сат имати празну кућу... Мој пандур ће ти предати кључеве, онако као што предузимач грађевина предаје кључеве од готове куће у коју се сајбија мирно и спокојно може уселити. Разумеш ли? Ајдмо!

(Одлази)

ИВКО

(Изражава неку сумњу. Гледајући председника као да му је одједаред нешто стварно јало на њамети. Клања му се понизно. Излази за њим)

О, да да Господ! Теке...

(Врћи главом и лупа се по челу)

Завеса пада.

ЧЕТВРТИ ЧИН

Марков дан

У Ивковој авлији. С једне сцѣране позорнице види се Ивкова кућа, а с друге сцѣране најрављен шајџор од ћилимова; исцод шајџора сицадеџа и јасцџуци. На џлоџу висе чеџџри јагњеће коже. Исцод шајџора седе на јасцџуцима Калча, Смук и Неко, џред њима бокалице, флаше, чаше и џањџири. Мало даље једно буре и једно буренце са славином удареном. Мало даље наложена ваџџра. Курјак седе на џроножној сцџолицџи и окреће џечење на ражњу. Још на два џџри месцџа седе жруџе од 3–4 човека у нишлиској ношњи са фесовима на жлави. Цџџани свџрају. Курјак џевуши окрећући џечење. Калча седе џуџџиџи, џуши и држи џушку џреко крила. Иза ћошка од куће извирује Ивко. У дну се види џџараба и враџџа.

ПРВА ПОЈАВА

Ивко, Калча, Курјак, Смук, Неко, Цџџани и Нишлије.

ИВКО

(Кад се џесма сврши скида каџу и молећим жласом жовори)
Овако ве молим, – идите си дом!

КАЛЧА

(Љуџџиџо)

Море какво идење ти па помињеш?! За тој ич да не збориш. Не ли ти реко' веће стотин пут!? Ама је брљиво... па како му'а, стотин пут ће ти падне и седне на нос, и ти гу отераш и она си па долети и седне на нос! Што препатисмо од овога човека, душа да ни зна, а знаш убаво да, нџки неће да ни верује!!

ИВКО

Идите си, дом жива ви деца и жена!

КАЛЧА

(Бесно)

Оди тај ћошак од кућу да неси улегнуја у авлију, Ивчо, сас тија речи, зашто ће погинеш – мртвак си!

(Узима њушку с крила и окреће је према Ивку)

ИВКО

(Иза ћошка, жалосним гласом)

Ама зар па на моју славу да погинем! За што да погинем!? Одлазите, бре!...

КАЛЧА

(Прекида га ојейџ, најери њушку на Ивка, који се одмах крије иза ћошка, љуџиџиџо)

Ни корак на куде нас да неси пошеја – зашто си саг у овај час мртвак, а Кева ти удовица!

Сви се смеју грохоџом и њовлађују Калчи узвицима.

ИВКО

(Виче љуџиџиџо)

Е, па сал да си знајем да је тако!... Ааа! За убивање ли је?!

Понова се сви смеју.

КАЛЧА

Јес', за убивање, што мислиш?!

ИВКО

(За се)

Ама што га нема преседник и пандури веће?!

(Гласно, љуџиџиџо, излеџи куражно на среду)

Е, пезевенци ниједни, кад не разбирате човешки, а ја ћу ве питам скоре, што ће прајите, кад ви дођу девери из општину!?!... Ако је сал сас зор.

(Озорчено)

е, па и ја си убавачко удем! Лако–лако! Постојте си малко!

(Закојчава кајууи, набије кају на очи и јури на кајију љуишиио)

*Калча исџали џушку за њим. Сви вичу. Уаааа! Уааа! Циџани сви-
рају некакав сџирашан џуш.*

КАЛЧА

(Виче љуишиио)

А видесте ли куче ниједно, како се срамује од наше друштво?! Рђа ниједна селска банцаревска!

(У сред џе највеће дреке и ларме улази Председник с џисарем и неколико џандура. Циџани кад оџазе Председника џобеџну сви.

ДРУГА ПОЈАВА

Пређашњи (без Ивка), Председник, џисар и Пандури.

КАЛЧА

(Који је био скочио с џушком џоџрча за Ивком џрви смоџри Председника)

Ооо! Здраво–живо, господине!

(Осџалима)

Море, џорави ли сте, ели несте окати, те не видосте кој ви дође?!

(Скида кају)

Сви уђуџе и јављају се Председнику овај их хладно и званично оџџоздравља и разџледа џо дворишиџу.

КАЛЧА

А виде ли, господин–приседниче, што напраји онај звер сас нас? ...

(Скида џаџуче и облачи циџеле)

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида џа хладно)

Који “онај”?

КУРЈАК

Пааа... овај... домаћин наш, побратим Ивко, господин Председниче.

(Даје му једну малу сѝолицу)

Извол'те, седите... А, ми... мало свратили... ка' људи.

Председник седа. Сви остали међу капе на главу и седају на своја стара места. Курјак седа опет крај ражња и окреће печење.

КАЛЧА

(Мало се ѝрзѝао и умерио од како је дошао Председник)

Море, има даву да ти чинимо, да ти се тужимо без марку, на онога санким побратима!... Млого лош човек, господин–приседниче, па ни лоше и напраја!... Пцетиште! Овако ли се слава слави и друство дочекује један пут у годину, бре, брате?!... Остадосмо сами у кућу како сирочици без татка, како пиличики, господине, кад ги кобац уапи мајку!

ПРЕДСЕДНИК

(Пребацује)

Е, па Калча, знаш како је... и ви, опет...

КАЛЧА

(Прекида ѝа, ѝужно)

Тој ли је ред, господине?! А, живувасмо алис како браћа од једну мајку... Пазешем га и волешем побоље од онога мојега Чапу! Па тој ли је ред, господин приседниче, да саг...

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида ѝа)

Па није ни то – то не велим – ал' опет ни зулум неће да трпи човек...

КАЛЧА

(Прекида ѝа, изненађен)

“Зулум”! Ајде па и ти саг господине, како то па збориш!... Све

беше убаво и човешки!... “Зулум”, викаш! Е, па де, ко је погинуја од овај наш зулум, кажи си ти, ти си влас’, кажи да! Ти си човек један, што се вика, књижевник, разбираш се у књиге, и у писмо, и у протоколи, и архиву, и тија багатели. Кажи си, де, кој иогибе оди тај наш зулум, мајке?!...

(Одмахне руком)

А, њег’ па ако слушаш што не клевети – иха, па оно требе да је Косово било овден!... У овеј године... рутава човек... та да си саг у мој старос’ плачем. Тој ли је па ред?!

(Брише сузе)

ПРЕДСЕДНИК

(Доброћудно)

Е, па знам да си ти Калча адвокат! Ама није оиет ред ни да му ви оиет тако набијете огњиште!

(Осврће се и разгледа онај ваишар њо авлији)

Није ни то, бога ми, ред!

КАЛЧА

(Искрено)

Неје, господине, да кажеш, да је ред неје па ни тој ред! И ја си тој викам, ама, ете, ком да ги казујем!?

ПРЕДСЕДНИК

(Гледа оне обешене и разайеће коже)

А јесу л’ вам те четири јагњеће коже од ове славе?

(Усџаје и иде њо авлији и разгледа)

КАЛЧА

Јесте, господин приседниче. Веће нам се дојаде пилеће, па променемо на јагњећо... па беше си туј јоште неко друство,

(Трља руке, и задовољно)

та ги поручасмо сас друштво. Дамно не пантим, господине, да си тако убаво руча’, ем сас как’в лезет! ...

ПРЕДСЕДНИК

Хмхм! Ааа, пошто су сад коже?

КАЛЧА

(Услужно ка њрџовац кад их њродаје)

Шес гроша, седам гроша, девет гроша, господине... спрема јагње а и спрема годину кад је побоља година продава се и по дванаес'... Две си дадосмо на Курјака, зашто ги је он заклаја па ред си је такав, једна за мен' да остане, зашто му ја беја помагач, паракувар а он си беше стареји ашчија; а једну ће си оставимо нашому Ивчи, ред си је, знаш, у његову је кућу поарено и заклано па ако што неје човек бија спрема нас, ни заслужија!

(Иронично)

Ете, видиш, господине ете такви смо ти ми зулумћари!

ПРЕДСЕДНИК

(Који њолако али једнако мало њо мало њиушџа своју званичну њозиџуру)

А шта то пече онај? Јагње, а?

КАЛЧА

Јагње, господине, Ђурђовско јагње; а од њег послатка манца нема на свет!

КУРЈАК

(Пружа Председнику њречњак)

Извол'те господине председниче!

(Калчи)

Примакни, побратиме, ближе столицу!

ПРЕДСЕДНИК

(Прима од Курјака)

Но... баш могу, хвала!

КАЛЧА

(Сав блажен)

И Курјук подај господину... ама што је Курјук, поглега! Како од дебарско јагње да је... Аха, куд је расло, куд је пасло!!

ПРЕДСЕДНИК

(Захваљује му се)

Хвала Калча. Доста ма је и пречњак!... Ал' сести нећу, него онако стојећи... пречњак и јесте за то да се стојећи онако с ногу једе. Дивота! Дивота.

(Тргне се и ојейи званично)

А после ... ја нисам дошао овамо да се частим – кад је требало, био сам – ја овамо долазим, управо, по званичној дужности, као...

СМУК

(Који је мало час изашао долази хлебовима и с њуним бокалом)

А ми ћемо мало да се прихватимо... ручали су, што кажу, и они који су говеда погубили. Ево и хладна вина из подрума.

(Неком)

Побратиме, дед испери мало ове чаше!

Неко њере чаше и ређа их њред Калчу, Смук налива.

КАЛЧА

(Пружа чашу њуну вина Председнику)

Ела, извол'те, господин приседниче, мало винце! Ама је винце, види, види! И Турчин па веру да си батали заради тој вино, такво је!

ПРЕДСЕДНИК

Хвала, Калча.

КАЛЧА

(Загледа чашу)

Ама вино антика!... од њурлинско лојзе... Да си бацимо, господине, у кљун по једно винце.

ПРЕДСЕДНИК

(Узима чашу)

Ајд' баш могу, ал' само једну чашицу.

(Пије)

КАЛЧА

(Задовољно)

Хехе! Колко милујеш, пиј си, господине, а код нас зор нема!

Курјак сече њечење, Председник се окреће и зледа.

ПРЕДСЕДНИК

(Курјаку)

Ама, ама како ти то радиш! Гледај га само. Ама то ти ништа не ваља! И та си ми неки ашчија.

КАЛЧА

А све вика да си најбоље знаје.

ПРЕДСЕДНИК

Како то сечеш, то не ваља ништа!

КАЛЧА

Не ваља, господине!

ПРЕДСЕДНИК

Оно, ако ћеш баш право, јагње и не треба да се транцира, него се изнесе онако, на синију, к'о што Турци раде!

КАЛЧА

(Осјалима)

Е, нел' и ја то зборим!? А она ми викају: “ти, Калчо, да си ћутиш, ти си мајстор салте за зајца, препелицу и срндака!...” А саг погле, како и Приседник на мој памет збори!!

ПРЕДСЕДНИК

Да си мене питао, ја ти, вала, не би дао ни да га сечеш. Јагње се живо коље и сече, а чим је печено, – одмах нож за силав, па прстима ко' што је Бог рекао. Јагње печено, упамти то, најлепше је и не сећи га, него га онако цела изнети на синији, па онда скрстити ноге, па, онако по турски, прстима скидати с костију... Тако се то ради; и онда не знаш шта је доста, такоје по слатко! Ал' кад си већ почео, онда дај бар мени тај нож, да ја то...

СМУК и НЕКО

(Услужно)

Нож, подај нож побратиме.

Курјак даје нож Председнику. Сви блажени љедају шиџа Председник ради.

КАЛЧА

(Весело џрља руке)

Ех, сам те Господ донесе помеђу нас, господине, а без теб ћаше да буде јексик овој наше друство.

Смук се мршији на њ и даје му знак да ћуји.

ПРЕДСЕДНИК

(Узима нож и сече љечење)

Овако, видиш, овако се то сече... а како си ти почео... Сад брже прислони тањире уз ватру, да се мало угреју, ако ћете, то јест вруће печење да једете, онда се тако ради, а не на хладан тањир метути, па да се одмах слојани. А ако волете хладно печење – онда је друга ствар. Што се мене тиче, ја волим подједнако и једно и друго.

Сви љедају и учесивују у раду Председниковом и надмећу се у услужносџи. Курјак узима џањире и ређа око ваџре.

КАЛЧА

(Весело њрља руке; за се)

Боже Господи, учевњак човек што је, па у свашта се разбира!!

ПРЕДСЕДНИК

(Довршује сечење)

Тако! Дај сад амо те тањире од ватре... Е, пробај сад да једеш!

(Узима њањире од Курјака и меће њечење)

КАЛЧА

(Вајка се)

Ех, пусте чкоље, и пусти мој младос' куде је!!

ПРЕДСЕДНИК

А лако је натаћи само на ражањ па испећи. Ништа лакше од тога. Али треба мајсторије и да се испече ама још веће да се исече. Ајд' ви се сад служите, а ја ћу мени узети само овај бубрег у лоју.

КАЛЧА

(Виче)

Столицу на господина приседника!

Сви њоџрче, и кардаши и ѓрађани и њандури и носе сџолице.

ПРЕДСЕДНИК

Хвала!

КАЛЧА

Ели искате из собу једну столицу, и један јаст'к!

ПРЕДСЕДНИК

Батали, добро је и овако.

(Седа на сџоличницу с њањиром у руци и једе. Неко му њрихваџа њањир и држи њред њим све док овај једе)

НЕКО

Допустите да ја будем ваш Ганимед.

ПРЕДСЕДНИК

(И не слуша ја)

Охохо! Ала се омиче! Све се топи! Дед' то ђурлинско. Да л' ђурлинско беше то вино? А? Да ти мене не вараш!?

КАЛЧА

(Додаје председнику чашу и овај ђије)

Ђурлинско, господине, асли ђурлинско; ич не бери бригу! Зар теб' ќе да те лажемо?! Неси у канцеларију, па да те лажемо... Сво му је лојзе у Вурлине!

ПРЕДСЕДНИК

Онда сипај.

(Пружи ђразну чашу. Калча му налива, Неко је додаје а он ђије. Сви се куцају и ђију)

СМУК

(Наздравља)

Славу славили, славу дочекивали. Нека је само здравља и берићета то јест шенице и вина. Толико од мене! Ја мало зборим а много радим! Спасајте се!

(Исђија)

Куцају се ђију и изврћу данце у вис.

ПРЕДСЕДНИК

Амин! Добро вино. Е, онда деде, баш, још мало ребарца!

(Сви ђолеће и мећу му у ђањир)

Тако... хвала! Па онда лепо да се разићемо, ви са мноом а бога ми и ја с вама да будем задовољан, а највише и најзадовољније да буде баш наш драги отсутни домаћин Ивко.

КАЛЧА

Што је куче, виде ли господине, па нема га у свет! А погле, овако друство! Овако једење и пијење и поздрављање – и не ’теде да си остане, што је пшешка сорта!

ПРЕДСЕДНИК

(Слади)

Охохо! Ала се топи.

(Једе)

КУРЈАК

И реп знам да волите, курјук то јест.

(Меће му у њањир)

КАЛЧА

И главу, господин–приседниче! Не ли сте главешина на град и на нас свија и туј што смо и там на пољу по град. Па викам: главу пред главу. Такој си је кристијански ред јоште од баба–земан и у манастир и у мејану!

НЕКО

(Клања се Председнику и б̄рациозно му њружа чашу)

Извол’те господин–председниче и један пехар ђурлинскога нектара. Силни Јупитар неће ваљда своме Ганимеду дати корпу!

ПРЕДСЕДНИК

(Узима чашу)

Фала, фала!

(Неком)

Ааа, а одакле бесте ви?

(Калчи њолако)

А ко вам је ово?

КАЛЧА

А кој га знаје, господине! Мало ли ги би данас у авлију на једењу и пијењу а не познавасмо ги. Ама овај, ете, требе да је неки наш човек, од нашу, дѐмек, сорту. Дође си у кућу како некој маче са сокак кад си улегне у кућу па се припитоми туј... па саг веће и не излази одавден... Стадомо, море, и побратими!

НЕКО

(Забацује косу, закойчава кайуи, извлачи манжејине сјаје ѓрисјојно и клања се ојмено и дубоко Председнику)

Част ми је представити вам се. Светислав Рајчевић, пређе као члан позоришта, скромни и предани служилац и свећеник у храму богиње Талије, а за тим отпуштени општински писар – жртва обести и нетолерантности садашњег режима који је узалуд ишчекивао моју потпору... Силно ме је вукла жеља позоришту. Примљен сам био у Краљевско Српско народно позориште у Београду, почео сам као статиста са цигло неколико ових речи:

(Раздере се)

“Милост, милост; Лезирк је невин!” а доцније сам у путујућим друштвима – чика Лазићевом и Фочином – играо Јована у “Низу бисера”, Хајнриха у “Ловорици и простачком штапу”, Ернеста у “Галеоту” и Филијаса Фога у “Путу око земље”, награђен бурним аплаузом до лудила усхићене публике која ме обожаваше. *(Уморно и ушучено)*

Ах, зашто ме гоните да скидам завоје с рана које већ почињашу зарашћивати! Ах, што ме принуђавате да зледим ране те!

(Кардаши ѓа гледају и гуркају се. Председник једе и час ѓа ѓогледа)

И то када баш? Данас! Да, у тренутку кад се надах и уфах да ћу... да сам у овом дому нашао блага мелема толи љуто и толи често рањеном срцу мом!... Баш данас то! ... Лесте, господо, јер ја љубљах, љубљах свим жаром млађахна жића свог:

Имах моме, која ме волела,

И данас ми срце за њом вене.

Душа би ми оставила тела,
Те девојке кад се опомене!

Она беше љубавница, ја љубавник; али не само на позорници, него свуд, свуд – иза кулиса, у гардероби, на путу, у граду, у селу, пред богом и људима, свуд бесмо – оставио је нечовек и бездушник тај у “ферсац” као касирку у башти код “Вечитог Пролећа”, код хотелијера у гостиони где нам је и арена била!... Допустите да се одморим, потресен сам.

(Седне. Пауза. Сви ља љледе и врше љлавом. Неко се брише махрамом љо челу)

Није ништа... ништа... само слаба несвестица, последица растројених и слабих живаца.

(Превлачи руком љреко чела)

Али то ће проћи већ, да, да, проћи ће! О, Боже, дај ми снаге!

(Одмахне руком и усїане; уморно)

Прошло је, не рекох ли вам! Сад ми је већ лакше!... Ми се више не видесмо; не видех је више а боље би било да и не чух више за њу!... Чух после да је отишла с неким енжењером на пругу железничку! Одвео је као Де Варвиљ Маргариту Готје а ја остадох као Арман Дивал на крају трећег чина.

(Пауза)

Како је горка чаша коју ми судба наточи да је испијем већ у премалећу живота свога! О људи не људи, о женско загонетно срце, сфинксу свију времена!

Женско, женско звер је лепа,

Тешко лепа, тешко страшна,

Љути отров дана теши

у најлепшој златној чаши.

(Пауза)

И сад Бог зна где је, где, у који крај света је завитлао и бацио вихор судбине. – Као ветар што баца сухи згажени јесењи листак!

(Оћорављен)

...И ако сам се искрено посветио животу који значи свет на даскама, иако ми је то био идеал, циљ и сврха мога толи бурнога

коли беднога живота... ипак ме је, господо, овај догађај до дна моје толи напаћене душе потресао, и ја болне душе и срца оставих за неко време *позорницу* за коју дисах и живех – и потражих мира, утехе и оиорављења души својој и рањеном срцу у селу, у канцеларији... далеко од вреве и тишме покварених градова... Али ме ни ту не остави пакост људска:

(Гњевно)

садашњи режим, господо, режим који! –

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида ља)

А, да, да, сећам се писали су ми из Београда, сећам се, нешто за вас! Дакле ниси тај?! –

НЕКО

Па сам сад амо дошао. А уверићете се из мојих *кондуита* које су случајно овде при мени. –

(Извади из џепа чистиаву фасциклу хартиџа)

Поклоните ми цигло неколико часова, овај... тренутака...

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида ља)

Добро, добро... то за други пут. Овде сам само приватан човек, у кругу пријатеља!

НЕКО

(Насијавља)

Имам јако и *опробано* иеро... мој концепат није никад поправљан, одмах га и *преписујем*. Имам баш чини ми се, при себи неколико концепата... Ако вас *интересују*, господине...

ПРЕДСЕДНИК

Ама добро, де, кажем ти... Него, дед' седи и ти па се привати мало, немој се стидети.

НЕКО

(Клања се)

О, господине председниче, ваша љубазност ваша пажња... све ме то храбри да се осећам овде као код своје куће... како само да вам се одужим!....

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида га)

Море, батали то! Видиш да сам данас приватан човек, к'о и сваки од вас; а сутра, кад будем у звању...

(Тргне се)

То јест... овај... ја сам и сада власт, ја сам тако рећи даноноћно, без одмора, у служби, за ме нема канцеларијских часова...

(Калчи и осћалима званично)

Е, људи, што је било, било; шалу на страну... Фала лепа на части и вину, и на мезелуку, ал' ја мислим, да је већ крајње време да ми оставимо овога човека, овог нашег грешног Ивка... Ааа, зашто сам и свратио амо, пут ме нанео... Иш'о сам отуда, чуо неки џумбус, па... велим, дај да видим...

КАЛЧА

(Прекида га)

Хехехе, знавамо се де!

(Задовољно)

Чуја си неки џумбус и вреву, па викаш: "ово требе да су моји човеци, друштво"... *(Смук му зајушава уста. Калча се оћима)*

е, фала ти та нас се сети! А куд ће па да си бидне коло без Кокана, та и ви без нас. *(Накриви кају, весело)*

Здрављица Приседниче. Ако, ако, неси ни погрешија, ни ти с нас, ни ми па с теб'!

ПРЕДСЕДНИК

(Насћавља)

... Па, реко', ајд' да свратим мало, па после да се извезем у поље, или у Бању, да...

КАЛЧА

(Прекида ља)

Заради чист' воздух! Ех, што је човек учовњак, књижован, – па си уме, да се тимари!!

СМУК

(Га уишикава, љуи се за се)

О да луда човека!... Што ће нам направити посла!

ПРЕДСЕДНИК

Да, да, на чисто свеж воздух. Не би згорег било да се и ви мало излуфтирате; мало, онако, движења...

КАЛЧА

(За се, смеје се)

Двизасмо се ми убаво... кад се потепасмо с онија што ги испудисмо.

НЕКО

(За се)

Ох, бар ћу је тако моћи зар видети.

(Гласно)

Прима се! Да идемо!

КАЛЧА

Ама па лепо, да си идемо; лепо, па ће си искочимо! Што си ја ваздан дан зборим, од јучерке јоште!... Тике викам бива ли, ели је ред на трговачки да си идемо из кућу али “сас здравје” да не рекнемо на домаћина, ете, на нашега доброга Ивчу?!

НЕКО

Да, да, да идемо. Та већ и због прошевине...

ПРЕДСЕДНИК

Каква прошевина?

КАЛЧА

(Весело)

Хухеј! Па та си је работа веће свршена! Оће да га женимо!

(Некоме, задовољно)

Ешеку ниједан!

ПРЕДСЕДНИК

Кога да жените?

КАЛЧА

Па, неће ваљда Курјака!... Тике може и њег', што да не може, удовац је...

КУРЈАК

(Суче бркове)

А што опет ка' да не би могло!?... Што, што бајаги?

(Ребри се)

КАЛЧА

(Удара Некоџ њо рамену)

Оће да га женимо, овога нашега тазе–побратима. Такој ли је куме? – Јучерке ме окумија – здравлица! Ај' си пијемо! Куче ниједно, ела да се пољубимо!

(Пију и љубе се)

ПРЕДСЕДНИК

(Нестирљиво)

Ајте људи, брзо, дизајте се... испразните кућу што пре; ово је сад најхитније, а за све друго, има времена.

(Усћаје)

КАЛЧА

(Виче из све снаге)

Ивчоооо! Ивчо море!... Поскоро овам'!

ПРЕДСЕДНИК

(Трѣне се, љуѣиѣио)

Што се дереш к'о скелеѣија! Хооо!

(Крсѣи се)

Пресече ме, кол'ко се раздера!

КАЛЧА

(Ублажујући ѣа)

Викам га и окам, ете, за тој, да се дѣмек, алалимо, како људи трговачки; несмо једне керамиѣије! Ред си је.

ПРЕДСЕДНИК

Море, Калча, немој бар ти да се превииш луд! Давно се баталио овде ред!

КАЛЧА

(Повлађује му)

Дамно, господине, и ја викам тој, јоште од таг како нас оно куче остави па си побеже!... Ама... ете, викам, зар да смо и мија како он што је?!

КУРЈАК

Јесте, зар је ред да нас остави овако саме?

ПРЕДСЕДНИК

(Пребацујући блаѣо)

Еее, па немој тако, Мито; ти си бар човек паметан, па онда, што говориш тако?... А како би, Бога ти – ето реци сам, по души, како би теби било да ти он овако дође и заседне на твоју славу?...

КУРЈАК

А зар је он једаред овако засео?! А после ја то баш једва и чекам, и молим Бога! А што! Што да ми не дође и заседне? Боже здравља, није далеко, ето прекосутра, – па извол'те и ви господине

председниче! Тада ћете видети, како ја дочекујем и служим своје госте!... Све онако старински, као Силни цар–Стјепан, све на ногама! Ја како!... А ја још и немам домаћице ка' он. Још мало, ето прекосутра је слава, живи били па видели.

ПРЕДСЕДНИК

А шта је прекосутра?

КУРЈАК

До сада је, вала, сваке године био Марков дан моја слава од старина... Свети Марко Евангелист, разуме се!... То је моја слава од старина!

ПРЕДСЕДНИК

(Грохотом се смеје)

Хахаха! А за коју годину, за ову?...

КУРЈАК

(Увређено)

За ову! За ову!

ПРЕДСЕДНИК

(Весело)

Хехехе! На здравље ти памет! Ове га године, вала, нећеш славити, а до године – можеш! Па, болан брајко, а знаш ли, шта је данас?... Па данас је Марков–дан.

Сви се џр̄гну и замисле.

КУРЈАК

(У највећем чуду)

Д–д–д–д– данас!

ПРЕДСЕДНИК

Данас, да, и то целога дана! А сад је пет и то по подне.

КУРЈАК

(Увређено)

Та батал’те господин председниче!... Не знам ја, кад ми је слава! Толике године славио с оцем заједно и после – кад сам се одвојио – сам, са покојном женом и после сам као удовац – па ја да сад не знам кад је Марков дан!... Трећи дан по Ђурђевдану...

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида ља)

Па шта ја кажем!? Је ли прекјуче био Ђурђевдан.

КАЛЧА

Јок, данаске је...

Сви се умешају. Граја, велика само се чује: “Данас је! Није. Јуче. Јесће!”

КАЛЧА

(Виче)

Море данас је!

НЕКО

А не не. Господин председник има право! Јуче је госпојица Маријола отишла с госпођом матером, и нисам је више видео; а она је дан и по послуживала.

(За себе)

Дан и по како је не видех, а чини ми се, да је протекла читава вечност!

КУРЈАК

(Присећа се)

Аман... оће ли тако да му буде?!

КАЛЧА

Е, па саг де! Вија сте мужије учевњаци и књижевни а мија смо једни простаци. Како ти рекнеш господин приседниче, тај ће дан да бидне. Преседник си па треба да те слушамо а и последњи си гост у друштво, па да ти ете и кеф не кваримо. Пѣки, пѣки!

ПРЕДСЕДНИК

Е, па нећу ја да је “пеки!” него: је ли прекјуче био Ђурђев–дан, је л’ јуче била Патарица, а је ли онда данас Марков дан?!... Ако не верујеш, изиђи да видиш како јури свет у Пантелеја... на светог Марка слави црква.

Сви се зачуђено згледају.

СВИ

Тако је, тако! Свршена ствар.

КАЛЧА

(Пљесне се рукама, брзо устџаје с ѿнуом чашиом вина у руци и ѿрилази Курјаку)

Е, па, побратиме, Митанче – сретна ти слава! У здравју да гу дочекујеш! И ми да ти долазимо, и ти да нас дочекујеш и испраћаш, а не како оној куче Ивко што учини!

Смук и Неко долазе с ѿнум чашама и честѿишѿају Курјаку славу, љубе се, куцају се и оѿиш се љубе.

КУРЈАК

(Вајка се)

Ово!

(Одлучно)

Е, сад шта је ту је... Е, па добро сте ми дошли!... Извол’те сести.

Сви ѿседају. Курјак скида каѿу, дошѿерује одело, мења дојакошње ѿонашање своје, сѿѿоји и служи их.

КАЛЧА

(Весело)

Господин–приседниче, а видели па овој саг чудо: Слава на нашога Митанчу!... Боже господи, Курјачка слава што је, – па у туђу кућу гу слави. Боже, свашто на овај свет!

Сви се смеју. Курјак се снужди мало.

ПРЕДСЕДНИК

(Весело, њружа чашу да му најочче)

Е, кад је тако, онда је ствар у другом состојанију. Па што ми то одмах не казасте!

(Пије)

Онда узимам реч натраг! Светиславе, узми овај шешир, па ги метни тамо.

(Скида шешир и њружа ља Неком, овај ља веиа о мојку)

КАЛЧА

(Весело)

Божке како се па ово убаво сложило. А прође Ивкова слава, а ето си стижа па Курјакова.

ПРЕДСЕДНИК

(Окреће и љледа се око себе)

Па... Каква вам је то слава без песме и Цигана!... Бар мени је глва свака слава – и уопште свако весеље – без њих.

КАЛЧА

Глуво, господине! Беоше туј неки, па кад ти дође а они побегоше, заглавише врата.

ПРЕДСЕДНИК

(Неком)

Куме... Чујеш, хеј... О, куме...

Неко не чује јер се бацио у сањарије.

КАЛЧА

(Неком)

Еј, глумчо, море, побратиме!... Викају те!

ПРЕДСЕДНИК.

Куме!

НЕКО

(Трџне се изненађен)

Ја... о... молим... извол'те...

(Приђе Председнику)

ПРЕДСЕДНИК

Дакле, као што ти рек'о ја ћу да ти будем кум, Смук стари сват, а Калча, он нек ти буде место оца. Пристајеш ли Калча?

КАЛЧА

Све си кабулим.

СМУК

И ја.

НЕКО

О каква част, и каква срећа. Ствар прешла у јаче руке. Дакле има има наде!... О ти горе што си над звездама, хвала ти, хвала за ово!

(Глумачки)

онда даље од мене ти црна мисли о самоубиству, даље!

И нама ће, дакле, зора синут'

Сунце наше у висину винут'

Бићеш моја, моје чедо драго,

Бићеш моја, једино ми благо!

Калча ља љледа зачуђено, крстѝ се и љура Смука љоказујући му Некољ; обојица се смеју.

ПРЕДСЕДНИК

Море, куме, ти ме збуни с том твојом фантазијом!... Дакле... шта оно тедо' рећи?

КАЛЧА

За Цигани беше разговор господин приседниче.

ПРЕДСЕДНИК

А, да да, дакле куме и љато код мене у Општини... сутра примаш дужност, сутра напиши иризнаницу...

НЕКО

(Прекида ља)

Па, могао бих и данас...

ПРЕДСЕДНИК

Сутра, рекох, напиши признаницу на пола илате... аконто...

НЕКО

Слушам господине куме, аа, на колико молићу?

ПРЕДСЕДНИК

На иола илате... **четрдесет** и осам динара од петнаестог до краја овог месеца. Примам те за писара овоопштинског суда с платом од деведесет и шест динара месечно за сада.

КАЛЧА

(Смуку)

Леле, мајке, што ће да ми процавти општина сас овакога писара.
(Тресе љавом и одмахне руком)

НЕКО

(Весело)

О хвала вам, хвала по сто пута, господине кума–председниче и једини и цигли прави пријатељу и меценату мој. Јер већ почех очајавати, већ посумњах у велику Божју правду, у људску признателност, када ме ви...

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида га)

Уха, шта ти све наказива! Рекни “куме”, доста је!

НЕКО

Хвала, куме! Дакле, куме шта сте оно изволели хтети да ми наредите?

ПРЕДСЕДНИК

Па, дакле, куме, отиди оним мојим пандурима на капији и кажи им, нека иду сви шест циганских махала – а и до Пантелеја један нек оде, – па доведите амо свираче!

НЕКО

Кол’ко.

ПРЕДСЕДНИК

Кол’ко их нађу.

НЕКО

Разумем.

КАЛЧА

И чочеци нек доведу.

ПРЕДСЕДНИК

И њих и све! Знају они Курјака; зар су му мало пута свирали Мекам и Зејбечку игру! А, Курјаче, је л’ тако.

КУРЈАК

(Брани се)

Е, господине, прошло је то мене!

СМУК

(Смеје се)

Море, а не знају ни председникове бакшише.

Неко њолази, Калча ља зауставља.

КАЛЧА

Светиславе, хеј слушај! Без Кара-Бибера да ми се неси врнуја, Чули, море! И Антипу да нађеш!

(Неко одобрава, излази с њандурима и на враћима им наређује нешто)

Е-ли познаваш, господине, Кара Бибера?! Ех, што се заради њума потепасмо с аскери јоште у турцко време!... И саг је, ама неје како у наше ачамуско време....

ПРЕДСЕДНИК

(Раздрађано)

Е, па сретна ти слава, Мито... Ове године како можеш, а до године како хоћеш. Па да Бог да и с домаћицом. Не мораш ти довека остати Курјак.

(Куцају се и њију)

Седи, Мито, седи... ама што си ми нешто тужан и замишљен.

КАЛЧА

(Гледа Курјака)

Истин' зашто си жалан толко, побратиме!

КУРЈАК

(Тужно)

“Побратиме!” Хе хе, ала ми и личи та реч... И ми смо бајаги побратими!

КАЛЧА

Та што?

КУРЈАК

Ништа... мислим нешто.

(Тужно, њребацујући)

Ето, откад је наше друштво, откад нас сва чаршија и мала зове
ђувеч–кардашима – па се не сетисте мене да жените.

КАЛЧА

А, офајдисмо се много сас жене па и ми, па и теб да усрећимо!

КУРЈАК

.... и да ми господин председник буде кум! А онај,

(Показује за Неким)

ето, дошао јуче, па му већ нађосте и девојку, и кума и старојка и
службу на конто, и све, све!... За то ми је баш много жао! То... па
ја и умрећу, а које ја заиста заборавити и прежалити нећу, ко јед-
нима вама побратимима и бољим од брата рођена...

СМУК

Па... молим те побратиме, а кад си нам ти и рекао да оћеш?

КУРЈАК

(Насијавља њужно)

.... него да ја дочекам моју славу без домаћице и још у туђој кући!
Е, за то мене боле, боле, брате, боле!... То је мени једна жалост
велика!

ПРЕДСЕДНИК

Па, само ако ти хоћеш, ми то можемо лако поправити. Ето ја ти
стојим ту...

КУРЈАК

Ама баш о томе хтедох с вама говорити... А све се бојим па велим нећете хтети.

ПРЕДСЕДНИК

Говори слободно!

КУРЈАК

Е фала вам, баш, вала, осевапићете се ако се заузмете, а ви ја–л нико.

(Прилази Председнику и нешићо њолако љовори и разљовара се с њим њодуже)

ТРЕЋА ПОЈАВА

Пређашњи. Неко, Циљани и Циљанке свирачи.

Неко се враћа с кайије, одмах за њим долазе њо љири чеицири Циљанина и клањају се њонизно и стијају уред. Калча и Смур рукама их наређују а Неко их служи с њандурима вином.

КАЛЧА

Деде, Ченгене, чађава сорто, да ми свирите.

(Пева; они свирају)

Дома ли си, сама ли си, Маруш, мори?

Дома јесам, сама несам, лудо, мори!

КУРЈАК

(Радосно)

И ви се, дакле, примате тога, господине председниче?

ПРЕДСЕДНИК

Молим те, врло радо.

(Рукују се)

А могу ти још и то рећи, да сам батлија у том послу; још ми се никад није изјаловило кад сам отпочео.

КУРЈАК

Е, фала вам! А баш уфатићете, што рекли, души места.

(Калчи, весело)

Побратиме, дај да се пије!

(Циџанима)

Свирајте бре, ама онако за ћеф.

(Пева, Циџани га играће)

Ајде, драга, да ашикујемо!

Како ћемо кад не умијемо!

Сед' преда ме, намигни на ме,

А ја ћу се насмијати на те.

(Оћећ се раџовара с Председником)

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Пређашњи, Чочеци (ченџије), Ава, Кара–Бибер, Анџица и још њири–чејџири.

Улазе чочеци, Кара Бибер, Зулма–Анџица и Ајша и још чејџири. За њима Ава, сџара Циџанка, носи дахире у једној, сџари дрвен фењер у другој руци а исџод џазуха 3–4 кишобрана и џорње хаљине младих ченџија, сва је џрејџирана. На чочецима боџаџо одело, на џлавама фесови накриво и дуџи курјуџи у рукама једно две имају дахиреџа.

КАЛЧА

(Грохоџом се насмеје кад оџази Аву сџару Циџанку)

Охоохо! Антико! Јоште ли си жива, бре, Аво?

АВА

(Клања му се џонизно)

Жива сам газда Калчо! Хе!

(Махне руком)

Живим, ама зар ово ли је саг живење?!

(Тресе џлавом. Осџавља сџвари у један крај)

КАЛЧА

(Смеје се)

Е, што ће му прајиш. Беше и твоје, и нашо ће прође; такав си је ред на свет. А саг не играш?

АВА

(Смеје се, њонизно)

Хехе, какво играње! Дамно, не играм... јоште како муџери дојдоше из Белиград у Ниш... кад ги Срби испудише... од таг! Хехеее!

(Врџи њужно ѓлавом)

Одамно, господине, прецафтела сам!

(Клекне њред Калчом)

КАЛЧА

(Смеје се)

Одртела си! Саг си како неки казначеј, ели касир на тој друштво! А играње и певање нема веће...

АВА

Моје играње! Нема га, ама га нема ни код овија!

(Показује на друже ченџије)

Старо играње нема! Млад си Калчо, апамија си, дете си, спрема мен', па мало ће пантиш, а ја ти познава и деду и татка ти. Да ти је саг татко жив; он да ти каже за моје играње! Хехе. Татко ме твој млого пазеше!

(Плане, ѓовори с жаром)

Млого, Калчо... три дана нас из лојзе своје не пушташе а све заради мен'... Хеее, он да ти каже за Серезлијско гонце – лјале такој ме зваше апици!

(Тресе њужно ѓлавом)

Танча челебију и дилбера – кој не знаваше!...

(Поверљиво и нежно)

А знајеш ли што ти се пада Суљча зурлаш, мој син?...

КАЛЧА

(Прекида је)

Доста де! А које ви време по боље беше – ово сагашње српско, е–ли оно па старо турцко?

АВА

Добро и једно и друго, Калчо, – ама ја ти веће несам добра! И турцко добро, и српско добро, све добро. Да су живи големаши, краљ и султан! Да ни сте живи! Ех, и у турцко прелазисмо у Србију. Играла сам и певала сам и на Срби како и на Турци, и бакшиш добивала – ем какав бакшиш!

(Сејино, ѿресе жлавом)

У Алексинац, ти не памтиш... дете си бија... господин началник, па господин Павун, острамотитељ карантина... Па господа српска! Хеее! Играла му појала му, Калчо: “Бен бу ђун бир Ђузел Ђорд`м ... господин Павун носаше црне мустаћи и црне солуфе – кара веће и кара солуфе –, Ех, црне, па се светле како црно перо од шотку.

(Грува се и ѿрси)

Муж ме много тепаја заради ти солуфи... ама ако што је, било је и вредно... алал нека су ђутеци што ги поруча! Лепо је било, Калчо! Све дор не дође шемен–де–фер.

(Одмахне руком)

Саг стаде све ала–франга, саг харфонискиње... нема старо играње!... Саг стадомом, сви зуљам!

(Плаче)

Прецафтела сам, Калчо; моје си прође да се веће не врне!

(Просише се ѿ земљи и ѿлаче)

КАЛЧА

(Расиужен)

Твоје прође, наше си пролази а адамињско топрв настањује! Хе, Бог рече тако да бидне!

(Оѿреса се суморни мисли, весело)

Море, батали тија разговори, Аво! Деде, море, Кара–Биберу, Ајшо, Антице душо и срце, – ела те једну песму и играње чочешко.

Чочеци иџрају и њевају, ударају у дахиреџа, звецкају у чамџаре – касџањеџе, свирачи их џраје. Кад се сврши џурска џесма и чочеке иџра, чочеци зареде џо џосџима и џримају бакиџи, дају џољуџице и доносе бакиџи и џредају сџарој Ави. За џим џоседају крај џосџију, џуше и аџикују.

КАЛЧА

Антице, мори, деде Курјак и ти једну да испојете! Ону за теб' што се поје. Антице! Ела.

КУРЈАК

(Оџима се)

А па нема смисла.

(Председнику)

Нема, господине... Кад човек има ове намере, које ја...

ПРЕДСЕДНИК

Певај, певај, баш за то, то ће ти бити последњи пут.

КАЛЧА

За удовицу је срам да поје а за удовца јок... Деде “Антице душо!”

ПРЕДСЕДНИК

Де, де...

КУРЈАК

(Поџуџиџа мало)

Али грло ми је мало...

КАЛЧА

(Кара Биберу до њеџа иџо седи и џуџи, као и сви чочеци)

Ааа, Кара–Бибер; бибер малецно зрно; ама пред голему господу износи се.

(Загърли је и припаљује јој циџару и лећи њаре на чело шћо она њокући)

Ех, пушто наше к'смет. Тол'ко се гледасмо! Што си, бре, оде за Циганина?! Па, берем да је свирач – него клинчар...

КАРА–БИБЕР

К'смет, Калчо. Што да чинимо! Хе теб' ти вера не даде, да ка-
вурин узне Циганку.

(Кокетно, загърли ѓа и ѓледе му у очи)

Ама де, и овој си неје лошо. Оће да ми купиш једне лагир–папуче
и мумле–шамиију.

(Љуби ѓа)

Код Дорчу Стамболију?

(Калча и Кара–Бибер њевају)

Поскочи, потрупни. Кара–Биберо,

Поскочи, донеси, бардак со ракија!

Затвори. притвори, врата, на та соба!

Ја и ти да се напијемо!

Татко ти, мајка ти, да те и не виде.

Ја и ти да се милујемо!

(Љубе се)

ПРЕДСЕДНИК

(Курјаку)

Ајде, ајде.

КУРЈАК

(Пева)

Антице, душо и срце!

Тако ти неба и земље,

И сутра свете Недеље!

Оћеш ми право казати,

Што ћу те сада питати?

Свирање прелази у “Циџанчицу” иџру. Сви поскачу, вичу: јакаша, јараша! и иџрају. Калча с Кара–Бибером, Курјак с Анџицом а Неко а Ајшом. Кад пресџане иџра, оџеџ се свира џесма.

АНТИЦА

(Пева)

Јуначе, луда гидијо!
Тако ми неба и земље,
И сутра свете Недеље!
Ођу ти право казати,
Што ћеш ме сага питати.

Оџеџ “Циџанчица” и узвици: јакаша, јараша! Иџрају је истџи џарови. Кад се сврши иџрање, оџеџ се свира истџа џесма.

КУРЈАК

(Пева)

Тако ти неба и земље
И сутра свете Недеље!
Ођеш ми право казати?
Кој синоћ беше код тебе?

Иџра “Циџанчица” с истџим џаровима.

АНТИЦА

(Пева)

Тако ми неба и земље,
И сутра свете Недеље!
Т’мнина беше не видо’

(Смеје се кокеџно)

Мнозина беу не разбра!

Сви се смеју.

Оџеџ “Циџанчица” али бурна. Скаче и Председник, оџисне Некоџ и иџра с Ајшом. Веселје досџиџе врхунац. Неко ухваџи Аву. Сви

поскоче и иџрају. Наспиаје и ѿљескање рукама, бесно иџрање. Иџрају и сви сложено као у један џлас вичу: “Јакаша, јараша.” да се све разлеже. У који мах се ѿмоља Ивко на вратиима, рикне ѿранџија.

ПЕТА ПОЈАВА

Пређашњи, Ивко.

ИВКО

Бреее! Зар тол’ко Цигане ги има у овај град?!

(Проџурује се кроз Циџане и ѿриспѿуѿа најред, удара се час о један час о друџи ѿар иџрача, кад ѿпази Председника да и он бесно иџра, он се ѿрже, спиаде као окамењен ѿа се ухвати за џлаву)

Што и приседник!! На здравље ти пита, домаћине! У овуј земљу веће нема ни ред ни па закон! Пропадо’ ја са све приседника!

СВИ

(Уџледавши џа)

А Ивчо, побратиме, ѿпек!

КАЛЧА

Свирите:”Побратиме, побратиме, ете, да се не варамо”.

ИВКО

(Окреће се и џледа ѿ авлији и жалосно ѿниха џлавом)

Сас Цигани поче, сас Цигани ће ми се и заврши слава!... Ја си дочека у моју авлију “циганско царство!”

КАЛЧА

(Виче)

А знаш ли јагуридо, дек је данас слава на нашога Курјака!... Да тражимо да се умеси један славски колач? Ако ли?

КУРЈАК

(Устијаје и љрилази Ивку. Прекорно)

Овамо побратиме! Данас ми је слава, Свети Евангелист Марко! Жалост, побратиме, које сам ја дочек’о од тебе, ка’ једног бољег од рођеног брата – да се ти мене не сетиш, него да ја морам да те опомињем.

ИВКО

(С резигнацијом)

Е, па нека ти је срећно. До године побоље... Код своју кућу, ете, да гу дочекујеш и испраћујеш.

(Љуби се с Курјаком)

КАЛЧА

(Виче)

Ставријо, море чашку за Ивка ... добисмо новог госта ... Седи си, Ивчо!

ИВКО

(Тужно седе, додају му чашу он се куца и љије. Прекорно Председнику)

Е, а што је па саг овој, господин приседниче!

ПРЕДСЕДНИК

Како, зар не ваља зар није боље?

ИВКО

(Иронично)

Калча ме испрати сас пушку а ти ме с прангије дочекујеш!! Исполај на Господа, фала ти господине, за тол’ки чес’!

КАЛЧА

(Весело)

Не можеш бре без нас, признај, куче!... Скита се, скита – па се врну, при нас у старо друство, куче!

Ивко се ѓорко насмеје скиде каџу ња је луџа о земљу.

ПРЕДСЕДНИК

Ето, видиш, како сад иде све лепо и мирно. Седиш ту, а нико ти на каже ни: потома – се! Добар си мајстор, ал’ с људ’ма не умеш.

ИВКО

Фала, фала. Да не беше теб’...

(Прекида, наслони ѓлаву на шаке и ѓледа очајно у земљу. Остџали се ѓроводе с чочеџима, ѓуше, ѓију кафе и ашикују)

ПРЕДСЕДНИК

Деде још по једну. Најпре таван вина, па таван јагњетине, па онда таван кафе.

ИВКО

(За се)

Пропада си ја од таван па до подрум, дибидуз!

ПРЕДСЕДНИК

(Насџавља)

.... па ништа лепше! Тако!... А после ћемо сви лепо да се дигнемо!... Ал’ онда треба и ти,

(Ивку)

да нам помогнеш јер се то твоје коже тиче.

ИВКО

(Примиче се ближе Председнику)

Што ће да прајим господине! Све ће да чиним, салте, казуј, аман!

ПРЕДСЕДНИК

Па ти ето сам видиш какви су ово зли поданици. Сваки од њих има три срца, ка’ онај Муса Кесеџија. Видиш ли, море, да су тек сад ћефли, што су пронашли Митину славу?!... Па ти, јадниче, мисли, да ће већ да сврше, а они тек сад почињу!

ИВКО

(Тужно)

И за славски колач искају да наредe! Аман! Знавам ги! Још три дни могу да си заседну. Ако Сува Планина посрне од пијење, таг ће и Смук!

ПРЕДСЕДНИК

Е, па лепо има лека.

ИВКО

(Весело)

Казуј га!

ПРЕДСЕДНИК

Ево видиш овога овде, овога Светислава? То је наш писар; добио је данас службу. Е, па и ти си ми сам казао, а и од њега самога сам мало час чуо, да је бегенисао ону јучерашњу... ону што је послуживала на слави. –

ИВКО

Маријолу, Јолче Танино, јесте господине!

ПРЕДСЕДНИК

Е, па видиш! Па сад бирај! Или волеш да их скинеш сад одмах с врата – или да ти још три дана праве лудорије по кући!... Ето, од тебе све зависи, више него од мене!

КАЛЧА

(Кара-Биберу)

Море Кара-Бибер, пантиш ли онуј врађанску песму: “Да знајеш мори пиле Васке, каква је жалба за младос’!” Та и ми; да живејемо дор смо млади и цврсти... тол’ко, а кад си дођемо у Авине године, таг ће и ми да носимо фенер за другога, а нам ће остане сал жалос’ и пакос’!

КАРА–БИБЕР

(Милује за њо образу)

Ах, Калчо. Калчо, ћердан мој око врата! Оће ми сковеш и даш једну Ђумишли–бурму?

ИВКО

Ела научи ме, господине, молим те!

ПРЕДСЕДНИК

Да оде твоја жена, госпоја Кева, мајци девојчиној...

ИВКО

А, а, при Сику?

ПРЕДСЕДНИК

Јесте, да оде па да је пита: 'Оће л' удати дете. Је л' јој је, то јесте, за удавање, а ми имамо реци, момке за женидбу. Нека каже да није рђава прилика. Знам му фамилију... од добре је фамилије, а има и нешто масе, то ја знам и јамчим.

ИВКО

Е, лепо, ће рекнем: Господин приседник га знаје како и себ' што познава.

ПРЕДСЕДНИК

Е, па ако може, ето нас тамо... а ту и свирачи ... Жива згода ... Он леп, она лепа како ти велим. –

ИВКО

Лепа, господине, како гугутка, како и мајка гу Сика.

(Одушевљено њочиње)

А мајка гу што беше...

ПРЕДСЕДНИК

(Прекида ља)

Ее, де, казао си ми већ! А о Духовима могла би и свадба бити.
Дакле, оћеш ли.

ИВКО

Како да нећу!

ПРЕДСЕДНИК

(Неком)

Е, па Светиславе, домаћин ће ето да иде! Дакле, Ивко, ајде похитај, кажи им, да се девојка момку просто допала, кажи да је зато и остао три дана код тебе као омађијан.

НЕКО

Да заманђијан сам...

(Декламује)

Не могу је анђелима у рају
Ни ружама што под росом блистају,
Баш на сунцу, кад га зора окити,—
Маријолу милу моју сравнити.
Јер су груди у анђела ледене
Под ружном су оштре бодље скривене,
Јарко сунце тамни облак сакрије,
Такво друштво за Маријолу зло ми је!

КАЛЧА

Бре, бре! А фаћа ли те тој па сваки дан, побратиме?

Сви љледају и љраише.

НЕКО

Ох не смеје, јер је тако!

(Насијавља декламовање)

Све на свету што је до сад блистало,

Није мени уз Маријолу пристало:
Бодље нема, топло љуби, сјајна је –
Ником другом – само себи равна је.

КАЛЧА

(Доброћудно)

Рекни гу, Ивчо, жестоко му памет померила ваше Јолче, па си је саг како брљив беш њума! Ошашавеја је!

НЕКО

(Одушевљено)

Да, господине, а и шта би ми био живот без ње. Само један суморан, облачан, магловит јесењи дан у сутону! О Господине кад би знали! Кад би осећали и знали што ове ломне груди осећају у овај мах! Ах господине!

(Завуче њрсије у косу)

КАЛЧА

(Смуку)

Погле га сал што си збори! Ја–га што је брљив и фантазија!

НЕКО

(С њајџосом)

О, господине председниче! Да л' ћете ми моћи веровати, моћи појмити?! Али не, не! Та и ви сте били млађахни, и ваша је крв негда бујније кључала, срце јаче било и ви се више кретали по узвишеним пределима идеала! И ви сте, ох, јамачно, имали једно створење, које не би дали ни за све круне и сва царства овога света; за чијим сте погледом чезнули, за чијим гласом уздисали, за чије би једно “Љубим те, љубим” дали васцело блаженство душе своје!

КАЛЧА

(Који ља је једнако њрајџио, очима одмахује рукама)

Бреее! Па, ово, море, било лудо!...

ПРЕДСЕДНИК

(Љуџићу Неком)

Море, не лупај ту којешта, нити ми одуговлачи ствар, кад видиш да сам се сав заложиио за тебе ја!

(Ивку)

Дакле кажи све како сам ти реко и за фамилију, масу, службу, часнике... Не тражи ништа пристаје и у једној кошуљи да је узме. Тако му се допала и освојила га...

НЕКО

(Уџада)

Право рекосте!

(Декламује)

Каж' где више коби лежи,
У јамицам' лица т' мила?
Ил' у коси – густој мрежи,
Којом си ме уловила?

ПРЕДСЕДНИК

И тешко би му било кад би га одбила!

НЕКО

(Дрекне)

О, умукните! Не спомињите ми ту ужасну реч, тако вам спасења душе ваше!

(Разбаруши косу и малаксало љадне љреко једне сџолице)

КАЛЧА

Нек' гу рекне Кева, да 'оће како онај леблебиџија из Станбол што се у ону турџку песму поје, пушку да фане ајдук да стане, ако му ете не давате ваше Маријолче. Може, рекни, да напраји сија-свет зулуми и па ешеклуџи заради овај несретни севдах!

НЕКО

Не, не! Нашто ми онда и живот... та он би ми био само терет... Пакао би ми био он па земљи без ње!... Ја ћу се убити!...

КАЛЧА

(Прекида ља)

Чујеш ли, море, Ивчо што си збори човек?!

(Озбиљно)

Нек рекне Кева на Сику: да ће се беси наш побратим на криву грану, а све од кара–срвдах, а од кара–севдах поголем болес’ има ли на овај свет!?... А,

(Дружима)

истин’ може да учини тој! Фантазија је бре! Лудо, бре, па сто око лудо, зар га не видиш! Море ти с нас а ми па с њег муке, море, видимо за ово три дна! Па кој ће таг, рекни гу, Сике, да потегли на душу његово бџење!? Тој ће бидне, рекни си, ако му не давате девојченце! Разбираш ли?

ИВКО

(Несврљиво)

Разбирам, де!

ПРЕДСЕДНИК

Е лепо, ајд’ сад... ако си рад да ти се кућа што пре испразни... Живо, дакле...

ИВКО

(Усџаје и меће кају на љаву)

Оћу, оћу си господине, да радим ћу како да ми је син ели родљак...

(Пође)

КАЛЧА

(Заусџавља Ивка)

Стој! Рекни гу, нек си не тврди баш тол’ко много пазар... Зашто,

знаш, како је! Момак си је како један, демек, зајац, девојачка мајка како ловија а наводација – демек ти Ивчо – како пусто... огар, на прилику мој Чапа што је! Дор видиш зајца, а ти тај чес а по њег"! Зашто кад му загубиш траг, нема га зајак, демек, момак – беше му веће, неће га нађеш ласно. Па да имаш нос, како мој Чапа, па неје ласно! А један је Чапа у свет! Та и за овој саг алис тај си је работа!

(Ивко несџрџљив, врџи се и хоће да иде. Хуче)

КАЛЧА

Зашто може после да буде слаб алиш–вериш за девојку. Знајеш како си је девојка! Док си је млада, луда и зелена, – она си је скупа и јагма на њума, како на ранке црешње, а после и по две оке да даваш за марјаш – па муке за муштерије! Море, мен' ме ти питуј!

(Љуџиџо Ивку)

Ама, што се врџиш како ченгија! Помени гу за оно наше старо, кад гу ја бегендисува' јоште у оној време, а она си, и мајка гу тврди пазар! После си пође и удаде се – што ће да праји! – Удаде се за онога Танчу, од Калчу па дође му ред и на Танчу онога! Знајеш рекни гу за онај стари реч: "А кум сас прасе а ти а па с врећу" па прасе у врећу заврзи, зашто после може кум да стане пишман! Та и Сика нек се узне у памет, кад прецафти девојче и бидне зорт да гу мора дадне за неку јоште погору прилику и јоште побудалу од овога нашога тазе побратима, ете! Е, саг фађај пут.

(Ивко одлази. Председнику)

Селски је, господине... из Банцарево му дође дед... па ништо незна дор му убаво не рекнеш и научиш га! – А и за овога нашега Пустислава стра ме господине, ако се Сике заинати па се батали, па се и побратим, каква је будала, таг за инат ожени сас неку штумадлу, – па бива ли наш побратим такој да начини, па такву снајку да си добијемо.

(Поносиџо!)

Хе, ја си све то пребирам у мој памет!

ПРЕДСЕДНИК

Врло добро. А сада де де ви ченгије, ајте једну ама зејбечну, или какву било.

Чочеци иґрају и певају. Неко јако узнемирен иде по авлији сваки час погледа на кайију или излази и зледа на ону ситрану на коју је оишишао Ивко.

КУРЈАК

(Пева)

Гледај ме гледај, ај, љубезна!
Нагледај ме се.
Данас сам овде, ајд љубезна!
Сутра полазим!
Ручи, поручи, ај, љубезна!
Што да ти купим!
Купи ми, купи, ај љубезни!
Црну шамију.
Црно да носим, ај, љубезни!
Тебе да жалим!

Кад се сврши Курјакова песма. Долазе Ивко и Кева, сви их радознало дочекују. Неко запушава уши.

ШЕСТА ПОЈАВА

Пређашњи, Ивко и Кева.

КЕВА

(Виче с кайије)

Господин преседниче, кажи: Драгичка!

СВИ

(Вичу)

Шта је, шта је! Драгичка!

ИВКО

(Весело сѝуѝа наѝред)

Готова работа! Ће поиграмо у сватови!

НЕКО

(Одахне весело, за себе)

Сватавац! Он је, он је, соко сив,
 Што гором пушта клика одазив,
 Па јаде моје гони пред собом,
 Ко' црних ласта јатомичан лет!

ИВКО

(Пошѝо се мало издувао)

Изнајпре мајка гу не беше ништо кефли за разговор; мислејаше,
 дѣмек, да салте шегу терамо, па не верује, па рече... –

КЕВА

(Уѝада у реч)

“Зар ви не беше, рече, доста у вашу кућу, та саг, рече, почесте у
 овуј!”

ИВКО

Ама Сике, Сике мори, викам ја. ти си берем жена паметна! –

КЕВА

(Уѝада у реч)

“Ајде па комшија, рече па она, и ти си како онија стануја! Цвеће
 ви на образ било, рече, ама, молим те, не води гаирет сас си-
 ротињу!”

ИВКО

Муку, море, имашем сас жену. Ама кад гу ја каза да си ич нема
 шала и да ће Приседник да дође, да нас је он пратија, а он си, реко’

жмије дом иска си абер да дође сас нас а она се таг посмеши и постиди...

КЕВА

(Уиада)

“Е, ако да је туј и господин приседник, таг, може да бидне нешто, рече она”. А ја гу јоште реко’: Да запиташ, такој ни рече Господин приседник; пратија ти ябѣр по нас: да запиташ најпрво девојченце, зашто ми рече човек, да нема ништо сас зор, веће сас кеф и сас алал! А теб’ ти је керка за давање? Запита гу па ја. – “За давање ми је!” рече па она. Е па саг иди си питуј Маријолу.

ИВКО

(Насїавља)

Она си запита девојче, а ова се срамуваше неко време – како је и ред на удовичку керку – а после признаде си, што га је и она бегендисувала.

КЕВА

Што ти рече дете, запита гу ја. “Млого ме мило за њег’!” рече ми дете – рече Сика.

ИВКО

“Бериџат версун!” викну ја!... Па саг, брго да се спремите, ми ће смо саг овај час да смо туј при вас! – реко гу ја, ете на Сиду.

КЕВА

И јоште гу реко’. За девојче ич да се не бринеш, ако смо, дѣмек, муштерије! Момак си је убав, кротак, фин како галантерис’. Приседник га, реко изведе на селавет... Премисли се, реко’ гу ја: Ако смо муштерије и ако ти је, демек, Јолча твоје за давање. – Што да се премислим? – рече па она. Кад је к’сет, нек се узну; за давање ми је. Ми ће ве чекамо, рече.

Сви вичу. Ура. Ура! Циџани свирају “Јеси л’ чуо да сам испрошена?” Неко иде од једноџ до друџоџ и љуби се и рукује са свима.

ИВКО

Па, оће си идемо?... Да полазимо?

ПРЕДСЕДНИК

Можемо! Готови смо! Калча, пробери једно шест најбољих Циџана и сортирај их, па ти нек остану; а оне друге пусти. Старојко, ти знаш шта је старосватско.

(Смуку)

Ајд, дреши кесу па плаћај. А ево и од мене бакшиш.

(Смук дели свима Циџанима а Калча одабира шестџорицу)

А сад ајд полазимо у име Бога!

Сви се облаче, доџтерују и ѿлазе. Наѿред Председник и Курџак, Ивко и Кева. За њима Смук с ѓрдним бокалом. За овим Неко ухваџи испод руке Калчу. За њима Циџани, ѿочињу ѿурски мариџ “Расџанак”. Сви весело и с узвиџима излазе. Неко и Калча заосџану ѿоследњи и засџану на враџима.

КАЛЧА

(Неком)

Па узни се у памет. Па да не праџиш и там’ ешеклуџи – и да си фантазиџа – како овден што си правиџа – зашто ем неће да добиџеш девоџче, ем ће ћутеџи поручаш! А чули да сам ти татко, па смем, дужнос’ ми је, бре, да те биџем! Разбираш!?

НЕКО

(Раздраџан)

И нама ће ваљда зора синут!

Сунце наше у висину винут’;

Бићеш моџа, моје чедо драго,

Бићеш моџа, једино ми благо!

(Излази)

КАЛЧА

(Пројушија Некоџ, засијаје на вратиима, љледа Некоџ, смеје се и врији љлавом)

Црна Сике, што ће будалу зета да си добијеш!

(Излази)

ИВКО

(Дојрчи као без душе. Води са собом Мијанче чираче)

Туј да си седиш и кућу да чуваш а ми саг ће смо си туј. Ако кој дође не питуј га за име веће вичи – ама пушти глас како магаре – па вичи: Лопови, патрола!

(За љим брзо зайвара кључем сва вратија ља и авлијска, и јрчи за ониме)

Завеса љада.

ПЕТИ ЧИН

Две прошевине

Вече. Соба чистиња, у оријенталском стилу, с миндерлуцима лево и десно, и долајима, иконом и кандилом њед иконом. Сјо и неколико сјолица. Све чистио и укусно. Кроз вратиња види се јорџован.

ПРВА ПОЈАВА

Сика сама.

СИКА

(Весело намешта и дојерује собу. Кад се дигне завеса она ње-вуши њихо њесму)

Ракито мори, Ракито,
Ракито, тенка селвијо,
Тури ми вино да пијем!

Исполај на Господа, кад си и то би једном! Сал сам се молила Господу, да поживејем тол'ко, дор си видим Јолче моје **удадено**. Па и тој си дочека. Што ће комшије да ми завиде за зета! Млад, убав, господин Председник му наводаџија, а и он си чиновник... писарин у Општину.

(Смеје се)

Ће ми Јолче госпоја стане ће гу, викају: "госпоја"! Нек си је она сретна у своју кућу при својега човека, – а мен' ми, што да Господ! Ако си милују, ће доћу при мен' у овуј кућу, – ако ли не, а ја ћу сваки дан да искочим при њи. Што ће чиним, кад сам ете удовица сиротица!

(Хода њо соби и њремшља. Једва се чује из далека музика која свира њурски мари "Расџанак")

Та што па да кукам и ја сав свој век?! Зар си ја знајем, што ми је записано; што си је мој к'мет до крај! Кева ми нешто зборила, а

ја гу и не слуша, ама саг, ете, веће убаво си видим, да се не шале.
Ете поче си сас дете ми!

(Смеши се)

Оно Курјачко зборење јучер неје без ништо. Кад ми збореше, а ман' ми се чинеше да шегу праји с мен', а и посмеши' се како да сам саг топрв девојче станула! Хе, кој знаје, доста сам, мори, удовички живела, па зар ће и моје време па да стигне!

(Ходе горе доле)

Ако је к'сет, да се удам; па ћу се удам и добијем човека; ако па неје – а ја ће си самујем и да гледам, како ми је моје Јолче сретно! Хе, што да чиним!? Боже, Господи, што је к'сет, судбина! Када ми њекна рече Кева: “Комшике Сике, да ми дадеш, рече, твоје Јолче кад ни бидне слава!” – “Да давам, да давам, комшике!” реко' гу па ја. Тол'ко си зборимо! Та ете што саг искочи; – од служење искочи па удавање!

(Свирка “Расџанак” чује се све ближе и ближе)

Еве ги! Тој ће они да бидну, чујем свирење!

(Ужурба се)

Леле, каква сам!

(Загледа се)

Ех, па што ће чиним, каква сам таква сам си!

(Смеје се)

Та што си имам стра' како да сам девојче и како мен' да ће просе!

(Завирује у њобочну собу)

Јолче, мори, готова ли си?

(Смеје се)

Боже, какој ће саг на овој да бидне! Јолче!

МАРИЈОЛА

(Изнуђра)

Саг, саг! дуздисујем се, нане.

СИКА

Ајде поскоро дете, туј су. Еве ги! Лелеее!

МАРИЈОЛА

(Изнујџра)
Лелеее!

ДРУГА ПОЈАВА

Сика, Председник, Ивко, Кева, Калча, Курјак, Смук, Неко, Циџани свирачи. Пандури.

Улазе на врајџа која се нађло оџворе и и она улазе у највећој ларми уз свирку марша “Расџанка”. Сви накићени. Смук носи ѓрдан бокал. Пандури чаџе.

ПРЕДСЕДНИК

Помаже Бог, домаћџце! Јеси ли рада гостџма?

СИКА

На добри човеци ваздан, господин приседниче! Ела, седите си!

Сви се рукују са Сиком и седају сем Циџана и Пандура.

ПРЕДСЕДНИК

Па како је, како, како, домаћџце, шта радиш? Мучиш ли се?

СИКА

Хе, исполај на Господа, Господин–приседниче, знајеш реч: удо-
вица сиротица!... Мучим се.

КАЛЧА

(Криви шубару, џџихо Курјаку до себе)

Она се мучи! Гле гу како л’же! Море, ми си муку имамо, а Кур-
јак?... а убава удовица јок! Види гу, бре, каква је, како кадифли –
шефтелија кад заруди...

КУРЈАК

(Се мршии)

Молим те, Калча, пази шта говориш, и где смо!

КАЛЧА

Бре, бре! Ће се посветиш, две ми очи. Ће потече според теб' ађијазма, света водица! Курјак, па светац!

(Смеје се. Курјак обрће љаву љушиио)

Бре!

ПРЕДСЕДНИК

А знаш ли ти, домаћице, због чега смо ми овамо, теби, то јест, дошли?

СИКА

(Смеши се)

Кад рекнеш, таг ћу да знам, господине!

ПРЕДСЕДНИК

Па зар ти Ивко ништа није рекао?

СИКА

(Смеши се)

Рекаја је, ама ете...

КАЛЧА

(Смеје се)

Она си знаје, господине, чаршиски ред, па си жена,

(Показује на Председника)

иска од месну влас' потврдено уверење! Кој ће па Ивчи да верује, кад се славе си одриче!...

ПРЕДСЕДНИК

(Ућуикује Калчу)

Да, да, ми смо Ивка послали до тебе, јер нисмо хтели напрасно да долазимо.

(Уст̄јаје, свечано)

Па, како нам је споменути Ивко донео повољне гласе – то, ево, ја уместо момковог оца, просим твоју ћерку Маријолу за господина Светислава писара овоопштинског суда... Дакле, промисли се добро, и реци: остајеш ли при ранијој одлуци, и, тојест, хоћеш ли је дати?

СИКА

(Брише очи, њошресено)

Једну си њу имам, господине; ама њу је дадем, ете! Оћу, господине!

ПРЕДСЕДНИК

Е, добро си урадила, нећеш се кајати. Нека је сретно, а остало ће бити моја брига! Ја ти честитам зета.

(Рукује се са Сиком. Светиславу)

Куме, мајку у руку.

НЕКО

(Узбуђено)

Ах, је ли ово сан или јава! Боже!

(Хоће да клекне њред Сиком, Калча скочи ња га дигне)

КАЛЧА

Што, што, чиниш, бре? Е ли си Латинин?

НЕКО

Нисам.

КАЛЧА

Таг си Шваба!

НЕКО

Нисам ни то!

КАЛЧА

Е, па таг што правиш ешеклуци; у нашу веру тој нема, тој да знајеш!

(Осїавља ља љуїиїио и крїи се од чуда)

У руку, ешеку, ниједан!

НЕКО

(Љуби Сику у руку, ова њеџа у образ)

Хвала мајко.

(Сїаїїосом)

“Мајка”, ах, како мило име. Које моја уста толи давно не изрекоше!

(Сики)

Да, да, ти ћеш ми бити место моје мајке; јер мајка Маријолина шта друго и мени може бити него мајка... Место моје мајке коју сам изгубио давно...

Откад те, мајко, нисам видео,

Никаква добра нисам видео!

Калча ља їраїи и за себе врїи љавом.

Сви честїиїају Неком и Сики. Кева се љуби са Сиком а сви остїали са Неком који је усхићен їа се љуби и с їандурима који у војничком сїаву као срамни сїоје и с једне и друђе сїирани љавних враїа. Цигани їиїхо свирају: “Јеси л’ чуо да сам исїрошена”.

КАЛЧА

А куде ти је Јолче, Сике?

СИКА

Саг ће да је туј.

Улази у сїоредну собу и изводи Маријолу. Ова се оїиима и хоће наїпраџ у собу, їада їрискочи и Ивко и Кева и довлаче је. Сви јој честїиїају, она сакрила лице у кецељу.

ПРЕДСЕДНИК

(Хвања Маријолу. Она га љуби у руку. Љуби све редом. Председник је хоће да одведе Неком, она се оћима. Оћей је вуку Кева и Иво)

Ево ти суђенога! Но, но па сама си га изабрала. Ајде овамо, Светиславе!

МАРИЈОЛА

(Оћима се)

Пуштите ме!

(Кеви)

Стринке, пушти ме, молим ти се, жива ти ја! Стид ме изеде! Срамујем се!

НЕКО

(Прилази јој)

О, девојко снова и бесаних ноћи мојих! Куцнуо је толи жељно очекивани блажени часак тај, који ће спојити наше две душе за навек. “Да се сложи оно што је природа сложила кад је свет у колевку био”. Ти си моја, “ моја по закону наклоности, моја по опредељењу природе, моја по уставу творца неба и људи!” Моја по властитом пристанку твом.

СИКА

(Блажена)

Бож’ке како си убаво збори!... Ич га не разбирам!

КАЛЧА

(Гледа Некоџ, врћи главом, џовори му)

Бре, па ти па поче! Па кога ја бре, совјетувашем отоичке?! Да си ћутиш и да се срамујеш, како и прилега, д’мек, на младожењу!

(Гледа га)

Погле га, белосветска ала! Несу му ни уши црвене од срамување! А моје беу како алева паприка, у оној време кад би голем нишан за мен’ и Зону ми. И ти си ми па младожења! Их!!

НЕКО

(Хваїа најзад Маријолу за руку и љрилази Председнику)

Дозволите ми, поочиме и куме, да вам и у моје име и у име моје заручнице благодарим на вашем толи великом пријатељству и заузимању! Ох та васцели наш живот борим се да неће бити довољан да вам благодаримо!

(И он и Маријола љубе ља у руку)

Да вам се одужим... дуг да платим...

ПРЕДСЕДНИК

Е, већ ти не можеш без оне твоје млатњаве!

(Смеје се)

Гледај си посла. Кад су глумци плаћали дуг! Е, хвала, хвала ти. А то сам дужан већ и твојој оцу – а мом другу – да чиним! Али, са прошлошћу и са ранијим твојим идеалима са ранијим друштвом својим мораш раскинути... Комендијаш не смеш више бити. О глумовању, декорацијама, штатискињама и глумицама, више ни помена! Позориште мораш са свим избити из главе, за свагда! Мораш други човек бити, ако ћеш да те подржавам и протезирам.

НЕКО

(Клонуло, за себе)

Ах, каква два уметника губи свет у нама!

(Гледа Јолу)

... Каква трагична љубавница пропада на свагда за позорницу! Ох, бедна предрасудо; о, бедно, бедно друштво!

(Наслони се и љледа кроз љрозор)

КАЛЧА

А, побратиме! А је ли можеш огањ да ругаш, дѣмек, ватру да једеш и кудељу – па да си напрајиш пожар?

НЕКО

(Увређено, озбиљно)

Молим те, ни речи! Са светињама и идеалима својим – не трпим да се ико шали!... Поштедите ме, господине!

КАЛЧА

А умеш ли да идеш по конопац.

НЕКО

(Хладно)

Не умем!

КАЛЧА

Па ти, бре, ништо не знаш како билмез! Па ти треба да баталиш кад неси човек од занает, ни ти па Бог рекаја тој да биднеш!... Иха, какве си пеливани ми видеше у турцко време, па ти, бре чирак им неси!

(Ивку)

Памтиш ли, Ивчо, море, у турцко време кад беше овден онај Персијанац, онај Алија Тебрислија, пеливан, па иде по затегнут конопац; па на сред конопац посече сас јатаган овна и напраји курбан! Тој беше пеливан, ем сас мустаћи и браду а не како овај наш побратим... обрије си мустаћи, па мисли, е, веће нема!

МАРИЈОЛА

(За себе)

Ба, без мустаћи ич ми не треба; какав си је муж и па човек без мустаћи?!

ПРЕДСЕДНИК

(Полако се приближује Сики и љовори с њом)

Молим те, домаћице, да овом приликом још неке ствари посвршавамо!

Сика љрилази Председнику одлазе у дубину љозорнице и разљоварају се љодуже.

КАЛЧА

(Циџанима)

Деде свирите нешто, ама сентиментално, кротко, како кад си патиша улази у харем.

Циџани свирају њихо. Смук, Курјак и Калча њију и слушају Циџане. Неко љовори нешиџо Маријоли, салеће је она ља одбија. Кева и Ивко се њолако разљоварају.

КУРЈАК

Е па за то треба да се захвалиш господину председнику. Њему да палиш док си жив свећу.

КАЛЧА

Ће пали, де; сал нек се чува да гу не угаси и општину. А каква је фантазија, тој ће му бидне!

НЕКО

Да, да нема сумте да и госп. председник има пуно права на моју захвалност, на мој живот, на мој последњи дах, на све, све... Али зар мање да сам захвалан вама,

(Пријирчи Сики и љуби јој руку)

њој,

(Маријоли, љрилеџи јој и хваџа је за обе руке)

теби, теби Маријоло, јер шта сам ја био до сада шта је био цео живот мој без тебе!?!... Мрак, пустиња, стена, камен хладни! А, ти, ти, о Боже!

Ти си камен научила

Љубит' горети,

А срцу ми даде крила,

Срце одлети!

Одлетело небо, рају,

Богу, светлости.

Вечној зори, вечном мају,
Вечној радости!

Да избере двома нама
Кутић убави,
Мирно место међ звездама
Нашој љубави!

МАРИЈОЛА

(Задовољна, за се)

Леле, тугооо! Што си убаво знаје да збори, све у стикови, како из Песмарицу да чéти! И мен'ме ће научи на такве зборење, и ја ће си, кад му биднем жена све тако да зборим, све сас стикови! Тугоб, што ће ми таг да завиде Дика и Мада, другарице ми!

КЕВА

(Полако Ивку)

Ивко мори, ми свршисмо работу. Ако ли саг да си дом искочимо. Два дана, ете, како си не видо' огњиште моје.

ИВКО

(Луџа се у ѓрудџи ѿполако)

О Боже Господи, не узни ми скоро душу; сал толко да живејем дор дочекам на једнога од њих прву славу – сал дотлен да не замрем...

КЕВА

(Полако)

Мори, остави ги, па рекни: Исполај не Господа кад ги се саг кур-талисува!

ИВКО

(Полако Кевџи)

Ама, што ће се наплатимо! Како на кадију ће ми плате! А на сву тројицу ги је слава испред моју.

(Задовољно)

Ти, Кево, сал да ћутиш па да си уживаш! А ја си веће знам што да чиним! Па кад ил дођем и заседнем у кућу. Бреее!

(Луѓа се у њрси и њрејџи руком)

ПРЕДСЕДНИК

(Гласно)

Дакле, Сико, као што смо се споразумели за **младенце** тако и нека буде!

СИКА

(Брзо се окрене Маријоли)

Јолче, мори, скокни си до мутвак па ни испеци кафе.

Маријола долази, Неко њолейџи за њом, Калча скочи и задржи ља, вриџи љавом и њрејџи му, ојейџи се крсџи Калча.

КАЛЧА

Што ће чиниш, Сике, ако ти зета преместе. Он си је чиновник, а чиновник је гурбет; данас у овај, сутра у други град?!

КУРЈАК

Он је општински чиновник а општина се тек ваљда не може премести! Неће, неће, Калчо!

НЕКО

О, не, не; ја моју добру мајчицу нећу никада, ох никада оставити да самује!

ПРЕДСЕДНИК

Неће бити ни то тужно. Неће Сика самовати баш да јој и преместе зета; биће ваљда, наћи ће се неко, с ким јој неће бити дуго време!

(Калча се узнемири мало)

Дакле, и за оно друго, што смо говорили, нека се и то сврши вечерас, што кажу, о једном трошку. Што кажу: Што ће бити

вечерас, нека буде вечерас! А, домаћице? А сад је баш и згодно време за то, јер ти знаш: да пуница и не треба да је, прве године с младенцима!... Аа, сем тога, ако је за вајду, доста си вала, и жалила твога покојног... Танчу, Бог да му душу прости... но, он је то, до душе, и заслужио, хе... али божја воља, ето, хтела тако, па кад већ њега не диже из гроба, а оно нека Бог поживи оне што су остали. Грехота је да се млада закопаш као калуђерица...

КУРЈАК

Да, кад још свет, тако рећи, може видети фајде од ње...

ПРЕДСЕДНИК

То сам хтео рећи. Ти треба јоште дуго да живиш и кућу да кућиш, тим пре, што си пребринула најтежу и највећу материнску бригу; удомила си, то јест, дете своје. Дакле...

СИКА

(Оборила главу, ња чујка кецељу за све време разговора, њолако)
Тој си је, господин приседниче, ете твоје знање. Ја каза' веће, господине.

ПРЕДСЕДНИК

Па реци још једаред главно, пред свима!

СИКА

Та што па да не рекнем.

(Сидљиво)

Мен' ми, ете, много мило за њег'...

ПРЕДСЕДНИК

За кога... именуј?

СИКА

(Мало љућито)

За... Миту, де!

КАЛЧА

(Који је за сво време овога разговора бленуо разрогаченим очима и гледао час Председника час Сику, скочи сад са седишћиа)
За Курјака?

Смук га умирује и говори му нешићо и враћа га да седне.

ПРЕДСЕДНИК

Е, онда, Мито, оди амо. *(Курјак њрилази, Калча оћеш скаче и седа)*
Ето, она пристаје, и ја ти је, како обебах, предајем сада.

КУРЈАК

Добро си учинила, и нећеш се кајати. Што до сада би – би, а од сад ти се заричем, да ћу бити други човек.

ПРЕДСЕДНИК

Ако си чекала и дочекала си. Ма шта сам ја вазда говорио: “Злату ће се кујунција нађе”.

КАЛЧА

(За себе)
Ама си и погодија! Ја сам кујунција, па кам’ га злато!? Ете куде се поарчило. На што се поарчило, ете на ово *(Показује на Курјака)*
старо цубе; да се оно закити!

КУРЈАК

Дакле, реци реци још једаред самоме мени: пристајеш ли?

СИКА

(Сћидљиво)
Пристајем, де!

Сидљиво ђружи руку, зајим љуби Председника у руку. Овај се љуби с Курјаком. Сика брзо ђрилази Кеви, ова се љуби и чесишија јој заједно с Ивком. Сви се рукују и чесишијају.

КАЛЧА

(Хваија се рукама за ѓлаву, Циганима)

Цигани, бре, чађава веро! Саг да ми свирите мој жалос'! Свирите: "Ел' си чуја дек сам испросена?" Тој да ми свирите!

ЦИГАНИ

(Свирају и ђевају)

Је л' ти жао што се растајемо,

Растајемо а не састајемо?

Сика излази к Маријоли. За њом и Кева.

ТРЕЃА ПОЈАВА

Пређашњи без Сике и Кеве.

КАЛЧА

Ааа!

(Тресе ѓлавом)

Курјак, Курјак. Неси ми побратим, веће си ми, ете, душманин, такој ћу те зовем, ете, па саг!

КУРЈАК

Де, сад па ти!

(Умирује ѓа)

КАЛЧА

Што бре, зар неси душманин и па курјак?!

(Пола у шали)

Алис како гладан курјак уграби ни нашо најубаво јагњенце, нашо малецно Сике. Виде ли гу колко је малецно; за силав да гу метнеш како карамфил цвет.

КУРЈАК

(Прекорно)

Море, немој да се млатиш, молим те!

Маријола уноси и служи кафом а Смуk вином. Чим њослужи Маријола одмах излази.

КАЛЧА

(Тресе ѓлавом)

Хеее! Ама, ти ми мен', побратиме, баш подвали, ама онакој уврсти, хаџиски ми подвали.

КУРЈАК

Ама зар што сам испросио?!

(Смеје се)

Ама, шта се то тебе тиче? И после, зар сад се љутиш, а кад ју је покојни Тане испросио, а ти ћутао?!

КАЛЧА

(Више за себе)

Рече: "Кој ти ископа око? – Брат, рече. Е, ете за тој је, рече, толко дубоко!"

(Курјаку)

Хехее! Душманине, а не побратиме! Дође из бели свет, бре, ало белосветска, па како глува кучка ћута, ћута – дор ме те ће уапи, и па јоште за срце ме уапи! Ама ти ме мен' баш закла, и па сас тупу чекију ме закла, како овна на курбан! Е, а зашто тој?

КУРЈАК

(Хукне)

Е па добро, добро, де!

(Заједљиво)

Па што је ти ниси узео сад? Деде, ја ти је уступам... Испроси је ти, де де! Сад нема мајко; па да те мрзи мајка јој! Ајде де де!

КАЛЧА

(Јетико)

Море теб' ти ласно беше удовац си, кој ће како теб'! А ја што ће, што знајем да си прајим!? Жена ми ете цврста и здрава како селска жена, ће да поживеје, мори, јоште сто године, берем! А ја си требашем да узнем туј исту Сику јоште у оној време, ама мајка гу и татко не обичаше ме! Ах што беше гугугче с оној њојно појење, Ахахаа!

КУРЈАК

(Љуџиџо)

Ама ти си нека будала!

КАЛЧА

(Тргне се и њрилази ближе Курјаку. У њом Маријола уноси кафу и њослужује све редом, њокуџи чаше са сџола и износи њаџоље. Он узима кафу и њрилази сџолу, осџавља филџан исџије чашу и њрилази Циџанима)

Искам такој жално саг да ми свирите, па да ви све плаче кемане од голем жалос', како Циганин што плаче кад га остави и напуди жена па зареди да 'оди по други човеци! – Ете, тој да свирите, и тој си је мој жалос'!

(Циџани свирају њолако, а Калча њрилази оџеџ, Курјаку)

А за онај реч “будала” што ми га отоичке каза, млого ти фала побратиме. Фала ти побратиме, максуз фала! Тој до саг ми јоште ни један човек неје рекаја! Трешашем, ете, од побратима топрв да га чујем, ете, тај реч будала! Фала ти, побратиме, до црну земљу да ти се преклоним за тај један реч!

(Скида каџу и клања му се)

КУРЈАК

Де, море!

КАЛЧА

(Прекида џа џужно)

Бериџат версум, побратиме, како на прилику од теб', фала!

(Ойеѝ скида каѝу и клања се)

Па... како рече... ја будала... хеее! Е сал кад си ми ти човек учевњак, и разбираш се у граматуку и анатематику; сал кад си ми ти књижован човек и богословац, и инцилир – а ја ако ће сам будала! Што да прајим; сас овај мој прос’ памет ћу и умрем! Берићат–версум и за овол’ко малко што си знам. Од Тасу старога даскала што научи малко да четим и да писујем, тол’ко! Псалтир до трећу Катизму, и загази у четврту дор ме неиспудише из чкољу заради цивцани што ги много фаћа’, а и ја си сам да баталим тешем! Што ће ми више науке; владика нећу сам. Што ми требе више. А теб’ ти опет фале.

(Пође да иде)

КУРЈАК

(Задржава ља)

Море, седи ту да пијемо, па батали тај разговор! Ко зна кад ћемо се од сад виђати!

КАЛЧА

(Све већма љада у ваѝру)

Што мислиш, бре! Саг сам си викаш женет, Сике ће ми је домаћица – па што ми веће треба и тај Калча и то друштво и тија багателе?! А буде акшам, а ја ће си турим чивију на порту, па ће си прим’кнем букару сас комињак, па сас домаћицу!... Па малко комињак, малко леблеблију, а знаш, разговор па ће си такој то саг убаво да терам век. А онија ешеци, они кардаши, ће, викаш ти да иду според порту, како пцета окол касапски пањ, па кад си виде, дек је порта замандалена, а онија па неће ич да ми улазе ни па долазе у кућу – а ја ћу си таг сам да кркам комињак у друство сас моју Сику, а она ће ми поје, па ће си терам век како тетреб у планину кад си падне у севдал’к. – Ехеее! Знаш ти табијат! Познавам те убаво, како калпузјан–пару! Аааа!... Такој ли ће му бидне! Погле га сал! Тој ли ти саг пребираш у твој ешечки памет, јагуридо?! Тој ли је дружељубивос’! Несрећо Курјачка! А овој саг ће смо се, викаш, бајађим скарали и посвађали. Такој ли си ти

премислеја, у твој прос памет несрећо! Хеее! За тол'ко сам си белким писмен и ја па нешто; разбирам се, дѐ!
(Пође да иде, Смук му сѝаје на љуѝ)

КУРЈАК

Ама, шта ту! Ко ти то каже!

КАЛЧА

(Оѝима се од Смук)

Пушти ме ако неје казаја а он је помислија.

ПРЕДСЕДНИК

Ама, шта вам је па сад опет наспело?!

КУРЈАК

Ама зар не видите, господин–председниче, ову несрећу, како ми дира и вређа фамилију!

КАЛЧА

(Јейко)

А, фамилија јоште несте... може да искочи да сте ники род!

КУРЈАК

А, то још нисмо...

КАЛЧА

(Пакосно)

Неће ни биднете! Јаваш, море! Ће да видимо! Зар тој да је нека мука!

(Одмахује руком)

Колај работа! Ћу прежалим, ете, банку две за таксене марке, и на банку за адвоката – а има ги у Ниш и за пет динара – та адвокат ће да пронађе веће е–ли сте е–ли несте род!... Ће ве запита малко: ели смо у латинску ели у православу српску земљу!... Море, ти ће да видиш муку сас мен', зашто ја, да рекнеш, за фајду и несам роден, веће за инат!

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Пређашњи, Сика, Кева и Маријола и жене девојке, ѓосџи из ком-шилука.

ПРЕДСЕДНИК

Ајде, ајде, баталите! Та ви сте бар стари другови и кардаши.

КУРЈАК

Добро, господин–председниче, ја ћу бити миран, а ја га, вала, ништа и не дирам. Ал’ онда реците и њему, да буде миран и паметан. Ајде, Калчо, седи!

КАЛЧА

(Хладно)

Ба! Од данас немам веће с теб’ “живо здраво”!

КУРЈАК

(Доброћудно)

Калчо... Кардаш... побратиме!

КАЛЧА

(Љуџиџиџи)

Беше му веће!

Одмахује руком, ѓура Смука у сџрану и џолази враџиима.

КУРЈАК

(Виче за њим, молећим ѓласом)

Калчо. Кум–Калча! Зар тако! А ја те рачунам за кума... а он, гле, какав је!

КАЛЧА

(Трѓне се и засџане, окреће се, мало мекшиим ѓласом Курјаку)

Море, какав па саг, кум?! Кум! Несам кум!

КУРЈАК и СМУК

Куме!

КУРЈАК

(Доброћудно)

Куме, несрећо моја! Није друкше, – ти ми мораш бити кум!

КАЛЧА

(Све мекшим ѓласом)

Е, што ви требам саг ја? Има јоште човечи ем учевњаци, – и стари кум куда те је?

СИКА

(Умиљајџо)

Јок, мори; ти ће да си нам кум!

(Задржава ѓа)

КУРЈАК

Јок, јок! Нико други, него вала, баш ти! Кад сам се први пут женио, нисмо се ни познавали, а и где сам ја био, – па не можеш ми ни замерити!... Али сад – већ ако се не оженим, – те ми тако ти не будеш кум; да заступиш старога кума који је умр'о...

КАЛЧА

(Враћа се, али се још као оџима)

Па ће може да бидне јоште неки од старога кума фамилију!

СИКА

Оћеш, куме, оћеш, ете кумица те моли!

КУРЈАК

(Весело)

Куме! Да се пољубимо, а кумица ће да ти спреми што куму сле-дује; везен учкур и танке бошчалуке! Де, море!

КАЛЧА

(Весело рашчешљава бркове и љуби се с Курјаком)

Хе-хеее! Несрећо, курјачка, иобратимска! Што да прајим, ете!
Наше си куче! Кристијани смо, дѐ! И ја ћу си до теб' да седнем,
куме!

(Седе до њеџа)

КУРЈАК

(Весело)

Оди седи, куме, радости моја!

(Грле се)

КАЛЧА

Разговор, дѐ! Што ј' си је било, било! А саг нема ништо! А, бел-
ким, ништо неје ни било! Тике научи сас уста кеф да си прајим!

(Смеје се Циџанима)

Де де фирацин

(Пева)

Гена мајку љуто куне:

“Што ме даде за удовца

За трговца из Лесковца!?”

Аха! Куме, несрећо!

(Набија Курјаку шубару на очи)

Ех, куде ми је саг туфек да фрљим на овај сагашњи мој жалос'!

КУРЈАК

(Диже шубару, хуче)

Хоооо! Ама, куме!... ама ти опет!?

КАЛЧА

Нећу дѐ! Више нема! Кум сам си од саг, дѐ!

Правда му се и разговара с Курјаком.

КЕВА

(Ивку љовори ђолако)

А виде ли Сику? Кол'ко гу мило за Јолче, тол'ко па јоште и за себ'! Виде ли?

ИВКО

(Такође ђолако Кеву)

Хо, мајке! Па то се знаје; поближа кошуљка оди хаљинку. Да гу пропада век, ете, без човека, – бива ли? Како цвет у пуну пољану, ете, – па никој га не бере и не мирише, а ни се па ћити сас њега – ете алис такој си је и удовичко!

Улази Маријола и носи велики ђослужавник с ђечењем, хлебом и неколиким флашама.

КАЛЧА

(Весело)

Е, аферим, Јоло, за тој саг!

(Виче одушевљено)

Господин–приседниче!

(Смуку)

Побратиме, бре!

(Неком)

И ти тазе побратиме и фантазијо.

(Ивку)

И ти јагуридо!

(Сики)

И ти, кумице, ружице! И ти Кева! Ела–те свија овамке, да си прославимо славу и Петрицу мога, ете, кума Курјака! Да си напрајимо једно весеље и џумбус та у књиге да се пише и чети поза нас.

Калча их вуче све за сѓо. Маријола меће ђослужавник на сѓо и излази ојейѓ најоље и уноси свеће у собу.

ПРЕДСЕДНИК

(Оћима се и смеје)

Не бој се баш и да ишћарамо пукла је већ брука на далеко. Биће ако ништа, а оно бар један допис од наших политичких противника! Него ја мислим да је крајње време да још мало поседимо, још једну чашу, залагај, два, једну песму. Па онда збогом!

НЕКО

Врло добро, да да “збогом” што рече песник лепше и још снажније од вас господине куме председниче:

Један дим још, једна чаша,
Једна песма, једна сека, –
П’ онда збогом, тамбурашу,
Збогом, крчмо, за навека!

Сви ћоседају за сћо ма и силом. Једу. Цићани ћихо свирају.

МАРИЈОЛА

(За се)

Леле, туго! Што си убаво збори. Такој ће си зборимо, белким, у сав наш век!

НЕКО

(За време јела услужно додаје шћо коме ћреба)

Молим, имам један предлог. Како би било да отпевамо сад овако једну? – Ја сам први тенор; треба још други тенор, баритон и бас, на један диван квартет да саставимо да нам и највеће позорнице позавиде!... А таман смо четворица; ја, Калча, Курјак и Смук, па можемо да саставимо квартет; ја певам, дакле, тенор, шта ти, Калча, певаш?

КАЛЧА

(Једућу)

Тој што и ти, побратиме!

НЕКО

Е, па не може то, него реци...

КАЛЧА

(Прекида ља, али не љрекида вечеру)

Јок, јок! Тој што и ти појеш, тој ће и да ти помагам. Побратим побратиму треба да се намери у помоћ!... Зар три дана бре заједно, па саг...

НЕКО

Е па не и де тако. Певаш ли бас, сопран, алт, шта ли?

КАЛЧА

(Једе и љовори)

Ја ћу да појем, ете, на твоју форму, побратиме!

НЕКО

(Несћрљиво)

Е, па ја, ето, певам први тенор, први тенор.

КАЛЧА

Е, па што ми треба друго?! Ти први ја ће други; два побратима, два тенора, па како две поле од јабуку на два близнака.

НЕКО

(Несћрљиво окреће се Смуку и Курјаку)

А шта ви певате.

КУРЈАК и СМУК

То што и ти побратиме!

НЕКО

(Одмахује руком, ојей се окреће Калчи)

Дакле, Калча, дед да видим, шта ти певаш? Дед! Бееее!

КАЛЧА

(Понавља)

Беее.

(Прсне у смех)

Бре, како мечке почемо!

НЕКО

Врло добро! Дивота! Па ти си бас, басист, ти ћеш бас да певаш!
Ето, што ћеш да певаш!

КАЛЧА

(Прекида вечеру – одлучно)

А, сал тој неће да дочекаш! Ни татко ми тој не беше, а и ја нећу
сам тој. А басис нећу сам дор се, ете, крстим са три прста!

НЕКО

Ама не може друкчије да буде...

КАЛЧА

Е, а зашто бајаћим ти да можеш да појеш друго, а ја па да тој не
могу?! Ако смо побратими, дѐмек, ми ће заједно, дружески! А бас
да појем у овеј године моје – нећу си! Што, бре...

(Усџаје од сџола, љуџиџи)

Зар што ће ти је приседник кум да је, та саг ја да не смем да појем
тој што и ти!

НЕКО

(Очајно)

Ама, не зато, не, не!

КАЛЧА

(Одлучно)

А бас нећу да сам, та да знам дек ћу саг туј да погинем!... У нашу
фамилију, тој да речеш, басис, ете, – нема!

(Хоће да иде, задржавају ѓа сви)

О, Боже, што сам од овија три дни баксуз, па ме у свет нема!
Отоичке ми побратим рече будала, а саг посинак, да сам басис!
Хооо, што ме па поче баксуз да тера!!

(Врџи ѓлавом)

СИКА

Куме, куме мори! Зар ти ли се први нађе да квариш друство?!

КАЛЧА

(Засџаје, враћа се и седа ојей за сџо)

Е па лепо, ће се врнем. Ама побратиме.

(Неком)

Ти да си ћутиш! Знам си ја нешто побоље од теб’.

(Окреће се Сики)

Ели смо кумови, кумице? После татка кум долази, е, ели право зборим? Доста си кумице кукала, саг ела запој; доста си била кукавица, е саг дође време па да станеш булбул. Ела, запој једну.

Сика ѓледа у Курјака и џиџа ѓа џоѓледом. Маријола ѓледа џе џоѓледе и не разуме их.

КУРЈАК

(Задовољно)

Молим те, Сико, како кум заповеда! Шта ја ту могу?

Маријола наслуџи и џоџрчи маџери у наручја и ѓубе се. Сика брише сузе.

КАЛЧА

Једну старовременску... кад си била у Јолине године! Ела, затој нек се чује дори до Горицу и Виник; – па нек се разбуде булбули у јоргован! Де, фамилија смо саг срамување – нема! Ела “Зашто, Сике, зашто”.

СВИ

Ајде, ајде!

(Устџају и размешџају се ђо миндерлуку, с једне мушки, с друђе сџране женске)

СИКА

(Пева, они је ђомажу)

– Зашто, Сике, зашто, под чадар да идеш?

Ако, дадо, ако, миралај ме зове,

Миралај ме зове к ноћи на вечеру! –

(Скочи и џрекида ђевање, љуџиџио)

Нећу си тој да појем... друго... ама тој нећу!

(Љуџа једнако)

СВИ

Па добро, добро!

ПРЕДСЕДНИК

Деде ти Курјаче, док се она одљути! Ајде, ону тазе Оридску!

На мушкој сџрани ђочиње Курјак а на женској Кева.

МУШКИ ХОР

(Пева)

Биљана платно белеше

На студени ти извори,

Ми поминаха винари,

Винари Белограђани.

ЖЕНСКИ ХОР

(Пева)

Винари Белограђани,

Кротко терајте караванот!

Да не ми платно згазите,

От ми је платно даровско!

МУШКИ ХОР

(Пева)

Биљано моме обаво,
Ако ти платно згазиме
Со вино ћа го платиме!

ЖЕНСКИ ХОР

(Пева)

Винари Белограђани,
Не ви го сакам вино 'но
Ток ви го сакам лудо 'но;
Што напред тера караванот,
Што носит фесот над око
А мене гледат' под око!

МУШКИ ХОР

(Пева)

Биљано, моме убаво!
Не ти го давам' лудо 'но,
От није оно свршено!
В недела ћа го жениме,
За него вино носиме.

ЖЕНСКИ ХОР

(Пева)

Винари Белограђани!
Да би го вода однела,
Крај мене би го донела!
Да би го змија к'енала
Со мој-ве дробни забови

ПРЕДСЕДНИК

(Сики)

Е, сад Сико, ако си се одљутила, а ти ајд' одужи се.

(Сика се смеши и усмјеже)

Ајде! Толика хвала! Све слушама друге о твојем грлу, а тебе и твоје иесме никако да чујем! Де, деће ти, и твоје и ћерине!

КАЛЧА

Ела, кумице, онује удовичку иесму, приштевску, косовску ону:
“Хат му седи, нане”!

СВИ

Да, да, ту, удовичку иесму запевај последњи пут.

СИКА

Ја ради господина Приседника, ете, оћу.

(Наслони љаву на једну руку, љеда једнако на сћрану и љева)

1.

Хат му седи, нане,

Нема кој да ја'не,

ој, леле'

Хат му седи, нане,

Мустај бегче нема,

дори до Бога!

Мустај бег нигде го нема!

Ој нине, нине, мори,

Дојде ми жалба голема!

2.

Сабља рђа, нане,

Нема кој да паше.

ој, леле!

Сабља рђа, нане,

Мустај бегче нема,

дори до Бога!

Мустај бег нигде го нема

Ој нане, нине, мори.

Дојде ми жалба голема!

3.

Џилит седи, нане,

Нема кој да игра.

Ој, леле!

Џилит седи нане,

Мустај бегче нема,

дори до Бога!

Мустај бег нигде го нема.

Ој, нине, нане, мори,

Дојде ми жалба голема!

Тол'ко господине!

СВИ

Аферим, ејвала, Сике!

ПРЕДСЕДНИК

Е, велика ти хвала за ту песму, Сике!

СИКА

Господу фала, господине – и теб' ти фале за овај дан.

(Пољуби ја у руку)

ПРЕДСЕДНИК

(Званично)

Е, дакле, као власт, у име закона молим вас, да се ми лепо дигнемо и идемо.

СВИ

’Оџемо, оџемо.

(Сви усџају)

СИКА

(Заусџавља их)

Мори, седите си јоште малко.

МАРИЈОЛА

Бата Калчо, тили ће ни квариш друство!

КАЛЧА

(Седа, њихо Јоли)

Ако нећеш, дете, да ти се батише друство, и квар кеф – а ти ни запој једну, ела, ону сагашњу, што гу донесе лесковачки писарин срески, онај сас големе шишке. Ела, ела – не срамуј се, де!

СИКА

Ајде, запој, Јоло!

МАРИЈОЛА

(Пева уз њрајну музику “Лесковачко чедо бога моли”)

Чедо Бога моли, нане,
суша да удари,
Суша да удари, нане,
реке да пресану
Реке да пресану, нане,
река Ветерница
Река Ветерница, нане,
драго да гу дође
Лесковачко чедо, нане,
на цел свет га нема!

СВИ

Аферим, аферим!

ПРЕДСЕДНИК

(Видећи где су сви сели)

А не, не! Према раније датој речи

(Званично)

– о чијем се извршењу ја као овомесна општинска власт старам – морамо сви ићи. Ајд’, дакле!

(Полази)

Сви се дижу и прашијају се.

ИВКО

(Сики)

Мори, Сике, удовице! Виде ли, како ти помага Господ! – Код теб’ две прошевине на сав цумбус и калабал’к потраја један черек сата; а код мен’ три дана, бре брате, за једну славу!...

КАЛЧА

(Прекида га, заједљиво)

Неје, једна, веће две славе беу! Две! ешеку ниједан.

ИВКО

(За се, јейко)

Јоште ми се присмеше, куче кујунциско... устабаша бекријски!

СИКА

(Испраћајући љуби Калчу у руку)

Лака ви ноћ, куме! Поздрави се на кумицу Зону!

КАЛЧА

“Кум!”

(Одмахује руком, уздахне и излази тужно)

Кум! Хм!

НЕКО

Зар ни једну да не одиграмо!?

(Хвања Јолу, а за Јолом се сви хвањају и у игрању осћаваљају њозорницу, Ивко њоследњи)

Свирајући смо ушли, играјући да изиђемо из ове куће!

КУРЈАК

(Сики)

Сико, мети мараму на врат, озепахеш!

Играју и певају а музика им свира исту песму. Неко води коло и почиње песму.

СВИ

(Певају)

Мале, кажи тајку
Да ме младу дава,
За наше комшијче
Раде момиче,
За младо чобанче!
Јолке, Нишевљанке,
Јолке, тамничарке,
Ела, да играме,
Ела, да трупаме!

(Сви изашли играјући. Иво се упустио из кола, заостао сам, Кева га чека на вратицама. Иза вратица се чује једнако песма, играње и свирка)

ИВКО

(Кеви)

Ах, сал да доживејем тој, да не замрем о господе до славу на првога! А таг убаво ће ми плате, ђопеци ниједни, за овај тро-
-дневни панајур и вашар што га држаше.

ПОГОВОР

*ИВКОВА СЛАВА У ДРАМАТИЗАЦИЈИ
СТЕВАНА СРЕМЦА И ДРАГОМИРА БРЗАКА*

Сремчева приповетка *Ивкова слава* изашла је у посебној књизи половином јула 1895. године. Од тога дана она је једна од наших најчитанијих књига. Слободан Јовановић је сведочио "...Сем *Ивкове славе* ја не знам да ли је још које књиге која је у последње време била код нас одиста читана..."¹ Књига је од критике и читалаца дочекана са пажњом и Сремац се скоро преко ноћи нашао у жижи интересовања.

За ову приповетку заинтересовало се и Народно позориште у Београду, Веља Миљковић је драматизовао и њена премијера одржана је у Народном позоришту 8. јануара 1898. године. Приказана је до 21. априла 1901. године осамнаест пута, једном у летњиковцу краља Александра и краљице Драге (9. септембра 1900). Ова драматизација Веље Миљковића од публике је примљена са симпатијама а у исто време позоришна критика јој је одрекла сваку вредност. Његов драматуршки поступак био је једноставан, он је преписао Сремчеве дијалоге, распоредио у четири чина, додао музику Даворина

¹ *Пре ѿридесет година*, Новости, VII, 1927, бр. 1807 (7, 8. и 9. јануар). Божићни додатак, 3.

Јенка и дошао до драме с певањем. Бошко Новаковић је о овој драматизацији приметио да је Миљковић покушавајући да унесе нешто своје грубо грешио јер “није схватио језичке нијансираности и у говор појединих личности уносио изразе који се никако не могу спојити с њима”.² Ова драматизација је прихваћена од путујућих дружина и позоришта у унутрашњости Србије и убрзо постала једна од најпопуларнијих. Њену славу умањиће тек “Коштана” Боре Станковића. Пре него што је драматизација одиграна на сцени Народног позоришта Сремац је сазнао, из дневне штампе, да се она припрема па је 29. децембра 1897. године упутио писмо Управи Народног позоришта. У писму истиче да је у примитивној драматизацији она већ играна “по толиким кафанама, баштама и шупама...” да се он плаши за њен успех у Народном позоришту с једне стране, а са друге, да он никоме није дао одобрење да се његова приповетка драматизује и посебно поменуо да “је већ знано да сам се ја сам подухватио у друштву с једним признатим већ и рутинираним драмским писцем да ја драматишем кол’ко се то може од такве грађе...”³

Када је Миљковићева драматизација приказана у Народном позоришту, Сремчеви пријатељи су сматрали да је дошло до повреде ауторског права. Најгласнији су били писци окупљени око часописа *Звезда*: Јанко Веселиновић, Милован Глишић, Милорад Митровић, Миле Павловић и Драгомир Брзак. Подржан од својих пријатеља он је 1. марта 1898. године упутио писмо министру просвете Андри Николићу. У писму је Сремац посебно нагласио да то није никакава драматизација

² Драматизација “Ивкове славе” и “Зоне Замфирове”, Наша сцена, XII, 1958, бр. 132–133 (мај), 14.

³ Гаврило Ковијанић, *Непознато писмо Стивана Сремца о драматизацији “Ивкове славе”*, Књижевност и језик, X, 1963, бр. 1, 77.

већ просто преписивање дијалога из његове приповетке. Због тога је захтевао да се рукопис узме од шаптакча и упореди са приповетком и да се њено приказивање одмах забрани, јер је то једини начин да одбрани своју књижевну својину.⁴

Убрзо је за управника Народног позоришта дошао Бранислав Нушић, а 18. јула 1900. године за чланове књижевно уметничког одбора изабрани су Јанко Веселиновић, Милован Глишић, Драгомир Брзак и Стеван Сремац. Тиме је отворена могућност да нешто више учини с драматизацијом “Ивкове славе”.

Како је у наведеном писму Управи Народног позоришта истакао он је предузео да сам са једним драмским писцем драматизује своју приповетку. Та Сремчева драматизација урађена са Драгомиром Брзаком (музику је написао Стеван Мокрањац) одиграна је премијерно 21. априла 1901. годину, редитељ је био Светислав Динуловић. После две репрize скинута је са репертоара, да би се обновљена играла тек 1914. године пет пута од 16. фебруара до 23. априла. Редитељ је био Чича Илија Станојевић, за кога је Сремац тврдио да је једини који може одиграти Ивка онако како га је он замислио.

Сремчева и Брзакова драматизација дочекана је од критике као потпуни промашај. Посебно се није слагао са Сремчевим драматуршким поступком Драгомир М. Јанковић, позоришни критичар *Српског књижевног гласника*. Он је као неподесну наводио дужину трајања, имала је пет чинова и била је развучена, тако да је представа трајала до дубоко у ноћ. Знатно је била измењена и основна нит приповетке, тиме што је тежиште радње пребачено на Неког и Председника.⁵

⁴ Димитрије В. Ђорђевић, *О драматизацији “Ивкове славе”*, Прилози за КЛИФ, 1956, књ. XXII, св. 1–2, 119.

⁵ *Позоришни преглед*, СКГ, 1901, књ. II, св. 4 (16. мај), 294–298.

Из тих разлога лик Ивка је потиснут у позадину, а осиромашењем његове улоге, он је сведен на статичну фигуру. Тако је један изнијансирани лик из приповетке, у потпуности био изгубљен у драматизацији. Сремац је после неуспеха премијере исправио и дотерао своју драматизацију, али и те поправке нису је учинили популарнијом. У унутрашњости, путујућа позоришта и дружине играле су Миљковићеву драматизацију, али су се повремено појављивале и друге адаптације.

Сјаниша Војновић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

821.163.41–2

БРЗАК, Драгомир 1852–1904

Ивкова слава : слика из нишког живота у пет чинова с певањем / по приповетци написали Драгомир Брзак и Стеван Сремац ; музика од Мокрањца – Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2011 (Петроварадин : Алфаграф).
– 215 стр. : ауторова слика ; 15 cm. – (Библиотека Драмска баштина ; коло 13, књ. 4)

Тираж 300. – Стр 212–215: Поговор / Станиша Војиновић

ISBN 978–86–80629–57–5

а) Сремац, Стеван [аутор], 1855–1906)

COBIS.SR-ID 183899916

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРИНАЕСТО КОЛО

Књига 1

Мојсеј Живојиновић
СКИТНИЧКА КОНФУЗИЈА
или
НЕСТОРОВО ПОКАЈАНИЈЕ

Књига 2

Милан Јовановић Морски
НЕСУЂЕНИ

Књига 3

Мита Калић
ОБМАНА

Књига 4

Драгомир Брзак, Стеван Сремац
ИВКОВА СЛАВА

Књига 5

Александар Илић
КАБАРЕТ КОД
“ДВЕ ХЕМИСФЕРЕ”